

בס"ד

ספר מעגלי החיים

מעגל הזמנים - שבת

דברי תורה על אירועים במעגל השנה:

חגים, צומות, ימי אבל, שבתות מיוחדות, ימים מיוחדים, ואירועים מיוחדים.

הספר כולל דברי תורה: מגמרא, מדרשים, זוהר, אגדות, פרפראות, סיפורים, חידושים, רעיונות והגיגים.

כרך זה מיועד כולו לנושא השבת, הן מהפן הנגלה והם מהפן הנסתר

נערך בס"ד על ידי:

שמואל בן ר' שלום אהרן חיים **ירושלמי**

שנת התשע"א ירושלים

כל הזכויות שמורות למחבר

עד כה יצאו לאור 6 כרכים בסדרה זו:

א. המעגל האישי.	ד. ימי פסח ושבועות.
ב. ימים נוראים.	ה. ימי בין המצרים.
ג. ימי חנוכה ופורים.	ו. השבת בנגלה ובנסתר.

ניתן להשיג את הסט או חלקים ממנו במחיר
מוזל, ליחידים ולקבוצות
אצל המחבר
בטלפון: 02-5811133

הערות והארות יתקבלו בשמחה לכתובת
מעלות דפנה 133/3 ירושלים

תוכן עניינים

- 13	דברים אחדים.....
- 16	לקראת שבת.....
- 16	הכנה לשבת.....
- 23	תוספת שבת.....
- 27	הדלקת נרות שבת.....
- 39	קבלת שבת.....
- 59	שיר השירים.....
- 70	ידיד נפש.....
- 76	ליל שבת.....
- 76	ליווי מלאכי השרת.....
- 79	הפיט שלום עליכם.....
- 84	אשת חיל מי ימצא.....
- 89	קידוש ליל שבת.....
- 96	מנהג ברכת הילדים בליל שבת.....
- 99	תפילות השבת.....
- 100	מהות תפילות שבת.....
- 102	מזמור שיר ליום השבת.....
- 107	תפילת ערבית.....
- 111	תפילת שחרית.....
- 116	קריאת התורה וההפטרה.....
- 120	תפילת המנחה.....
- 124	סעודות שבת.....
- 125	סודות סעודות שבת.....
- 136	לחם משנה.....
- 138	סעודה שלישית.....
- 140	סעודת מלווה מלכה.....
- 145	אכילת דגים בשבת.....
- 149	זמירות שבת.....
- 152	מקור הברכה.....
- 153	השפעת השבת על ימי החול.....

- 159 מקור הברכה
- 161 בזכות השבת
- 166 **כבוד שבת**
- 167 כיצד מכבדו
- 171 שכר כיבוד שבת
- 175 **עונג שבת**
- 176 מעלת עונג שבת
- 182 עונג שבת באכילה ושתייה
- 186 עונג שבת רוחני
- 187 שינה בשבת תענוג
- 189 אוירת שבת
- 191 איסור מחלוקת בשבת
- 194 איסור צער בשבת
- 197 ביקור חולים בשבת
- 199 **שבת מנוחה**
- 200 מנוחת הגוף
- 202 מנוחת הנפש
- 206 מנוחת העליונים
- 207 מעין עולם הבא
- 213 **קדושת השבת**
- 214 במה מקדשו?
- 214 קדושת השבת: במעשה, דיבור ומחשבה
- 218 השפעות קדושת השבת
- 224 השבת שומרת על עם ישראל
- 226 מעלות השבת
- 231 לימוד תורה בשבת
- 237 גאולה ושבת
- 241 **מתנה טובה**
- 247 **נשמה יתרה**
- 248 מה היא נשמה יתרה
- 251 השפעת הנשמה היתרה
- 254 **שמירת שבת**

- 255 חומר חילול שבת
- 263 משמירת שבת לא מפסידים
- 270 השבת תובעת עלבונה
- 274 לימוד הלכות שבת
- 279 **איסור מלאכות**
- 279 לא תעשה מלאכה
- 281 ל"ט מלאכות האסורות בשבת
- 296 שבת זה לא 'אסור', שבת זה דווקא מותר
- 303 **מסירות נפש לשבת**
- 303 שמירת שבת מול מקום עבודה
- 307 שמירת שבת מול הפסד ממון
- 310 שמירת שבת בכל מצב
- 320 **מהות השבת**
- 320 מה היא שבת?
- 329 אות היא ביני וביניכם
- 336 פנימיות השבת
- 339 קדושת השבת
- 343 שבת - פסק זמן
- 356 משכן ושבת
- 364 **שבת בת זוגנו**
- 368 **סיפורי שבת בתלמוד**
- 372 **השבת לפי הסוד**
- 373 פניני זוהר
- 379 שלבי ההכנה לשבת לפי הסוד
- 386 ערב שבת בין השמשות
- 391 הפעולות האלוניות המתרחשות בשבת
- 397 ההתעלות בשבת
- 402 סעודות שבת על פי הסוד
- 404 הארות השבת
- 408 פרידה מהשבת על פי הסוד
- 411 **פרפראות לשבת**
- 412 ושמרו בני ישראל את השבת

- 415 עונג שבת
- 419 קדושת השבת
- 423 **מוצאי שבת**
- 424 הבדלה בתפילה
- 426 הבדלה על הכוס
- 429 ברכת בשמים
- 431 ברכת מאורי האש
- 438 עצם הלז/נכסוי
- 443 סגולות במוצאי שבת
- 451 הבעל שם טוב בסעודת מלווה מלכה
- 461 שער התפילה
- 463 לזיכרון עולם

ליל שבת

השבת היא יום של אהבה, יום של דבקות. החל מקבלת שבת, בה אנו מזמינים "בואי כלה, בואי כלה...", אנו מבינים כי בשבת יש חיבור גדול – חתונה, שהרי אמר הקב"ה לישראל כנסת ישראל היא בן זוגך.

חתונת השבת מתרחשת, ככל חתונה, בשלבים. במהלך השלבים הללו הדבקות הולכת ומתחזקת: ליל שבת - הוא בבחינת אירוסין-קידושין, וכנוסח תפילת ערבית "אתה קידשת". ביום השבת - החתונה עצמה, בתפילת שחרית - אומרים "ישמח משה במתנת חלקו", ומרמזים למתנות שנותן החתן לכלה בחתונה. לקראת ערב - אנו מגיעים לשיא, לייחוד, וזו כמובן שעת סעודה שלישית, נוסח התפילה במנחה הוא "אתה אחד", המרמז לייחוד. בכך ניתן להבין מדוע זו תפילה קצרה ביותר, משום שברגעים האינטימיים ביותר אין צורך בהרבה מילים... במשך השבת אנו שרים זמירות שבת לכבוד השבת, כמו חתן השר שירי אהבה לכלתו (מתוך נתיבות שלום).

אומר האר"י ז"ל: כשמגיע האדם לביתו בערב שבת מבית הכנסת יכנס עם פנים מאירות, שמח וטוב לב. ינסה לשכוח את כל הדאגות הצרות של השבוע. יכנס בפנים מאירות ויסתכל בנרות שבת שבזה יש סגולה להאיר נשמתו. וכשעושה קידוש יסתכל בכוס של הקידוש, שזו סגולה לעליה רוחנית, שאז צינורות השפע נפתחים בשמים וכל בני הבית מתברכים.

ליווי מלאכי השרת

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: כל המתפלל בערב שבת ואומר "וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם

וְהָאָרֶץ וְכָל צֶבַעַם", שני מלאכי השרת המלווים לו לאדם מניחים ידיהן על ראשו ואומרים לו (ישעיהו ו): "וסר עוונך וחסטאתך תכופר".

ועוד: תניא, רבי יוסי בר יהודה אומר: שני מלאכי השרת מלווים לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דולק ושלחן ערוך ומיטתו מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך. ומלאך רע עונה אמן בעל כורחו. ואם לאו, מלאך רע אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כורחו" (שבת ק"ט:).

על פי זה נהגו שביליל שבת לפני הקידוש שרים: "שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם מְלֹאכֵי הַשָּׁרָת... בּוֹאֲכֶם לְשִׁלּוֹם מְלֹאכֵי הַשָּׁלוֹם... בְּרִכּוֹנֵי לְשִׁלּוֹם מְלֹאכֵי הַשָּׁלוֹם... בְּשִׁבְתְּכֶם לְשִׁלּוֹם מְלֹאכֵי הַשָּׁלוֹם... בְּצִאֲתְכֶם לְשִׁלּוֹם מְלֹאכֵי הַשָּׁלוֹם...". מזמור זה מתאר את קבלת פניהם של המלאכים.

וכן מופיע בזוהר במדרשו של רשב"י (זוהר חדש אחרי' o, א): כשאדם בא מבית הכנסת בערב שבת באים עמו מלאכים מצד זה ומצד זה ושכינה על כולם כאם על בנים, ובאותה שעה מתקיים בו הפסוק: "יָפֵל מִצִּדָּךְ אֶלֶף וּרְבֵבָה מִימִינֶךָ אֵלֶיךָ לֹא יָגֵשׁ: רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְטֹן וְשָׁלֵמֶת רָשָׁעִים תִּרְאֶה: כִּי אַתָּה ה' מַחְסִי עֲלִיּוֹן שְׁמֹת מְעוֹנֶךָ: לֹא תִאָּנֶה אֵלֶיךָ רָעָה וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאַהֲלֶיךָ: כִּי מְלֹאכֵיו יִצְוֶה לְךָ לְשִׁמְרֶךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ" (תהילים צא, ז-יא).

וכל זה כשאדם בא לביתו ומקבל האורחים בשמחה, וכשהשכינה רואה נר דולק ושלחן ערוך ואיש ואשתו בשמחה, שכינה אומרת: זה שלי הוא, 'ישראל אשר בך אתפאר'. ואם לאו, שכינה הולכת ומלאכים עמה, וייצר הרע בא וחייליו עמו ומתחברים עימהם ואומר: 'זה שלי הוא ומן חילי הוא', מיד רוח הטומאה שורה עליו, ומסתלק יו"ד מן המילה איש וה"א מן המילה אשה ונשארים אש. על כן צריך להיזהר בקבלת השבת בשמחה ובהדלקת הנר ושלחן ערוך ומטה מוצעת לכבוד פני השכינה.

"וסר עוונך וחסטאתך תכופר"

הנה לנו תרופת פלא, שבת קודש היא הסגולה הגדולה ביותר למחילת עוונות! **כותב הרמ"ק:** אדם שיש לו עוונות, מעיקר הדין כדי לכפר עוונותיו היה צריך להפסיד את כל כספו או לקבל ייסורי מחלות קשות וכיוצא בזה. חסד עשה עמנו הקב"ה שנתן לנו שמירת שבת שעל ידי זה מתכפרים עוונותיו, כמו שנאמר: "וסר עוונך וחסטאתך תכופר".

"עוונך... וחטאתך" - עניין העוון מתכפר על ידי שעבוד מלכויות, ועניין החטא מתכפר רק על ידי מלאך המוות (המיתה). וכלשון חז"ל (שבת נה.): אין מיתה בלא חטא ואין ייסורים בלי עוון, ושעבוד מלכויות הוא בכלל ייסורים. ולכן מברכים את האדם בליל שבת: "וסר עוונך וחטאתך תכופר", ועל ידי זה נעשה האדם ראוי לאכול סעודת המלך, כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק (שם משמואל).

שתהא לשבת אחרת כך

"שתהא לשבת אחרת כך" - ויש להבין מה הקשר בין שבת זו לשבתות אחרות? שבתות השנה מתקשרים ומתחברים יחד, מה שלא תמצא כך בשאר ימים שאין להם חבור ביחד, וזה כי כל השבתות השנה ענין אחד להם, שמורים כי ה' יתברך ברא העולם לשה ונח ביום השביעי. **לפיכך** כאשר הנר דולק, השולחן ערוך ומיטתו מוצעת ראוי שיהא כן גם לשבת הבאה שהכל אחד, ולכן אומר מלאך טוב "יהי רצון שיהא כן לשבת הבא", ומלאך רע עונה אמן בעל כורחו (חידושי אגדות).

ועוד יש מפרשים: המלאכים הם שני כוחות הנמצאות לאדם תמיד, אחד טוב והוא הכוח השכלי אשר מצד צורתו, ואחד רע, והוא הכוח התאווני אשר מצד חומרו, והם הנקראים בלשון חז"ל (ברכות נ"ד ע"א) יצר טוב ויצר רע. וכשאדם יכול לעבודת יוצרו ויזכור את יום השבת ששקולה כנגד כל המצוות (כמו שכתוב בירושלמי נדרים פ"ג) לקדשו ולכבדו, הנה כבר התחיל לענות יצרו הרע ולהרגילו אל רצון הטוב, ומעתה כל אשר יאמר לעשות כמוהו יש לו כח גבורה שנוספת יום יום, והיצר הרע אשר החל לנפול לפניו, לא יוכל לו, אבל יענה אמן בעל כורחו ויסייעהו.

אמנם כאשר יהיה העניין בהפך, גם מלאך טוב עונה אמן, שכל אחד יענה אמן למאמר חבירו (ספר עקדת יצחק).

שלום בין השכנים

כאמור "מלאך רע אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כורחו" (שבת קיט:).

מספרת הגמרא על רבי מאיר (גיטין נב.): הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטן דכל בי שמשו הוו קא מינצו בהדי הדדי (אלו שני שכנים שהיה השטן מתגרה בהם והיו רבים כל יום

שישי לקראת שבת). איקלע רבי מאיר להתם (הזדמן רבי מאיר לשם) עכבינהו תלתא בי שמי (ומנע את במחלוקת על ידי שהתארח אצלם שלושה שבועות) עד דעבד להו שלמא (עד שעשה בניהם שלום) שמעיה דקאמר ווי דאפקיה רבי מאיר לההוא גברא מביתיה (שמע רבי מאיר לשטן שאומר: "ווי שרבי מאיר הוציאנו מכאן").

בכוח היהודי לעשות שלום בין מלאכים

שני המלאכים שבאים אלינו הם שונים זה מזה, אחד "מלאך טוב" והשני "מלאך רע" וכשהם רואים נר דולק, שולחן ערוך, מיטה מוצעת - שמחה ושלום בבית היהודי, הם עושים שלום ביניהם, המלאך הטוב אומר "יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך" והמלאך הרע עונה אמן, כשהמלאכים רואים את שמירת השבת הרע משלים עם הטוב והם שניהם מלאכי שלום. אמירת "שלום עליכם" של היהודי, אינה אמירה סתמית, היא נתינת כח והשפעה במלאכים, ליהודי יש כח להיות עושה שלום בין מלאכי מרום ולהשלים בין המלאך הטוב והמלאך הרע.

הפיוט שלום עליכם

כאמור נוהגים לשיר את הפיוט "שלום עליכם מלאכי השרת". זאת משום ההשראה הרוחנית המלווה את האנשים בשבת. מקורה על פי דברי חז"ל שמלאכי השרת מלווים את האדם לביתו אחר התפילה. הנוסח לפי מנהג הספרדים. כל בית אומרו ג' פעמים:

שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת מַלְאָכֵי עֲלִיּוֹן מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקֵּב"ה:
בּוֹאֲכֶם לְשֵׁלוֹם מַלְאָכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאָכֵי עֲלִיּוֹן מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקֵּב"ה:
בְּרִכּוֹנֵי לְשֵׁלוֹם מַלְאָכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאָכֵי עֲלִיּוֹן מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקֵּב"ה:
בְּשִׁבְתְּכֶם לְשֵׁלוֹם מַלְאָכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאָכֵי עֲלִיּוֹן מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקֵּב"ה:
בְּצִאתְכֶם לְשֵׁלוֹם מַלְאָכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאָכֵי עֲלִיּוֹן מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקֵּב"ה:

מלאכי השרת/מלאכי השלום

בתחילת הפיוט המלאכים נקראים "מלאכי השרת" בפסקאות הבאות הופכים להיות "מלאכי השלום", יש להבין מדוע.
"מלאכי השרת" הוא שם לכל מלאכי המרום משרתי השם, ואילו "מלאכי השלום" הם קבוצה מסוימת של מלאכים. לכן מתחילים ב"מלאכי השרת" כברכת שלום לכל מלאכי מרום, אבל אחר כך אנחנו כבר מזהים אותם כשייכים ל"מלאכי השלום" כי הם אלו שמגיעים לביתנו בשבת (חז"ל אומרים שלצדיקים מגיעים כל מלאכי המרום לכן יש אומרים גם "בואכם לשלום מלאכי השרת").

ברכוני לשלום

נשאלת השאלה איך אנו מבקשים מהמלאכים שיברכו אותנו, הרי אין לנו לפנות לשום אמצעי בינינו לבין הקב"ה. ואכן יש שנמנעים מלומר קטע זה (ברכוני לשלום) וטוענים שאין לנו צורך במתווכים, לכל יהודי יש קשר ישיר עם ריבונו של עולם.

אך רבי צדוק הכהן מלובלין מבאר שאין הכוונה שאנו מבקשים חס וחלילה מהמלאכים שיברכו אותנו שהרי מקור הברכות הוא רק אחד, אלא שצריך להבין זאת על פי דברי הגמרא בשבת על פי הגמרא במסכת חגיגה.
ושם מובא: פתח רבי יהושע ודרש במעשה מרכבה, ואותו היום תקופת תמוז היה, נתקשרו שמים בעבים ונראה כמין קשת בענן, והיו מלאכי השרת מתקבצים ובאין לשמוע, כבני אדם שמתקבצים ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה.

הלך רבי יוסי הכהן וסיפר דברים לפני רבן יוחנן בן זכאי, ואמר: אשריכם ואשרי יולדתכם, אשרי עיני שכך ראו. ואף אני ואתם בחלומי מסובין היינו על הר סיני, ונתנה עלינו בת קול מן השמים: עלו לכאן, עלו לכאן! טרקלין גדולים ומצעות נאות מוצעות לכם, אתם ותלמידיכם ותלמידי תלמידיכם מזומנים... (מסכת חגיגה יד:).

מסביר ר' צדוק: שביל שבת קודש נוצרת אורה של "חתן וכלה" בין הקב"ה וכנסת ישראל ולכן המלאכים מתקבצים ובאים. עם ישראל מקבל את פניהם בשירת "שלום עליכם מלאכי השרת...", ולא שמבקשים מהם שיברכו אותנו.
ולכן אחרי הפיוט יש המוסיפים את הפסוק מתהילים: "כִּי מִלֶּאכֶי יֵצֵא לָךְ לְשִׁמְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ, ה' יִשְׁמַר צִאֲתֶךָ וּבֹאֲךָ מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם", כדי להדגיש שהתפילה הכלולה בפיוט איננה מופנית למלאכים, אלא לה' שישלח לנו ברכה

המשמח".

קידוש על היין מביא לאמונה: עיקר קדושת השבת – האמונה השלמה בבורא עולם שיצר הכל יש מאין המוחלט, ושב ובורא את עולמו בכל רגע מחדש, ועתיד לבוראו ולחדשו לעתיד לבוא. בקידוש אנו מעידים על מציאות ה' ועל היותו בורא ומחדש בעולמו. "כי שבת הוא בחינת אמונה בחידוש העולם, שזהו עיקר הקידוש שאומרים 'ויכולו', שמעידים שהשם יתברך ברא את העולם בששת ימי מעשה ושב שבת בשבת" (ליקוטי הלכות ציצית הלכה ה', טו).

ולא רק על עצמו ממשיך האדם אמונה וקדושה על ידי קידוש על היין, אלא על כל הניצוצות הקדושים והנפשות התלויים בו שזכה לרומם על ידי עבודתו בכל ששת ימי המעשה.

וזה בחינת קידוש על היין בשבת, ונלמד מפסוק: "זכור את יום השבת לקדשו" זכרהו על היין. כי עיקר הקידוש הוא להמשיך קדושת שבת על עצמו, כדי לקדש את כל הניצוצות והנפשות שנתבררו בימי החול שעולים בכניסת שבת ועתה ממשיכים עליהם קדושה על ידי הקידוש (לב דברים).

מנהג ברכת הילדים בליל שבת

המנהג לברך את הילדים בשבת קודש, ובפרט בלילי שבת. סוד שבת מלכתא ובסוד נפש יתרה, שעל המברך והמתברך יחולו הברכות. ועוד, כי אין שטן ופגע רע בשבת שיקטרג על הברכה... וצורך גבוה הוא לברך את בניו בשבת. ואם יש לו בת, גם היא בברכה. ובפרט בליל שבת, והמשכיל יבין מעצמו כי כנים דברנו. **כן כתב בסידור מהרי"ץ** (סידורו של ר' יחיא צאלח, תימן, ראשית המאה ה-18, המפורסם בשמו "מורי צאלח"): "טוב לברך הילדים שלו בשבת, ויניח ידו על ראשו".

כתב רבי יעקב עמדין: מנהגם של ישראל לברך הילדים בליל שבת (אחד האבות ואחד הרבנים) אחר התפילה או בכניסה לבית. שאז חל השפע, וראוי להמשיכו על הילדים.

נוסח הברכה

האב מברך את ילדיו הקטנים, ואף הגדולים יכולים להתברך, ויש מקומות שאף

האם מברכת ילדיה. על הבנים לנשק ידי הוריהם, וטוב שהאב יניח ידיו על ראשם ויברכם:

לבן: יִשְׁמַךְ אֱלֹקִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשָּׁה: לבת: יִשְׁמַךְ אֱלֹקִים כְּשִׁרָה, רַבֵּקָה, רַחֵל וְלֵאָה: יְבָרְכֶךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ: יֵאָר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחְנֶנֶךָ: יֵשָׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשְׁם לְךָ שָׁלוֹם:

מקור המנהג

כתב ספר שפתי רננות בשם מעבר יבוק: ישים אדם ידו על ראש הקטן המתברך שנאמר (בראשית מח,ד) "וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים וגו'", וכתוב (פסוק כ) "ויברכם ביום ההוא לאמור, בך יברך ישראל לאמור ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה וגו'".

טעם המנהג

ישנם כמה טעמים למה דווקא בליל שבת מברכים את הילדים:
א. **הסיבה** האחת נעוצה בסגולה המיוחדת לשבת, המתבטאת גם בנשמה היתרה. נשמה זו - טהורה היא ולא הזדהמה בששת ימי המעשה, ולכן האב מנצלה ומברך דווקא בעזרתה את בנו, וגם הוא עצמו מתברך על ידי ברכתו (מעבר יבוק).

ב. **טעם** נוסף קשור גם הוא בתפיסה הקבלית שהשטן מקטרג בכל ימות השנה, ועלול לקטרג גם על ברכת האב. אך בשבת, כאשר אין לשטן פתחון פה, זוהי שעת הכושר לברך את הילדים (מעבר יבוק).

היעב"ץ, הביא אף הוא שבלייל שבת חל השפע, ודווקא הבנים הקטנים שעדיין לא טעמו טעם חטא מסוגלים שעל ידם יתפשט השפע עוד יותר.

ג. **טעם** השייך יותר ל"נגלה" כתב האור זרוע: לפעמים בימי חול האב והאם מקללים את בניהם מרוב צער או מחמת איזו סיבה שהיא. ולכן בשבת, בזמן השמחה, מבטלים אותן הקללות על ידי הברכות, "ויהפוך ה' את הקללה לברכה", והעת גורמת שגם המלאך הרע יענה אמן על כך.

המשכת קדושת השבת לימי החול

חלק מהספרדים מוספים בתפילה במוצאי שבת: "הריני מכין עצמי לקבל אור תוספת קדשת שבת לימי החול, ואתקדש בעזרת ה' יתברך בימי החול מקדשת השבת (פירוש מכוח קדושת השבת), כמו שצונו ה' אלקינו בתורתו הקדושה: "והתקדשתם והייתם קדשים".

צריך האדם להמשיך קדושת השבת לששת ימי החול ובכך תהיה שלמות גם למעשיו שבימי החול. ומה היא אותה שלמות? המנוחה, מה היה העולם חסר? מנוחה. דהיינו, כמו שששת ימי בראשית לא היתה להם שלמות, כי אם על ידי המנוחה, כך ששת ימי המעשה של האדם, שהם כנגד ששת ימי בראשית, אין בהם שלמות אם אין בהם המנוחה.

כאמור השומר את השבת בפנימיות, גם ימי החול מתקדשים על ידה, והם הכנה לשבת הבאה, קדושה זו שנקלטה בימי החול חוזרת ומשפיעה להעלות יותר את קדושת השבת הבאה, וחוזר חלילה. כל שבת מעלה את קדושת ימי החול הבאים אחרים, ועל ידי קדושת ימי החול מתקדשת השבת הבאה יותר ויותר (מכתב מאליו ב, 31).

ויברך אלוקים את יום השביעי

וצריך לדעת מה היא הברכה שבירך הקב"ה את יום השבת. **לפי הזהור** (שמות פח, ה): ברך את יום השביעי, שבוים זה משתלשל השפע לכל ששת ימי המעשה.

פירוש רבי חיים בן עטר: שבירך יום אחד הידוע לפניו (שהוא יום השביעי) והשפיע בו נפש העולם שיעור שיוכל להתקיים עוד שישה ימים. לולא שבת הבאה היה העולם חרב לאחר שישה הימים וחוזר לתוהו ובוהו, וצריך ה' יתברך להכין שבת נוספת שבאמצעותה ישפיע נפש לעולם לעוד שישה ימים, וכן חוזר חלילה (אור החיים הקדוש).

נמצא שכל ששת ימי המעשה תלויים ועומדים בשבת שקדמה להם.

קיום ימי החול מאור השבת

יש להבין מדוע הבריאה נמשכה ששה ימים ומדוע מונים כל שבוע מחדש יום ראשון, שני שלישי וכו' ולא ממשיכים למנות שמיני, תשיעי עשירי וכו' - לצורך הבנת הדברים נתבונן בזיקה בין שבת לימי השבוע:

שמירת שבת כהלכתה משפיעה לטובה על השבוע הבא, כדברי חז"ל: "משבת מתברכים ומתעשרים כל ימי השבוע" - וגם זה נובע ממהות השבת האמורה, התעלות לעולמות העליונים:

ששת ימי בראשית הם ששה כוחות אלווקיים של הבורא: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד - ובכל יום קיים כוח אלוקי אחד שעמו נבראה הבריאה באותו יום והוא מקיים ומחיה את אותו יום בשבוע לעולם. כלומר ימי ראשון לאורך כל השנים קיימים מכוח החסד האלוקי, ימי שני מהגבורה וכן הלאה.

בסוף כל שבוע ושבוע, כשכל ששת הכוחות האלווקיים מסיימים פעולתם בעולם, הם שבים ועולים למקורם בעולמות העליונים, ההתעלות נעשית בכוח השבת (שהיא בחינת "עליית העולמות"), ולאחר שבת הכוחות יורדים ושבים מטה לעולם כדי להחיות ולהשפיע גשמיות ורוחניות לעולם בששת ימי השבוע הבא. **לכן ברכת השבוע** תלויה בשבת, בזכותה זוכים לאריכות ימים ועושר - כי שבת מעלה ומרוממת את הכוחות האלווקיים של ימי החול לעולמות עליונים מאוד, שם הם מתחדשים ומקבלים כוחות עצומים ונשגבים ואז הם שבים לעולם ומשפיעים בימי השבוע רוב ברכה והצלחה, ובלשון האור החיים הקדוש: "שבת משפיעה כוח לעמוד ולהתקיים בששת הימים".

מעשה חילול השבת מפיל מהעולמות העליונים לממד התחתון, גם את ששת הכוחות האלווקיים המשפיעים את כוח החיים לימי השבוע הבא, וכך הם נפגמים ונחלשים מאוד, ממילא פרנסתו הגשמית והרוחנית נחלשת.

אם-כן העובר על איסורי שבת קרוי "מחלל שבת" לא רק בשל העובדה שבמעשיו האסורים הוא צונח מהיכלות הקדושה ל"חלל" התחתון ולא רק בשל העובדה שהוא פוגם ומסלק את הקדושה השבתית, אלא עוד זאת הוא "מחלל" ופוגם גם בכוחות האלווקיים של השבוע הבא, שהוא מחליש אותם במאוד.

נמצאנו למדים: שבריאת העולם נמשכה בשישה ימים, כי זה נעשה בששת הכוחות ("ספירות") האלווקיים, כל יום כוח אלוקי אחר.

למרות שחלפו אלפי ימים כל שבוע מונים מחדש יום ראשון, שני וכו', כי בשבת כל ההשפעות האלוקיות חוזרות לקדמותן ומידי יום ראשון מתחיל סדר השפעה חדש של אותם שש כוחות אלווקיים בששה ימי השבוע (הרב יוסף קרטיק

שליט"א).

תיקון מעשי ימי החול מכוח השבת

כאמור השבת משפיעה על ימי השבוע שלפניה וימי השבוע שאחריה.
משל למה הדבר דומה: לעץ, שיש לו שורשים, עלים וענפים, ולמרות השוני בין שורשיו במעבה האדמה, לענפיו ועליו שמעל פני הקרקע, הם מחוברים זה לזה וחיהם תלויים זה בזה. העלים מספקים חמצן ואור לשורשים, והשורשים מספקים מים ועוד חומרים לענפים ולעלים. אם נכרות את גזע העץ ונפריד בין ענפיו לשורשיו הוא יבול וימות, שכן הם תלויים זה בזה (ליקוטי שיחות).
כן ימי השבוע קשורים לשבת, כמאמר הזוהר (חלק ב, ג): "מיניה מתברכים כולהו יומי" (מהשבת מתברכים כל ימי השבוע). גם בבית המקדש - בו עבדו משמרת כוהנים כל שבוע ושבוע - הרי בשבת עבדו שתי משמרות כהנים, של השבוע שעבר ושל השבוע הבא, כי שבת קשורה לשני השבועות.

הקשר ל שבוע שלפניה: הקשר עם השבוע שלפניה הוא דו-כיווני:
א. ששת ימי החול מכינים לשבת גם את העניינים הגשמיים וגם את העניינים הרוחניים, כאמור: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", "יאכל בשבת" הכוונה היא גם למזון גשמי - אכילת ושתית הגוף, וגם למזון רוחני - תוספת קדושה אלוקית לנשמה. ושניהם תלויים בהכנה בימי החול, הכנה גשמית והכנה נפשית לקבל את קדושת השבת, כדברי ה'ראשית חכמה': בהתנהג האדם בששת ימי המעשה כראוי, ביום השבת יקבל קדושה שתשרה בו שכינתו יתברך.
ב. גם בעולם ההלכה מבחינים בקשר של כל השבוע לשבת, שכבר מיום ראשון אפשר לומר שנים מקרא ואחד תרגום מפרשת השבוע של השבת הבאה.
ג. השבת משפיעה על ימות החול, בכך שהיא מתקנת ומשפרת את המעשים שעשה האדם כל השבוע: העוונות ופגמי הנשמה שנעשו בימי חול נמחלים ומתכפרים בשבת, כדברי התלמוד (שבת ק"ח:): כל המשמר שבת כהלכתה, אפילו עובד עבודה-זרה, מוחלים לו.
ד. **מסביר הכוזרי:** כורח המציאות שבמשך ששת ימות החול יצטברו באדם מיני מותרות ופסולת, וניקיונם יכול להיות רק בשבת, שבמשך יום שלם נחים מכל העסקים והטרדות הגשמיות ומתמסרים לעבודת ה', אז מצליחים לרפאות ולנקות את הגוף והנפש.
ה. גם התורה והמצוות שהיהודי עושה בימי החול מושפעים מהשבת. מוסבר בקבלה שעל-ידי כל מצווה שמקיימים זוכים בכוח אלוקי, אולם בימי החול כוחות הקדושה הללו הם בבחינת 'אור-המקיף' שהם כאילו סובבים את האדם ואינם באים בתוכו ובתחושתו הפנימית, ובשבת הם קרבים ומתגלים בתוכו -

"כל ההמשכות שבחול הן בבחינת מקיף נמשך בשבת בפנימיות" (ספר המאמרים).
מסביר בליקוטי תורה: "כל המעשה אשר יעשה בכל יום תפילות תורה ומעשים טובים... מתעלים למעלה בשבת... כי בשבת הוא עליות העולמות... שבת חוטפת את ניצוצות הקדושה שנבלעו בימות החול ומעלה ומכניסה אותם לתוך תחום הקדושה".

הדבר נרמז בפסוק "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת לה'":
"מלאכה" אותיות מלאך, ו"ששת ימים תעשה מלאכה", כלומר בימי החול עושה היהודי מלאכים על ידי מצוותיו, "ביום השביעי" עולים מעלה לה' כל מעשי המצוות והמלאכים (תפארת שלמה על התורה).

הרבי מלובאביץ מחדד את מערכת היחסים הדו-כיוונית, ומסביר שעל-פי מידת ההכנה והיחס של ימי החול לשבת כך השבת משפיעה עליהם: ככל שהוסיפו בימי חול בהכנות לשבת, כך השבת מוסיפה ומשפיעה עליהם. ימים שעוסקים בהם בהכנה גדולה לשבת, זוכים להשפעה שבתית הרבה יותר חזקה מימים אחרים, לכן שמאי הזקן עסק כל ימות השבוע בהכנות לשבת, כדי ששבת תשפיע בעין יפה על כל יום ויום מימי החול.

הקשר לשבוע שאחריה:

השבת משפיעה על כל השבוע הבא אחריה, שכן יש קשר ישיר בין כל ימות השבוע לשבת. כמאמר הזוהר הקדוש (חלק ב, א): "כל ששת הימים מתברכים ו'יונקים' מהיום העליון, היום השביעי", לכן אומר ה'פלא יועץ: ששמירת קדושת שבת בשלמות, במחשבה דיבור ומעשה, היא מפתח להקנות קדושה במחשבה דיבור ומעשה בימות החול הבאים.

בדרך זו, מסביר אדמו"ר האמצעי (הרי"ץ) את הגמרא (מסכת שבת קיח:): "אמר רב נחמן תיתי לי (מגיע לי שכר) שקיימתי שלש סעודות בשבת". "קיימתי" משמעותו קיום איתן וחזק. "סעודה" מלשון 'סעד' ועזרה (כי מזון נותן כוח לאדם). פירוש בזכות "סעודת השבת" - הסעד והתמיכה של השבת, "קיימתי" - כל ימי השבוע מתקיימת ויונקת ממנה.

הבעל שם טוב מסביר: שהשפעת השבת על השבוע שאחריה תלויה בעוצמת הקדושה שבשבת עצמה, ככל שהשבת קדושה יותר כך ההשפעה על ימות החול משמעותית יותר.

כותב רבי לוי-יצחק מבארדיטשוב: השומר שבת כראוי, ממשיך חיות לעבודת ה' כל ימי השבוע. והפוך, כשאדם עובד את ה' כל השבוע אז בשבת הבאה קל

לו לשומרה כראוי (הרב יוסף קרסיק שליט"א).

רגיעה בימי החול מקדושת השבת

המנוחה אין פירושה שלא יעמול האדם ולא יתייגע רק ינוח ויישן, אלא פירושה, שבכל מעשיו של האדם בכל ימי השבוע, צריכה להיות טמונה המנוחה, שהיא הידיעה שאין הוא עושה שום מעשה בכוחו, אלא הכל מושג ומנוהל מלמעלה.

על ידי זה אינו נכנס למתחים ומלחמות עם המציאות, אפילו בעת שהוא פעיל ועסוק ביותר. היינו, שצריך שיזכה האדם להכניס את האמונה והביטול אל "האין סוף" ברוך הוא, למלאכתו היומיומית, בכדי שזו תתברך ותניב פירות טובים.

את הביטול הזה אי אפשר לקבל אלא מהשבת. השבת היא כולה בחינת אמונה וביטול, בשבת אין מלאכות, ואין סידורים לעשות, הבנקים סגורים, והאוכל מוכן על ה"פלטה". בשבת יש רק עונג ושבח והלל לה' יתברך, ואור יקרות המאיר ומפקח את הדעת בשמחה אמיתית.

הארת השבת על ימי החול

למדו חז"ל (במסכת ביצה טז.) מהפסוק "ביום השביעי שבת וינפש". וינפש – ווי אבדה נפש.

ה'שפת אמת' תמה על דברים אלו: שכן הם רלוונטיים רק למוצאי שבת - רק אז עוזבת הנשמה היתרה את הגוף, ואם כן לא ברור מדוע דורשים חז"ל את אבידת הנפש כבר לגבי תחילתה של השבת ("וביום השביעי שבת וינפש").

והוא מפרש: "כי בשבת כשנרגיש בחינת נשמה יתרה, אז על ידי הידיעה שבחול נחסר זה, יכולים לבוא לבחינת תשובה, ועל ידי זה תהיה נמשכת הארה גם לימות החול".

כלומר, הפער שבין העוצמה הרוחנית שיש בשבת לבין ימי החול האפורים והשוחקים, יוצרים באדם תחושה של חיסרון. התחושה הזו מובילה את האדם באופן טבעי לניסיון לצמצום הפער הזה ולהתקדמות רוחנית בימי השבוע הבאים.

יש קשר נוסף בין שבת לבין ימי המעשה, הפעם בנוגע לימי המעשה שלפני השבת, בציפייה שאמורה להיות בימי המעשה לקראת שבת:

וכך כותב "השפת אמת": "...כי ודאי כל איש ישראל מניח מלאכתו ואינו עושה בשבת, אבל צריך להיות שלא יהיה לעול מה שעוזב מעשיו ביום זה, רק אדרבא להיות מצפה כל השבוע לבוא לשורשו ולמקום מנוחתו והיא שבת קדש, שבעזבו כל מעשיו זה עיקר מקום חיותו, וזהו פירוש 'שמירה' שיושב ומצפה כל ימי השבוע מתי יבוא שבת קודש ויחזור למקומו..." (שפת אמת תרל"ג "שבתות"). כפי שראינו, יש בשבת עוצמה שגורמת להשלמה של ימות השבוע. העולם והבריאה מרגישים את הצמצום של הקב"ה בחיי העשייה, ויש ציפייה ותשוקה להגיע ליום שבו יחוו קשר ישיר יותר לקב"ה. כך גם לגבי האדם - הוא מרגיש את החוסר הרוחני בימות השבוע, ומצפה לחיזוק הרוחני ולהשלמה הנפשית שתיתן לו השבת.

מקור הברכה

הספורנו מפרש על הפסוק: "ששת ימים תעבוד ובשביעי תשבות", כי הצלחתך בששת הימים תהיה כמו שתשבות בשביעי, ככל ששמירת השבת תהיה טובה יותר כך תהיה הצלחה בימי החול מרובה יותר. **החפץ חיים** מסביר על הפסוק: "ראו כי ה' נתן לכם את השבת", כלומר, ראו כיצד השבת מעניקה לכם את הברכה בפרנסה של כל ימות השבוע.

ברז נוסף בחבית היין

יש מבעלי המרכולים או בעלי עסק אחרים הטוענים: איך אסגור את הסופר בשבת, הרי בשבת יש קהל גדול ויש רווחים גדולים, איך אפסיד את כל זאת? **מספר החפץ חיים משל** למה הדבר דומה: לאותו יהודי שוטה שדימה בנפשו שאם יתקין עוד ברז לחבית היין יוכל להוציא ממנה יותר יין. ולא עלה על דעתו, שלא רק שאין הברז הנוסף מוסיף יין, אלא גם היין שנמצא בה יגמר יותר מהר.

הנמשל: הקב"ה זן לכל העולם כולו, מקרני ראמים ועד ביצי כינים, כאמור: "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", לכל אחד שיעור הקצוב לו. הפרנסה מגיעה לאדם בימי עבודתו שישה ימים או פחות. רק שוטה חושב שאם יעבוד

גם בשבת, יפתח עוד ברז, תהיה לו יותר פרנסה. לא כן הדבר, אומנם יקבל רווחים אלא שהם יגמרו יותר מהר, הוא לא יקבל יותר ממה שנקצב לו.

לבקש מהשבת ברכה

מספרים על רבנו החפץ חיים זכותו, שבא אליו אדם לבקש ברכה לרפואה ופרנסה, שאל אותו החפץ חיים אם הוא שומר שבת. אך משלא ענה אותו אדם, המשיך החפץ במתק לשונו בחיך ובנועם: הרבה אנשים מחפשים ברכות, קמיעות וישועות, בו בזמן שהמקור לכל הברכות הוא שמירת השבת כמו שאנו אומרים בפיוט "לכה דודי" בכל שבת בבית הכנסת: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה".

ברכת השבת

משל לאחד שהיה בדרך ופגע בצדיק אחד אשר ידע בו את אשר מברך יבורך. אמר לו: רבי ברכני. אמר לו: יהי רצון שהעסק הראשון שתתחיל לעסוק בבואך לביתך יהי מבורך ומוצלח. מה עשה זה גמר אומר בלבו אלך לביתי ואקח צרור כספי למנותם ובהם תחול הברכה שברכני הרב.

ויהי כבואו לביתו אמר לאשתו מהרי ותני לי צרור הכסף. והיא שלא ידעה מה ברצונו, נחשב בעיניה למשתגע ולא נתנה לו. בכעסו גער בה והיא התחילה לקללו ויוסף למררה, עד כי הריב שביניהם גדל והצליח הריב המדון ויעצם למאוד כמו שברכו הרב.

הנמשל: כי הלא ידענו שכל שפעת ימי החול וברכתם מושפעת ובאה מברכת יום השבת כי הוא מבוע הברכות, כמבואר בספר הזהר: "כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא דשביעא תליין" (כל הברכות של מעלה ומטה תלויות ביום השבת). כלומר כל המעשים שהאדם עוסק בהם בשבת מושפע בהם הברכה ועל ידי כך יהיו מבורכים גם בימי החול. וזהו "חמדת ימים אותו קראת", כלומר כל הימים חומדים ומשתוקקים אליו, כי ממנו יבורכו. וזהו "ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו", כלומר חלק לו מקור הברכה ומעין השפע אשר ממנו יניקו ששת הימים.

ועל כן החוב עלינו עם בני ישראל שיהיה יום השבת כלול בכל הטוב לשמים ביראת ה' כל היום. ולענגו באכילה ושתייה. ועל ידי כך יושפע בהם ברכת ה' בכל ימי החול. וזהו שהביאו ז"ל, "ברכת ה' היא תעשיר", זה השבת, כלומר

השבת היא מקור הברכה לכל המעשים. ולכן יזהר האדם שלא יוסיף עצב עמה, כי בזאת יהיה גורם לעורר חס וחלילה דרך עצב על כל ימי השבוע (משלי י'קב).

שבת שותף בעסקים

פעם בא אדם אל הבעל "ישמח ישראל", הרבי השני מאלכסנדר, והתלונן שיש לו חנות ואין לו ממנה פרנסה, בקושי רב מספיק לכסות את ההוצאות. **הבין** הרב מתוך דבריו שהוא פותח את החנות בשבת. אמר לו הרב: אם תסכים לקחת אותי כשותף בחנותך בלא שאשקיע סכום כל שהוא, בחלק של 15%, אני מבטיח לך שתהיה לך פרנסה. הסכים מיד הלה להצעה וכתבו שטר על זה. **עכשיו** פתח הרב: כיון שיש לי שביעית מהעסק אני בוחר לעצמי את יום השבת, הרווח ביום השבת יהיה שלי ושל ששת ימי השבוע שלך. אם כן אני מצווה עליך לסגור את החנות בשבת. **עתה** ירד האיש לסוף דעתו של הרב, ומאז סגר את החנות בשבת, ואומנם שרתה ברכה במעשי ידיו (הרב ישראל לוגסי שליט"א).

בזכות השבת

"ברכת ה' היא תעשיר" (משלי י', כב) - זו השבת (ירושלמי מועד קטן ט:). נמצאנו למדים ששמירת השבת סגולה לעשירות.

רפואה בזכות שמירת שבת

מסופר: בעיר קטנה באירופה היתה קהילה יהודית בה היו כל תושביה שומרי תורה ומצוות. לימים אחד מילדי העיירה החליט לקנות מונית לפרנסתו, דבר שאז היה חדשני, והיה מסיע אנשים מתחנת הרכבת שבקצה העיר לבתיהם. במשך הזמן החל הנער לזלזל והיה אף מסיע אנשים ביום שישי בשעות כניסת השבת והיה עושה חילול שבת.

שמע רב העיר על המקרה והזמין את הנער, והסביר לו על חומרת חילול השבת ועל פריצת גדר שהוא עושה בעיר. הסביר הרב לנער שיותר ממה שבני ישראל שמרו את השבת, השבת שמרה עליהם, אך ללא הועיל. ענה הנער קשות: אעשה מה שאני חושב ואף אחד לא יגיד לי מה לעשות !!

ניסה הרב את מזלו אצל אביו של הנער שהיתה לו השפעה על הבן, אך גם כאן נתקל בקיר, בני מספיק גדול כדי להחליט מה לעשות ואיני רוצה להתערב במעשיו, ענה האב. מאותו היום ואילך התחיל האב להיות חולה ומצבו הלך והחמיר מיום ליום, כל הטיפולים והרופאים לא יכלו לעזור לו.

יום אחד היה הרב בכנס רבנים בעיר הסמוכה בו השתתף גם החפץ חיים, וחזרו ברכבת שעברה דרך העיירה. הרכבת חנתה בעיירה הרב נפרד מהחפץ חיים שהיה בדרכו לראדין.

כשירד הרב מהרכבת הבחין באביו של הנער עם המונית שמהלך לו בקושי ברציף לכוון הרכבת. ברכו הרב לשלום ושאלו לאן פניו מועדות, האם אתה מרגיש יותר טוב? ענה האבא בשארית כוחותיו: מצבי החמיר ביותר.

בלילה שחלף חלמתי חלום ובו ראיתי את סבתי, אשר זה כמה שנים היא בעולם האמת, והיא אמרה לי: 'די לך לחפש תרופה למחלתך אצל הרופאים, כי הם לא יוכלו לעזור לך. סע אל ה'חפץ חיים' לקבל ממנו ברכה ותתרפא.' "כאשר התעוררתי בבוקר", המשיך האיש לספר, "הייתי נסער כולי מן החלום והחלטתי לעזוב מיד את בית החולים ולנסוע אל תחנת הרכבת". ואני הולך לנסוע לראדין לבקש ברכה מהחפץ חיים. ענה הרב: למזלך החפץ חיים נמצא עתה ברכת, לך מהר ובקש ממנו ברכה.

פתאום נצנץ רעיון במוחו של הרב, לספר ל"חפץ חיים" על אודות בנו של אותו בעל בית שהחל לחלל את השבת. אולי על ידי השפעתו יצליח לסתום את הפרצה הזאת, מיהר הרב אל הקרון והנה אביו של הצעיר כבר נגש אליו לבקש ממנו ברכה. בלית ברירה התקרב לשמוע את השיחה בין הצדיק ובין האב.

סיפר אותו האב לחפץ חיים על מצבו הבריאותי שהולך ומדרדר, ועל כל מאמצי הרופאים לעזור לו, אך דבר לא הועיל. "אנא ברכני ברפואה שלמה", ביקש האב בתחנונים.

כששמע הצדיק את דבריו נותר ממקומו בחלחלה וקרא: "מי יתן לך ברכה? ישראל מאיר? חס ושלום! הברכות אינן מסורות בידי!" וכדרכו בקודש חזר על דבריו שלוש פעמים המשיך: "היודע אתה בידי מי מסורות הברכות? בידי שבת קודש... כמו שנאמר: 'ויברך אלוקים את יום השביעי' וגם בקבלת שבת אנו אומרים 'לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה' ומדוע מבקש אתה ברכה ממני? אלא מאי, אם תשמור שבת כהלכתה, ותרצה לקבל ברכה גם מישראל מאיר, יתן לך גם ישראל מאיר ברכה". רבי זלמן סורוצקין הביט

בתימהון והתפלא כיצד קלע הצדיק אל נבכי מחשבותיו ואל נקודת התורפה שבעניין.

אחרי אתנחתא קלה פתח ה"חפץ חיים" ואמר: "ושמא תאמר כי שומר אתה את השבת והנך ראוי לברכה. אך הלא נאמר בשבת 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך...' אזהרה כזו לא נאמרה בשאר המצוות, אלא רק במצווה זו של שמירת השבת. לא כתוב, למשל, 'לא תאכל טרפה אתה ובנך ובתך', או 'לא תלבש שעטנז אתה ובנך ובתך', כי במצוות אלו כל אחד אחראי כלפי עצמו, אבל בשבת האב אחראי גם בעד הבנים הנמצאים ברשותו, אף אם הם גדולים. לכן אפילו אם שומר אתה את השבת, אבל **בנך**... נוסע בשבת, ובתך מסרקה את שערה בשבת (שהוא דבר חמור, חשש לתלישת שערות), אין אתה יכול לקבל ברכה ממקור הברכות - שבת קודש, וגם ברכתו של ישראל מאיר לא תועיל לך כלום".

כששמע האב דברים נוקבים אלו הזדעזע מאוד. הוא ידע, כנראה, כי כל דברי הצדיק הם אמת ויציב, לא יכול עוד להתאפק וצעק: "רבי, מקבל אני עלי שמהיום והלאה לא יהיה עוד בביתי כל עוון!", עתה נאות ה"חפץ חיים" לברכו. ואמנם כאשר שב האב אל ביתו, דיבר על לב בנו וחילולי השבת פסקו, והאב חזר לבריאותו.

לא פעם בעת צרה רצים אנו לגדול הדור לקבל ברכה להינצל מהצרה, אך קודם כל עלינו לדעת, כי מקור הברכה היא השבת. עלינו לבדוק תחילה את שמירת השבת שלנו, האם אנו יודעים מספיק טוב הלכות שבת ונזהרים בהן כראוי.

כוח השבת כיום כפרה

יום כיפור ידוע כיום מחילה וכפרה, כמו שכתוב: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהֲרוּ" (ויקרא טז, ל). אף לשבת יש כוח כפרה לשומריה:

א. במסכת שבת (דף ק"ט:) אומרים חז"ל: כל המתפלל בערב שבת ואומר: 'ויכולו השמיים והארץ' שני מלאכי השרת המלווים לו לאדם, מניחים ידיהן על ראשו ואומרים לו: 'וסר עוונך וחתאתך **תכופר**'.

ב. אדם הראשון נברא ביום השישי לבריאה ובשעות האחרונות של היום חטא. ואף על פי שנגזר עליו עונש של סילוק וגירוש מגן העדן, בא יום השבת והגן עליו:

ראשית – העונש התבצע במוצאי השבת ולא באופן מיידי.

שנית – האדם ניצל מדינה של גיהנום. כמאמרם (פרקי דרבי אליעזר י"ח): "בא יום השבת ונעשה סנגור לאדם הראשון. ובזכות יום השבת ניצל האדם מדינה של גיהנום".

וכאשר ראה אדם הראשון את כוחו של יום השבת עמד ואמר: "לא לחינם ברא הקב"ה את השבת. מיד, עמד וקידש יום זה" (פרקי דרבי אליעזר י"ט).

ויתרה מכך: ידע הוא להכיר ולהוקיר תודה ומיד פתח ואמר: "מזמור שיר ליום השבת" (בראשית רבה כ"ב, כ"ח). בגלל "כוח הסליחה" של השבת שהגן על חטאו של אדם הראשון, כאשר קין, בנו של אדם הראשון חטא ברצח אחיו הבל, הקב"ה "נעל בפניו את השבת" (תנחומא, בראשית ו').

ג. התלמוד במסכת שבת (דף קי"ח): מביא את דבריו של ר' חייא בר אבא בשמו של ר' יוחנן שאמר: "כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלים לו עוונותיו".

אין הברכה חלה כשיש חילול שבת

סיפר הרב פוזנרזון: באתי לבקר את החפץ חיים לעת זקנתו, אך משרתיו לא נתנו לי להיכנס בטענה שהרב נח עכשיו. בעוד אני עומד שם הגיעה אישה ודמעתה על לחייה, סיפרה שבעלה חולה מסוכן הנוטה למות ובאה לבקש ברכתו של הרב, אך גם לה לא נתנו להיכנס, האישה לא ויתרה והחלה לצעוק צעקות שהיא מוכרחה להיכנס אל הרב. שמע הרב את הצעקות וביקש שיכניסו את האישה, ניצלתי את ההזדמנות ונכנסתי גם אני.

לאחר ששמע הרב על מצב בעלה של האישה, מיד אמר בקול תקיף: "ממני את מבקשת ברכה? וכי אני יכול לתת ברכה, הקב"ה נותן ברכה. אם שומרים שבת ה' יתן ברכה, ואם לא שומרים, שהחנות פתוחה בשבת – אי אפשר לזכות בברכה". המשיך הרב בדבריו: "אם בעלך יבטיח שיסגור את חנותו בשבת – הוא יבריא, ואם לא – לא יבריא".

האישה הופתעה מאוד, איך הרב יודע שהחנות פתוחה בשבת. לאחר רגע אמרה האישה: "אני מבטיחה שבעלי יסגור את החנות", אולם הרב לא הסתפק בכך: "את מבטיחה, אבל מה עם בעלך? אני רוצה שהוא יבטיח". נענתה האישה: "אבל הוא חולה ולא יכול לקום ממיטתו", "תלכי כעת ותורי לו בשמי שיבטיח שמקבל על עצמו לסגור את החנות בשבתות" אמר הרב. ניסתה האישה להתחמק: "עד שאלך הוא ימות בינתיים", "אל דאגה הוא לא ימות" הבטיח

הרב, "תלכי עם הבחור הזה (התכוון עלי) והוא יתן לו תקיעת כף לשמירת שבת קודש, ואחר כך יקבל ברכה".

בלית ברירה עשתה האישה כאשר נצטוותה, הלכנו אל בעלה וקבלתי ממנו תקיעת כף. אחר שחזרתי לרב אמר לי: "נו, אם כך, יש מקום לברכה לחול עליו שיבריא". ואכן לאחר זמן הבריא אותו האיש (מאיר עיני ישראל).

בזכות שמירת השבת ניצלה הילדה

סיפור הרב יגן זצוק"ל סיפור מדהים אשר סיפרה אישה באחד הסמינרים בקהל רב. וכך היה סיפורה: באחד הימים הופיעה בחלומה הסבתא שלה מעולם האמת, אשר היתה אישה דתייה, ואמרה לה: "בבית מולך בוילה הגדולה, מתגורר זוג ולהם ילדה בת שמונה אשר חלתה במחלה הנוראה, יש לה גידול במוח, וימיה ספורים. באתי במיוחד לגלות לך כי אם ההורים יתחילו לשמור שבת - יכולים להציל את הילדה ואם לא - ימיה ספורים, לך ותספרי להם את דברי".

אותה אישה היססה, שהרי אף היא עצמה לא שמרה שבת, ונרתעה ללכת. אך החלום חזר על עצמו חמש פעמים. אלא שבפעם האחרונה אמרה הסבתא לנכדתה: "דעי לך, כי אם לא תלכי, את רוצחת את הילדה".

בלית ברירה ניצבה האישה בבוקר מוקדם בפתח הווילה. כששמעו ההורים את דבריה פרצו בבכי: "הילדה כמעט מתה" התייפחו, "הגידול כבר לוחץ על המוח, הראיה נפגמה ללא תקנה, ולדעת הרופאים לא נותר לה כל סיכוי", המשיך הזוג לספר: "מה לא עשינו, הגענו לכל הרופאים הבאים בחשבון אולם שום דבר לא עזר".

לאחר דקות של דממה, פתח אביה: "אם את אומרת שיש עוד סיכוי אנו מוכנים לקבל עלינו שמירת שבת, ובלבד שהילדה תינצל". מכאן ואילך החלו הזוג לשמור שבת ככל שידעו.

והנה, ארע הפלא! כבר למחרת קמה הילדה לפתע ובקשה מים להרטיב לשונה, לאחר יום כבר ירדה ממיטתה ואחר כמה ימים ביקשה לאכול. תוך חודשים הבריאה הילדה לחלוטין וחזרה ללימודיה. הרופאים היו המומים מתהליך ריפוייה של הילדה, נס שכזה עוד לא ראו מעודם.

מסיים הרב יגן זצוק"ל: תחילה לא האמנתי לסיפור, לאחר שקיבלתי את הפרטים התקשרתי להורי הילדה, ואכן כל הפרטים נכונים להפליא (ספר נתיבי אור

לרב נסים יגן זצוק"ל).

כבוד שבת

"אם תשיב משבת רגלך עשות חפצין ביום קדשי וקראת לשבת עֹנֶג
לקדוש ה' מְכַבֵּד וְכַבְדָּתוֹ מַעֲשֹׂת דְּרָכֶיךָ מִמָּצוֹא חֶפְצֶךָ וְדַבַּר דְּבָר" (ישעיהו
נח, יג).

כתב הזוהר הקדוש: כאשר אדם מכבד את השבת כראוי, הקב"ה קורא עליו:
"ויאמר לי עבדי אתה ישראל, אשר בך אתפאר" (זוהר שמות רט, א).

כיצד מכבדו

כתב הרמב"ם (הלכות שבת פרק ל'): איזהו כבוד ואיזהו עונג?

איזהו כבוד? זה שאמרו חכמים שמצווה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת, ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש מייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך, וחכמים הראשונים היו מקבצים תלמידיהן בערב שבת ומתעטפים ואומרים: "בואו ונצא לקראת שבת המלכה".

ועוד מכבוד השבת שילבש כסות נקייה, ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת...

ועוד אסור לקבוע סעודה ומשתה בערב שבת מפני כבוד השבת... כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכול.

ועוד מסדר אדם שולחנו בערב שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, וכן מסדר שולחנו במוצאי שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו, וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת, ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן.

ועוד אף שהוא אדם חשוב ביותר ואין דרכו לקחת דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו שזה הוא כבודו...

איזהו עונג? זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח...

ועוד שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת אחת ערבית ואחת שחרית ואחת במנחה... וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין ולבצוע על שתי ככרות, וכן בימים טובים.

אכילת בשר ושתיית יין בשבת עונג הוא לה, והוא שהיתה ידו משגת.

ומוסיף הגר"א: ובלבד שתהיה כוונתו לשם שבת, ולא להנאת עצמו.

שיטת שמאי והלל

תניא: אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר: 'זו לשבת' מצא אחרת נאה הימנה מניח את השנייה ואוכל את הראשונה.

אבל הלל הזקן מידה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר: "ברוך ה' יום יום" (ביצה טז).

ופרש"י: ואוכל את הראשונה נמצא אוכלה לזו כדי שתהא היפה נאכלת בשבת ונמצא שאכילתה של הראשונה לכבוד שבת.

אמרו עליו על שמאי

"אמרו עליו על שמאי הזקן" – התיבה "עליו" לכאורה מיותרת?

אמרו בזהר הקדוש: שמאי אחוז במידת הגבורה והלל במידת החסד. וידוע כי השפעה שבאה ממידת הגבורה יש לה קצבה ושיעור ואין בה ריבוי שהוא בגדר **מאד**, ולכן שפע הבא מן הגבורה פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה. מה שאין כן שפע הבא ממידת החסד אין לו קצבה ובא בארוכה תמיד ואין לו שיעור וגבול אלא הוא בריבוי בגדר מאד.

לכן הלל שהיה אחוז במידת החסד היה לו בטחון גדול שבערב שבת תמצא לו בהמה שמנה הראויה לכבוד שבת ולכן כשרואה בחול בהמה שמנה אינו חושש פן לא תמצא לו כמוה בערב שבת כי מידת החסד השפעתה בריבוי של מאד ובודאי ימצא כמוה בערב שבת.

אבל שמאי שהוא מכח הגבורה הולך על פי המידה הזאת וחושש אולי לא תמצא לו בהמה שמנה כמו זאת בערב שבת כי אין כל העתים שוות ולפעמים תקטן ההשפעה על פי המידה הזאת. לכן היה מנהגו אם מצא בהמה נאה יאמר זו לשבת וכו'.

וזה שאמר אמרו **עליו** על שמאי הזקן כי זו המידה הנמצאת בו באה לו מכח המידה העליונה שהיא עליו, רצונו לומר מידת הגבורה שהוא אחוז בה אחר השפעתה פעמים בארוכה פעמים בקצרה, ולכן כשרואה בהמה נאה בחול אומר זו לשבת לפי שחושש אולי לא ימצא כמוה בערב שבת (פ"ב בן יהודה).

מידת הלל

"אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים" – הדבר ייפלא, וכי שמאי לא היה מעשיו לשם שמים? דודאי מה שהיה אוכל כל ימיו לכבוד שבת שמניח השמנה לשבת, כל כוונתו היתה לשם שמים ואין לו פניה אחרת חס ושלוש בזה?

וגם מה שאמר "הלל מדה אחרת היתה לו", משמע שיש מדה טובה אצל שמאי שאינה אצל הלל ויש מדה אחרת טובה אצל הלל שאינה אצל שמאי וצריך להבין מה הן המידות האלה ומה שמותיהן.

ונראה ששמאי במנהגו זה נמצא בו מידה טובה של כבוד שבת, שבמעשיו אלו ניכר שהוא מכבד את השבת הרבה, מה שאין כן במנהגו של הלל לא ניכר כבוד השבת כי הוא שוחט לשבת בהמה הנמצאת לו בערב שבת, וכל יום ויום הוא עושה כן ששוחט דבר יום ביומו בהמה המזדמנת לו בו ביום, ונמצא כמו שעושה בכל יום לצורך היום כן עושה בערב שבת לצורך שבת, ובמה ניכר בזה כבוד שבת?

מאיך במנהגו של הלל יש מדה טובה אחרת והיא מדת הבטחון שהיה בטוח שה' יתברך יזמן לו טובה ממנה לכבוד שבת. והבטחון היה בדרך פלא, והוא כי יש אדם שיש לו בטחון בה' יתברך על איזה דבר טוב שינתן לו, אך לא יאמר בפני בני אדם: "בטוח אני שדבר זה יהיה לי", מפני חששו שמא לא יהיה לו דבר זה ואחר כך יבוש מאותם בני אדם שאמר להם שהוא בטוח בכך, כי יאמרו לו: 'היכן נבואתך?' אך יש אדם שיש לו בטחון בה' יתברך בדרך פלא, שהדבר הזה הוא ברור אצלו כמו שמונח כבר בכיסו, ולכן לא יחוש אם יגלה ויפרש העניין לפני בני אדם מקודם שיגיע לידו.

נמצא שהלל הראה לעיני הכל גודל ועוצם בטחונו בה' יתברך שאין לו בו שום ספק, לכך דיבר בפני העולם, כמו שהגמרא מספרת, שברור אצלו שאין צווחה זו בתוך ביתו ולא חש פן אחר עשרה רגעים כשיגיעו אצל ביתו ויראו שהצווחה היתה שם ואז יבוש מדבריו אלו שאמר לפניהם בביטחון ההוא (פ"ו בן יהודע).

שיטת שמאי והלל על פי הסוד

וצריך להבין את שיטת שמאי והלל.

שיטת שמאי: שמאי הזקן היה מקובל ויודע האמת כי כל ששה ימים העליונים

מנוחת הגוף

לפי חז"ל קדמה השבת ליציאת מצרים ולמעמד הר סיני. על הפסוק "ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" אמרו חז"ל, כי משה שב לבית פרעה אחרי שערך סיור בקרב אחיו וראה את סבלותם בעבודת הפרך. הוא הצליח לשכנע את המלך להעניק יום שבתון לעבדיו - ולו רק מתוך האינטרס הצר שלו: שביום שבתון זה יוכלו לשמור על כוחותיהם לבל יכלו. מני אז ועד היום, לאורך כל דברי ימי עמנו, שני בסיסים מוצקים לשבת: האחד – מנוחה, השני – קדושה: "יום מנוחה וקדושה לעמך נתת".

מנוחה מוחלטת

"ובימי שבתות אתם שרויים במנוחת הגוף והנפש שאף למלכים אין אותה. כי הנה כשהמלאכים צריכים לעשות דבר מה ביום מנוחתם, אינם נמנעים מלהתייגע. נמצא שאין להם מנוחת נפש שלמה ביום זה". מדברי מלך הכוזרים לחכם היהודי ("הכוזרי", מאמר שלישי פסוק י').

אין קיום לעולם בלא מנוחה

הקב"ה ברא את העולם באופן שיש יום ויש לילה, יש אור ויש חושך. וזאת כדי שלא להטריח את הבריות בעמל תמיד, אלא נתן היום למלאכת הבריות כי בו "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב" והלילה למנוחה ושינה. אילו היה העולם מתנהג באור בלבד יהיה עמל הבריות תמידי בהמשכת זמן שאינו פוסק ולא היה העולם יכול להתקיים.

כן מצוות השבת שלא להטריח את הבריות בעמל תדירי בכל הימים אלא שיהיה להם יום מנוחה בשבוע שינוחו בו מן המלאכות ומטורח הגופות, ומזה יהיה שביעית חייו של אדם במנוחה והשקט. ומה שיהיה יום שביעי ולא יום חמישי או שישי מפני שהשבעה הוא היקף אמצעי מן ההיקפים ומצוות רבות בתורה סובבות על אופן המספר הזה (רבנו בחי').

מנוחה לכל הנבראים

השבת מחנכת לשוויוניות ולדאגה שווה לכל הנבראים בצלם, כולל בעלי חיים המשמשים את האדם: "ששת ימים תעשה מעשיך, וביום השביעי תשבות, למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר" (שמות כג).

רעיון השוויון נמצא גם בעשרת הדיברות, בפסוק "לא תעשה כל מלאכה, אתה ובנך ובתך, ועבדך ואמתך, ושורך וחמורך וכל בהמתך, וגרך אשר בשעריך, למען ינוח עבדך ואמתך כמוך".

גם אלה, המצויים כל ימות השבוע בשולי החברה, שווים הם בשבת. די להציץ בבתי הכנסת, בפרט ביום שבת, כדי לראות עשירים ועניים מתפללים בצוותא ולומדים בשיעור אחד, בחינת "אב אחד לכולנו". אין עובד ואין מעביד בשבת, והכול שווים לפני המקום.

במסכת שבת (ק"ט): מונה הגמרא שורה של אמוראים, שקבעו לעצמם מנהג קבוע במסגרת ההכנות לשבת: רבא ורב יוסף היו מבקעים עצים לבישול ולאפייה, רב זירא היה מצית את האש, רבא היה מולח את הדגים, ועמיתו רב ספרא היה מטגן את ראשיהם. לעניין שבת כולם שווים.

סוגי המנוחות

בתפילת המנוחה בשבת אומרים: **מְנוּחַת אֱהָבָה וְנִדְבָה. מְנוּחַת אֱמֶת וְאִמוּנָה. מְנוּחַת שְׁלוֹם הַשָּׁקֶט וְנִבְטָח. מְנוּחָה שְׁלָמָה שְׁאֵתָה הוּא רוֹצֶה בָּהּ.**

יש כאן ארבעה מנוחות, אפשר לפרשן דרך הרמז על ארבעה סוגי יהודים: א. יש יהודי שאינו נוסע בשבת, כיון שאין תחבורה ציבורית בשבת, "כפיה דתית". על יהודי זה מתפללים שיזכה ל"מְנוּחַת אֱהָבָה וְנִדְבָה", שיזכה לשמור שבת מתוך אהבה ונדבת הלב ולא מחמת אונס.

ב. יש יהודי ששומר שבת מחמת הסביבה אך אינו מאמין בה, כגון מי שמתארח אצל ההורים או שבנו חזר בתשובה. על יהודי זה מתפללים: "מְנוּחַת אֱמֶת וְאִמוּנָה", שיזכה לשמור את השבת מתוך אמת ואמונה.

ג. ויש יהודי שמאמין ורוצה לשמור שבת, אך לא תמיד יכול, כגון רופא בבית חולים או חייל בצבא שמוכרח לפעמים לחלל שבת לצורך פיקוח נפש. עליו מתפללים: "מְנוּחַת שְׁלוֹם הַשָּׁקֶט וְנִבְטָח", שלא יארע אירוע בטחוני ולא יהיו חולים וממילא לא יצטרך לחלל שבת.

ד. ויש יהודי שרוצה לשמור שבת אך הוא עם הארץ ולא יודע הלכות שבת, עליו מתפללים: "מְנוּחָה שְׁלָמָה שְׁאֵתָה הוּא רוֹצֶה בָּהּ", שיוכל לשמור שבת לפי

ההלכה כפי שהקב"ה רוצה (ספר ירושלים במעדיה).

מנוחת הנפש

כולם רצים להתכונן לשבת, השבת מגיעה, ברגע אחד אנו צריכים להפסיק כל מלאכה, כל פעולה יוצרת. בשביתה ממלאכה אנו מוסרים את שליטתנו המדומה על המציאות לידי של הקב"ה, כמו שכותב הרש"ר הירש: "ביום השבת תסיר מעל ראשך את כליל תפארת ממשלך בעולם, ותשית את עצמך ואת עולמך בהכנעה תחת כסא כבוד ה' אלוקיך". מוסיף לנו רש"י: "כשתבוא השבת, יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה" (שמות כ, ט).

גם ביחס לכל מה שלא הספקנו לעשות בענייני חומר ורוח, כאשר מגיעה שבת עלינו לעשות 'סוויץ', ולהיכנס לעמדה נפשית של שביתה. נשמה יתירה – "היינו בחינת נשימה יתירה" (ליקוטי הלכות, הלכות שבת, א). להרפות מכל התכוננים, הטרדות והבלבולים, ולהתמסר למשהו עליון יותר.

מטרת המנוחה בשבת

יש הסוברים שמטרת השבת כדי שינפש האדם וינוח ממלאכתו אשר עושה כל ימי החול, ולבריא את גופו וחיזוק אבריו צריך שישבות ממלאכתו יום אחד בשבוע, ובחר ה' ביום הזה ואפשר גם ביום אחר.

והנה מופת חותך נגד זה, שהרי במדבר גם כן ציוה ה' על השבת, ואז לא היו טרודים במלאכה לא חרשו ולא זרעו, אלא על כורחך כי היום בעצמו מקודש קודש קדשים הוא לאות ברית בינינו ומראה על חידוש העולם ויציאת מצרים.

ועל זה כתב "ושמרו בני ישראל את השבת", שישמרו אותו מיד במדבר, על ידי זה **"לעשות את השבת לדורותם ברית עולם"**, היינו שעל ידי שישמרו אותו עתה (במדבר שאין מטרתם למנוחת הגוף) ממילא יעשו אותו רק לקדושת עצמות היום, אף כאשר יבואו לארץ וכל ימות החול עוסקין במלאכתם יצא אדם לפעלו וכו' לא ישמרו השבת רק כדי לנוח מנוחת הגוף, רק לקדש עצמם ביום השבת (ספר כתב סופר).

להתנתק מהפרעות השבוע

כותב רבי יהודה הלוי: פרי השבוע, יום השבת. מפני שהוא מיועד להידבק הנפש בעניין האלוקי בשמחה..בעבודת הנפש עם מנוחת הגוף. **אם** נשים לב האנשים שבדורנו עצבניים וחסרי סבלנות יותר מדורות קודמים. לדוגמא נהג שיוצא מהרמזור ירוק לאחר כמה שניות מאוחר יותר, שומע סדרת צפצופים מנהגים שאחריו, ואם יעז לשאול על מה למה הרי שהוא נכנס לגדר "סכנה" של חירופים וגידופים ואולי אף מכות. מה קורה? אוטובוס שמגיע לתחנה מאוחר, אדם שמתעכב בדלפק הבנק, חולה שנמצא אצל הרופא כמה דקות יותר כולם רועשים וגועשים, והשאלה למה כל כך האנשים חסרי סבלנות?

מסתבר שבחיים המודרניים שלנו יש הרבה מאוד מתח בחיי היום יום, וישנם כמה וכמה גורמי מתח המשפיעים על חיינו. **אחד** הגורמים העיקריים הוא מערכת התקשורת. מערכת התקשורת מפותחת כיום ומשדרת בעוצמה אדירה לכל העם, אשר האנשים לא מודעים לה (רדיו, טלביזיה, עיתונות וכו'). כל ידיעה על פיגוע חבלני עם הרוגים ופצועים מגיע תוך זמן קצר לסלון שלך, ואתה רואה מראות קשים ביותר בלי שהתכוונת לראות. טיל סקאד שנופל באזור א' מופיע על מסכי הטלביזיה עם מראות זוועה של בתים הרוסים וצעקות של ילדים שעושה קרעים עמוקים בלב, דבר שגורם למתח לא מעט.

עוצמת השידור שאנו חשופים לה באופן כמעט רצוף גורמת לתאוצה מסחררת של מתח ועצבים וחוסר סבלנות, אז מה הפלא למה שאנו עדים?

אך ביהדות יש מושג של שבת, לשבות יממה שלמה בכל שבוע מכל מלאכה, כמו שכתב הפייטן "שבת מנוחה מכל מלאכה", בשבת אין לא רדיו ולא טלביזיה כך שיש פסק זמן הנותן מנוחה ומרגוע למוח (ואשרי מי שימנע מזה גם בימי החול). **ביום** השבת צריך היהודי להתנתק מעולם העשייה והעבודה, לא לדבר בענייני עבודה, תכנונים לשבוע הבא יש לדחות לאחר השבת אף עיון בנכסיו אסור בשבת, כך שהשומר שבת כהלכתה מתעלה בחיי היום יום ויש לו מנוחת הנפש. **גם** הטכנולוגיה המתקדמת ומיכשור שמקל מאוד על חיינו (מכונית, מיקרוגל וכו')

מרגילים אותנו לחיות חיי לחץ.

למשל: המכונית - בדורות הקודמים כשלא היו מכוניות היה אדם מחשב את הזמן שלוקח להגיע לעבודה ולפי זה היה מתכנן את זמנו בבוקר, ואף אם יהיה עיכוב בגלל סיבות לא צפויות ל 10 דקות לא נורא, אך כיום בעידן הרכב הצמוד, כשקם בבוקר ומסתבר שהמכונית "מרדה" ולא רוצה להתניע או שמא יש "פקק" לא צפוי הרי שזה מכניס אותו ללחץ כבר בתחילת היום. כשסוף סוף הוא מגיע לשכב לנוח מעט לפני הסערה הבאה לפתע "הבוס", היינו הפלאפון, מצלצל לו מהכיס "עליך להגיע דחוף", ולחץ גורר לחץ וחוזר חלילה.

השבת היא פסק זמן מכל זה, אסור לנסוע ברכב, האוכל מוכן מבעוד יום, הטלפון מנותק, לא שומעים רדיו וכו', ואז לפתע מגלה היהודי חזרה את שלוות הנפש ונעשה בן חורין, וזהו שהפייטן אומר: "אל עולם שכולו שבת תזכני". **כששובת האדם ממלאכתו ביום השביעי,** הרי הוא מפקיע עצמו מעולם של חולין ונכנס לעולם של קדושה. לכן השומר שבת מתהלך ביום השבת רגוע ושמח למרות שבכל ימי השבוע טרוד הוא בכל ענייניו. רגיעה ושמחה זו היא תוצאה של מנוחת הנפש והגוף כאחת. עם התעטפות האדם בבגדי השבת הנאים, מרגיש הוא כבן מלך שהדאגה ממנו והלאה. השבת אינה יום מנוחה נוסף, אלא היא מעלה אותנו ברוחניות ונותנת לנו לחוש באווירת היום השביעי שכולו **"שבת ומנוחה עולמים"**.

מאי מנוחת השבת

יום השבת הוא יום שונה לחלוטין משאר ששת ימי החול, משנכנסת השבת שורה בעולם אווירה אחרת, תחושה עילאית ומרוממת. בתורת הקבלה והחסידות מוסבר שהדבר נובע לא רק בגלל שביום זה אין עיסוקים גשמיים וממילא האדם פנוי יותר לעיסוקים רוחניים, אדרבה קיימת מצווה להתענג בהם במיוחד. השוני ביום השבת נובע מכך שבו ביום היהודי והעולם הגשמי שסביבו מתעלים אל העולמות הרוחניים.

בפשטות המנוחה בשבת היא "החלפת כוח" לגוף הגשמי שהתעייף מעמל ימות החול, אבל בעומק ובפנימיות הדברים החלפת כוח היא של הנשמה, לאחר שבוע של "שקיעה" בחומריות הגשמית, והמנוחה היא על ידי התעלות הגשמיות. לכן בשבת לא רק שאיננו מצווים לענות את הגוף, אלא להיפך -

נצטוונו לאכול ולשתות, כי מאכלי שבת ספוגים בכוחות אלוקיים וכשהם מתעכלים בגוף הם ממלאים את תוכו בקדושה אלוקית ומקרבים אותו להוויה הרוחנית הקדושה.

אי של רוחניות

השבת הינה חדירה חד שבועית למיתחם ההרמוניה הנפשית. במשך שישה ימים נאבק האדם, נכבד ונעשה מותש נפשית ופיזית כאחת. אולם בשבת הוא זוקף את קומתו וחש כמלך, כבן חורין. זוהי פגישה חד שבועית של האדם עם עצמו.

אריק פרום, הפסיכואנליטיקן הנודע, מדבר בשבחה של השבת היהודית ומוצא בה פתרון למצוקות הנפש שהתבררו בעולמנו. לדבריו, השבת הוא סמל ההרמוניה, אי של שלווה ושל נחת בים של מצוקות העולם. מנוחת השבת הינה מנוחה של חירות. ביום זה איננו נוטלים חלק בעולם העשייה. אנו משקיפים מן הצד על העולם ולומדים להוקיר אותו. לדבריו, השבת מחזירה לליבנו את האיזון שכה נדרש למען בריאותנו ולמען שלווה נפשנו.

אנשים שאינם שומרים על הלכות שבת והשבת משמשת להם כנופש, עת לנסיעות למרחקים ולעתים לחוסר מעש מתמשך. אמנם הם נחים מעבודתם, אולם למנוחת אמת שהאדם מוצא בה מרגוע לנפשו, הם לא יגיעו בכך.

בעבור שומריה, השבת מהווה חטיבה בפני עצמה. ממלכת השבת הפורשת את כנפיה בכניסת השבת, שונה באווירתה ובמהותה מימות החול. לא זו בלבד שבשבת אנו מתאחדים עם בני משפחתנו סביב שולחן השבת, והבהילות והריצה של ימות החול נעלמות, קיים כאן היבט נוסף, חשוב ביותר. האדם הופך ל"אדם שבת", אדם נעלה יותר, נינוח יותר ומאושר יותר.

כידוע, נס הישרדותו של עמנו בתקופות הגלויות הארוכות אינו מובן כלל מבחינת חוק ההסתברות ומבחינה סטטיסטית. רבים מצביעים על השבת וטוענים שהיא זו שהצילה את העם היהודי. לאורכו של השבוע כרע היהודי תחת עומס הצרות והעוני, אולם בשבת הוא זקף את גוו והפך לבן חורין, לבן מלכים. השבת העניקה לו כח וחוסן לעמוד במטלות הקשות של ימות החולין.

גם כיום, יהודי השומר שבת חי באווירה שונה לחלוטין. אך לא רק ביום זה. השבת מעניקה מאוצרותיה גם לימות החול. יום השבת מחלק את ימות החולין לקבוצות ונפרדות זו מזו. כל שבוע מהווה יחידה נפרדת בזכות השבת החוצצת

בין הימים. בזכות זו נותר היהודי נינוח גם בימי החול. מי שחש אי פעם בקדושת השבת האופפת מדי שבוע את ביתו ואת נפשו, לא ישוב לשאול מהו עונג שבת. נפשו המתענגת על ה', על מצוותיו ועל מנוחת השבת, תיתן לו מענה מייד.

אין קשר כלשהו בין מנוחה זו להתפרקות סתמית בכורסה או בכסא נוח. אמנם המנוחה הפיזית היא הרקע הראשוני למנוחה אמיתית, אולם מי שמנוחתו מסתיימת ברובד זה, יידע שרגליו עומדות במים רדודים וטרם חש את מהותה האמיתית של השבת, שהינה אי של רוחניות ושל קדושה בעולם החולין (ערכים).

מנוחת העליונים

המנוחה של יום השבת היא מנוחה לעליונים ומנוחה לתחתונים, ואדרבה עיקר מנוחת השבת היא לעליונים כידוע, כי הנשמות בשבת עולות ממדרגה למדרגה לגן עדן העליון, ויום השבת נקרא "יומא דנשמתין" (יום הנשמות) ואפילו הרשעים יש להם מנוחה בשבת, ועוד שעיקר עולם הבא הוא עולם שכלו שבת (90 פ' משכיל לדוד).

מנוחה לרשעים מגיהנום בשבת

הרשעים נידונים כל ימות החול ובשבת נחים. ובערב השבת בת קול מכרזת ואומרת הנח להם לרשעים וינוחו, ובמוצאי השבת כשהסדרים נשלמים צועק המלאך הממונה ואומר: חזרו רשעים לגיהנום שכבר השלימו ישראל סדריהם (תנחומא כי תשא לג).

ולכן שנהגו כל ישראל שאין ממהרים להוציא בשבת, אלא מאריכים בסדר "ויהי נועם", ובסדר קדושה ומחשיכים הרבה, ואומרים אותו בנחת. **ומן הטעם** הזה גם אמרו חז"ל: לאסור לשתות מים ערב שבת בין השמשות, לפי שנמצא במדרש שכל השותה מים בערב שבת בין השמשות הרי זה גוזל את המתים. וכוונתו בזה לקבוע בנפש אמונה שיש לרשעי ישראל מנוחה בשבת בגיהנום, וכשהם יוצאים בערב שבת הם שותים ורוחצים ומצטננים במים, עד

שהשותה מים באותו שעה הוצרכו לומר שהוא גוזל אותן מהם ועשו את השותה גזלן ומחוסר אמונה:

ומטעם זה גם אין אנו אומרים בערבית של שבת: "וְהוּא רְחוּם יְכַפֵּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית. וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אָפּוֹ וְלֹא יַעִיר כָּל חַמְתּוֹ", מפני ששלושה מלאכים והם **משחית, אף וחמה** שהם ממונים על הרשעים בייסורי גיהנום, אין להם רשות בשבת, וזאת לקבוע בלב שהרשעים יש להם מנוחה בשבת ואין אותם ממונים שולטים עליהם בשבת, ושלושתם רשומים בפסוק והוא רחום.

מעין עולם הבא

מעין עולם הבא. יום שבת מנוחה. כל המתענגים בה. יזכו לרוב שמחה. מחבלי משיח יצלו לנחה. פדויתנו תצמיח ונס יגון ואנחה:

שלשה מעין העולם הבא, אלו הן: שבת, שמש (החמה הזורחת) ותשמיש נקבים (ברכות נז:).

ומבאר רבי יוסף חיים (בספר בן יהוידע ברכות נז:): נראה לי בס"ד שעולם הבא הוא עולם הזה אחר גמר התיקון.

שבת - בשבת יש תוספות נר"ן (נפש, רוח, נשמה) ולעתיד אחר גמר תיקון יהיה ענין גדול בנר"ן, שלא יהיו מעורבים מכמה שרשים באדם אחד, אלא כל אדם יקח נר"ן השייכים לו כפי שרשו בלבד, וכמו שכתב רבינו האר"י ז"ל על פסוק (מלאכי ג, כד) "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". ולכן שבת שיש בו מעלה בנר"ן הוא מעין עולם הבא הנזכר.

שמש - כתוב (שם פסוק כ): "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה", הרי יש לעתיד הנאה גדולה בשמש.

תשמיש נקבים - שעושה נקיות לאדם בבטן, והנה הוא מעין עולם הבא הנזכר, כי בנקיות של עתה תמיד נשאר קצת פסולת בבטן, ואי אפשר שיהיה נקי לגמרי, אבל העולם הבא אחר התיקון כל מה שיאכל האדם לא יהיה פסולת בבטנו אלא נבלע באברים כמו מן, הרי זה מעין עולם הבא.

בשעת מתן תורה קרא הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר להם: "בני, מקח טוב

יש לי בעולם, ואני נותן אותו לכם, אם תקבלו את תורתי ותשמרו את מצוותי. משיבים ישראל ואומרים לפניו: ריבונו של עולם איזהו מקח טוב שאתה נותן לנו אם נשמור את תורתך? משיב הקדוש ברוך הוא ואומר: זה העולם הבא, משיבים ישראל ואומרים: ריבונו של עולם, הראנו דוגמא של עולם הבא, משיב הקדוש ברוך הוא ואומר: שבת שהיא אחד משישים מעולם הבא שכולו שבת (מדרש אותיות דרבי עקיבא).

הארת חשכת העולם הזה

כאמור, על השבת נאמר: "מעין עולם הבא", אם נבין במעט מהו העולם הבא נוכל להבין את מהות השבת:

מה החילוק בין העולם הזה לעולם הבא? אמרו חז"ל: "תִּשְׁתַּחֲוֶה וְיִהְיֶה לְיָלָה בּוֹ תִרְמָשׁ כָּל חַיְתוֹ יָעַר", תשתחוו ויער – זה עולם הזה שדומה ללילה (ב"מ פ"ג).

כדי להבין מה מהותו של החושך ניקח לדוגמא: אדם נכנס בלילה לבית המדרש, שהוא חשוך לגמרי, ומנסה לחפש ספר כלשהו. הוא מתחיל למשמש בספרים, אך, לא מצליח למצוא את הספר. ברור לכל, שלמרות החושך, הספר נמצא בבית המדרש, רק שאי אפשר לראות אותו.

עוד דוגמא: אדם שהולך בחושך מוחלט ברחובה של עיר, ומנסה להגיע לביתו, מצבו קשה משתי בחינות: א). שלא מצליח למצוא את דרכו. ב). הדמיון מבלבל אותו, על עמוד הוא חושב שהוא איש, על בניין שנראה לו בקושי הוא חושב שזה ביתו.

כן הוא העולם הזה: הכל קיים רק שהאדם לא רואה את האמת. המתבונן בעולם הזה יכול לראות בכל צעד ושעל את מציאות הבורא: המתבונן יפה בבריאה רואה בבירור שהיה כאן מישהו שברא את כל העולם. השמש התלויה בשמים עם כל מערכות הגלקסיות מעידה על הבורא, גידול הצמחים באופן כל כך חכם, את העין של האדם המופלאה ועוד ועוד. **אלא** שהעולם הזה חשוך, הדעת נמצאת במעטה חושך סמיך ולא מאפשר להתבונן נכונה.

שבת היא מעין עולם הבא, היא נקודת אור, ואז לפתע רואים את הספרים ואת המסלול ואף את הבורא.

ישנם אנשים לא מועטים אשר בימי השבוע שקועים רובם ככולם בפרנסתם, עובדים ימים ולילות וחושבים שרק "כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה". בשבת הכל מפסיק, יש איסור מלאכות, מורידים את הידיים מהעולם. לפתע

רואה האדם ומבין שהכל מאת ה' יתברך. גם בהגיע אחר כך ימי החול ממשיך האדם עם אור זה, עם הבנה זו ומתנהג אחרת (הרב פינקוס).

מהי טעימת השבת ואיך מגיעים אליה?

תארו לעצמכם שאתם בחדר עם אדם נוסף והוא אומר: "הלוואי שיכולתי לדעת אם החדר הזה חשוך או מואר. איך אני מגיע לזה?". "זה מאוד פשוט", אתם עונים, "תפקח את העיניים ותראה אם יש כאן חושך או אור". הוא רוטן: "את זה כל אחד יכול לעשות. מה שאני רוצה זה להריח את ההבדל בין אור לחושך." "אי אפשר להריח אור וחושך", אתם עונים, והוא שואל: "אז אולי לטעום?" אי אפשר לטעום את ההבדל. "אין ברירה. כדי להבדיל בין אור לחושך, אתה צריך להשתמש בעיניים."

זאת בדיוק ה'בעיה' שלנו עם השבת. זאת חוויה שונה לגמרי מכל שאר הדברים שהתרגלנו אליהם. כדי להרגיש את השבת, צריכים להתחבר לחוש השישי, לנשמה.

השבת אמורה לסייע להתקשרות של הנשמה עם הרוחניות - עם אלוקים. אנחנו משחררים את תשומת הלב מלחץ ימי החול, ומתמקדים במטרות הרוחניות שלנו, אשר משתלבות אל תוך מרקם היום דרך התפילות, הסעודות, לימוד התורה והזמן שאנו מבלים עם המשפחה והידידים (הרב נח וינברג / אש התורה).

שבת יום של הנשמה

במה שונה העולם הבא מהעולם הזה? אמנם אין באפשרותנו לתאר את העולם הבא, כי הוא שונה לחלוטין מהעולם שלנו. רק זאת נאמר: בעולם שלנו הגוף הוא בעל הבית, הוא השולט, והנשמה היא האורחת. העולם הזה בנוי בהתאם לצורכי הגוף, והנשמה אינה אלא אורחת שבעל הבית מפנה לה מקום. בעולם הבא יתהפכו היוצרות: שם, הנשמה תהיה בעלת הבית. העולם הבא בנוי בהתאם לדרישותיה ולצרכיה של הנשמה.

אך יחד עם זאת חשוב להדגיש שגם בעולמנו יש לנשמה 'טריטוריה' משלה. יום אחד בשבוע היא חשה בנוח. לשם כך נתן לנו בורא העולם את השבת! בשבת הנשמה שלנו, שהיא ה'אני' האמיתי שלנו, מרגישה שהיא נמצאת בביתה. בששת ימי השבוע, כאשר האדם מפעיל את כח היצירה שלו בכל

תחומי החיים, הנשמה אינה זוכה להתבטא כראוי לה. כח היצירה של האדם מפתח את העולם מבחינה גשמית: האדם זורע, קוצר, מבשל, בונה, הורס, מבעיר ומכבה. הנשמה מבקשת לפתח את הצד הרוחני שבאדם, אולם כל עוד האדם עסוק ביצירה גשמית, אין הוא יכול להפנות אליה תשומת לב ראויה. **שבת** היא היום שבו האדם אינו מפעיל את כח היצירה שלו, "שבת וינפש". ביום זה, כאשר בעולם היצירה שוררת דממה, האדם מסוגל לקלוט את צילי נשמתו. אולי הוא לא יהיה מודע לכך, אולי לא ירגיש אותה, אבל השפעתה היא רבה מאד ובלתי נמנעת (ערכים).

הכנות ליום שכולו שבת

שבת בראשית רמז הוא לעולם הבא יום שכולו שבת כידוע, ולכך חייב אדם בשבת בראשית לעשות דברים שהם מעין יום שכולו שבת:

- **כשם** שתענוג העולם הבא הוא יין המשומר כמו שכתוב בסנהדרין "עין לא ראתה" - זה יין המשומר בענביו, כך חייב אדם לקדש על היין בשבת רמז לאותו יין, ולכן יין מגולה אסור לקדש עליו אפילו בזמן הזה שאין סכנת נחשים משום שאותו יין של עולם הבא מכוסה וטמיר הוא כמו שנאמר "עין לא ראתה".
- **וכשם** שבעולם הבא יש תענוג לווייתן ושור הבר, כן חייב אדם לאכול דגים ובשר בשבת.

- **בעולם** הבא יש תענוג המן כמו שאמרו חז"ל "שחקים (שמים) שבו שוחקים מן לצדיקים לעתיד לבא", לכן נוהגין לאכול פשטי"דא בשבת, כמ"ש בשולחן ערוך שהוא רמז למן שהיה טל למעלה וטל למטה. ויש מפרשים שמסיבה זו פורסים מפה בשבת למעלה ולמטה ולחם משנה באמצע זכר למן.
- ולכן גם אומרים** בשבת "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת", משום שזה בזה תלוי.

וכן הפוך: אדם שמכין עצמו לשבת בראשית, חייב להכין עצמו בדומה להכנת יום שכולו שבת:

- **וכמו** שבעולם הבא צריך אדם לרחוץ עצמו תחילה בנהר דינור בגיהנום להעביר ממנו כתמי העונות וזוהמתן ואחר כך הוא נכנס לגן עדן, כך בשבת בראשית שהוא דמיון ליום שכולו שבת אמרו חז"ל "מצווה על כל אדם לרחוץ עצמו קודם שבת" (כמו שכתוב בשולחן ערוך באו"ח סי' ר"ס) כדי להעביר ממנו זוהמה, ודוקא בחמין כמו שכתב האר"י ז"ל, כיון שהרחיצה היא לעומת רחיצת נהר

דינור שהוא חם.

• **וכשם** שבעולם הבא אחר רחיצה הוא פושט ממנו בגדי חול והיינו הגוף שהוא מלבוש לנשמה בעולם הזה ולובש בגדי שבת, כלומר מלבוש רוחני העשוי לו מן המצוות, כך בעולם הזה חייב אדם לפשוט בגדי חול וללבוש בגדי שבת.

• **וכמו** שברחיצת העולם הבא בגיהנום האדם עומד בסכנה גדולה שלא תכלה הנשמה, כך בעולם הזה הוא בסכנה כפי המרחצאות שהיו בזמניהם (שעשויים מתחת אש בוערת ומלמעלה עומדים אנשים, והיה חשש שהרצפה תקרוס ואז היו כולם נשרפים).

שבת רמז ליום שכול שבת

כתב הרמב"ן: ודע, כי נכלל עוד במלת "אשר ברא אלוקים לעשות", כי ששת ימי בראשית הם רמז לכל ימות עולם, כי קיומו יהיה ששת אלפים שנה (כמו שכתוב במסכת ראש השנה לא), שלכך אמרו (בראשית רבה יט ח): יומו של הקב"ה אלף שנים.

והנה בשני הימים הראשונים היה העולם כולו מים ולא נשלם בהם דבר, והם רמז לשני אלפים הראשונים שלא היה בהם קורא בשם ה'.

ביום השני יהי רקיע ויהי מבדיל, והוא שבו הובדלו נח ובניו הצדיקים מן הרשעים שנדונו במים...

ביום השלישי נראית היבשה והצמיחה ועשתה פירות, הוא האלף השלישי המתחיל בהיות אברהם בן מ"ח שנה, ואז החל לקרוא בשם ה', וצמח צמח צדיק...

והיום הרביעי נבראו בו המאורות, הגדול והקטן, והכוכבים, יומו ירמוז באלף הד', הוא החל ע"ב שנה אחרי בניין בית ראשון, עד אחרי הבית השני קע"ב שנה והנה ביום הזה לכל בני ישראל היה אור...

ביום החמישי שרצו המים נפש חיה, ועוף יעופף על הארץ, רמז לאלף החמישי המתחיל קע"ב שנה אחר חרבן הבית, כי בו ימשלו האומות, וייעשה אדם כדגי הים...

ביום השישי בבקר "תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה" ... ואז נברא האדם בצלם אלוקים... והוא האלף השישי, כי בתחילתו ימשלו בו החיות הם המלכויות אשר לא ידעו את ה', ואחרי עשירתו כשעור הנץ החמה ליום (עיין פסחים טז) יבוא הגואל.

היום השביעי שבת, רמז לעולם הבא שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים והאל ישמרנו בכל הימים, וישים חלקנו עם עבדיו התמימים.
נמצא כי השבת חובקת זרועות עולם, מצד אחד יסודה מששת ימי בראשית כאות זיכרון על בריאת העולם, מצד שני היא מקבילה ורומזת על ימי המשיח וחיי עולם הבא.

בשבת טועמים מאור שלעתיד לבוא

ביום שבת קודש טועם היהודי מעין אותו אור וגילוי שלעתיד לבוא, איש לפי דרגתו.

כתוב בתורה (שמות לא, יד): "כי אני מקדשכם". ודורשים חז"ל (מכילתא): לעולם הבא, כגון קדושת שבת בעולם הבא. נמצאנו למדים שהוא מעין קדושת העולם הבא, וכן הוא אומר: "מזמור שיר ליום השבת" לעולם שכולו שבת.

בספר פרי צדיק כותב: דבר זה הוא קיבול שכר (שיום השבת שהוא מעין עולם הבא) על מעשיו בפועל כל ימי המעשה. וכן עניין עולם הבא הוא שנהנים מזיו השכינה, וכך זוכים לטעום בשבת אחד משישים בעולם הבא (ספר ושמחת בחגך).

קדושת השבת

"וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכָל מְלָאכְתּוֹ
אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת" (בראשית ב, ג).

קדושת השבת

מבואר שבשבת הראשונה שבה נח ה' ושבת מכל מלאכתו, נתברכה ונתקדשה השבת לעולם.

רבי אחאי גאון זצ"ל ביאר את העניין על פי משל למה הדבר דומה, לאדם שבנה את ביתו, וכשסיים את עבודתו ונשלמה מלאכת הבנייה, עשה יום אחר שמחה, וכפי שנקרא בפי הבריות "חנוכת הבית". כמו כן כאשר ברא הקב"ה את העולם, בראו בששה ימים ונח ביום השביעי, ועל כן ברכו וקידשו (שאלות תחילת פרשת בראשית, הבא במדרש תנחומא סימן ב).

הגר"א באיגרתו הפליג בגודל קדושת השבת בכותבו: "קדושת השבת גדולה מאוד", והוסיף "שבת קודש קדשים".

ורבי צדוק הכהן מלובלין כתב: שקדושת השבת היא שורש הקדושה שקבע ה' יתברך בעולם, וכל הקדושות הפרטיות שבאות לאדם על ידי קיום רמ"ח (248) מצוות עשה ושמירת שס"ה (365) מצוות לא תעשה, שנותנות קדושה בלב האדם, כמו שאנו אומרים "אשר קידשנו במצוותיו וציונו" - נמשכות ובאות מקדושת השבת.

במה מקדשו?

במה ברכו ובמה קדשו

- **תני דבי רבי** ישמעאל ברכו במן וקדשו במן. ברכו במן שבכל יום עומר אחד ובשבת שני עומרים, וקדשו במן שהמן נשאר לשבת, "שלא הבאיש ורמה לא היתה בו" (שמות ט"ז י"ד).
- **תני רבי בשם רבי נתן:** קדשו בברכה (קידוש והבדלה) מכאן אמרו מקדשו על הכוס בכניסתו.
- **ורבי אמר:** קדשו בעטיפה (לבוש מיוחד לשבת).
- **בנו של רבי ירמיה אמר:** קדשו בנר (הדלקת נרות שבת). ומספר רבי ירמיה: ובי היה המעשה פעם אחת הדלקתי את הנר בלילי שבת והיה דולק עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת מצאתי אותו מלא שמן ולא חסר כלום.
- **רבי שמעון בן יהודה** איש כפר ענים אמר משם ר' שמעון: קדשו במאורות וברכו במאור פניו של אדם ואשתו, מלמד שלא ניטל זיו אדם ממנו עד מוצאי שבת (פסיקתא רבתי).

קדושת השבת: במעשה, דיבור ומחשבה

גדולה שבת שנתקדשה בשלוש קדושות: מעשה, דיבור ומחשבה: ואפשר לרמוז על זה במקרא. "וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם: וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה" (בראשית ב, א-ב). ג' לשונות נאמרו במקרא זה: וַיְכַלּוּ, וַיְכַל, וַיִּשְׁבֹּת, לרמוז לנו כנגד ג' קדושות שנתקדשה שבת. וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ – כנגד שביתת המעשה, שיש לנו לשבות ממלאכה כשם שכביכול כלו מלאכות שמים וארץ. וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ – כאן בא לרמוז הדיבור, שכביכול כלה מלאכתו יתברך, שהיא נעשתה בדבור, וכנאמר: "בדבר ה' שמים נעשו". ואחר כך וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה – רומז על השבתה בלב, וכמו שאמרו רז"ל: אין השבתה אלא בלב, וכנאמר בעניין החמץ: "וכשאור תשביתו" היינו ביטול בלב, שיש לבטל בלב כל עסקי מלאכות עולם הזה.

קדושת המעשה: קדושת המעשה הלא הם כל איסורי ל"ט מלאכות ותולדותיהן ואיסורי רבנן שנצטוונו שלא לעשותם.

קדושת דיבור: "מִמָּצוֹא חִפְצֶךָ וְדִבַּר דְּבָר" (ישעיהו נח, יג), שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול (מסכת שבת ק"ג:). הדבר מתבטא בכל אופנים:

- כל דבר שאסור לעשותו בשבת, אסור גם לומר בשבת שיעשנו בחול, כגון: למחר אסע למקום פלוני, כיון שבשבת אסור לנסוע, כך אסור לומר שמחר אסע.
- **הזהר** (ח"ב דף מז:): מחמיר מאוד אף משיחות של חול בשבת. והרב "פלא יועץ" כתב בזה סברא פשוטה, שהרי נצטוונו לשבות ממלאכה כשם ששבת מלכנו אלוקינו ביום השביעי, והלא מה היתה מלאכתו יתברך בששת ימים - דיבור, שנאמר: "בדבר ה' שמים נעשו" (תהילים לג, ו), ואם כן, ממלאכתו של ה', שהיא דיבור, נצטוונו לשבות אף אנו, והוא על ידי שנשבות בדיבורנו מדברי חול, וכל דיבורנו יהא קודש ועסק התורה בלבד. כי דיבור חול בשבת פוגם, חס וחלילה, עד למאוד.
- **כתוב בזוהר הקדוש** (בשלח סוף דף מז ע"א): "ממצא חפצך ודבר דבר", אותה מילה של חול עולה למעלה ומעירה דיבור חול בשמים. ברור הדבר שמי שמזמין אורח צריך להשתדל בו ולא באחר. ולכן אם יושב בעונג שבת אסור לו להעיר מילה של חול שזה פוגם ביום הקדוש. שזה דומה למי שיושב במסיבת המלך שלא ראוי שיתעסק בדברים אחרים.
- **במדורש** (ויקרא רבה לד:): רבי שמעון בן יוחאי היתה ליה אמא סבתא שהיתה מרבה הדיבור, אמר לה: אמא, שבת היום, שתקה. **אשרי** חלקו למי ששומר דיבוריו בשבת, כי נעשה מרכבה לפה העליון, כי בשאר ימים גם כן, כל דיבור הוא עניין גדול, וכל שכן בשבת קודש, ואז כל אחד שובת ממלאכתו, ואם יקבל על עצמו שביתה בדבור - אשרי חלקו וגורלו.

קדושת המחשבה: עיקר השבת ניתנה למנוחה ושלוה, והמנוחה לא תהא אלא אם כן מחשבתו של אדם אינה טרודה.

ראשית על האדם להשתדל לא לחשוב על עסקיו של חול בשבת, וכמו שאמרו במכילתא: יראה אדם בשבת כאילו כל מלאכתו עשויה. **ועוד** מעלה נפלאה שלא להסיח דעת בשבת מקדושת שבת. זכור ושומר הנאמרים בדברות ראשונות ואחרונות, בדבור אחד נאמרו, ו"זכור" דרשו שהוא

זכירה בפה (קידוש תפילות וכו'), ו"שמור" הוא עניין מחשבה, שלא להסיח דעתו. ואף "זכור" שלימד על הזכירה בפה, נכלל בו המחשבה, שהרי אמרה תורה "זכור את יום השבת לקדשו", וידוע כי קודש הוא בחינת חכמה שהוא מחשבה, ואמרה תורה "זכור את יום השבת לקדשו" – במחשבה.

השומר שבת מוחלים לו עוונותיו

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלים לו? שנאמר: "אֲשֶׁרִי אָנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וְבֶן אָדָם יִחְזִיק, בֵּה שְׁמֵר שַׁבָּת מִחֻלּוֹ וְשִׁמְר יָדוֹ מִמַּעֲשוֹת כָּל רָע", אל תקרא מחללו אלא מחול לו (שבת קיח:).

כתוב בספר בניהו בן יהודע: כל המשמר שבת כהלכתו - לכאורה תיבת כהלכתו מיותרת?

ונראה לי בס"ד שהלכות שבת הם ט"ל (39) מלאכות, ואמרתי טעם למספר זה, מאת השם יתברך היה כך לעשות אזהרת שבת כמספר ט"ל, לרמוז: אף על פי שחומר האדם מצד טבעו יראה את השבת כמשא כבד מכח אזהרותיו, הנה האדם צריך להתגבר על חומרו וישמור שבת במנוחה, שיהיה נח לו בשמירתו כמו הטל שיורד בנחת, וכמו שכתוב (דברים ל"ב ב') "תיזל כטל אמרתי". ולכן כתוב "כל המשמר שבת כהלכתו" דווקא, רצונו לומר תהיה נוחה עליו שמירתו כמו הטל הרמוז בהלכות השבת, או יובן הכוונה כמו הטל שיורד בהסתר כן האדם ישמור השבת בהסתר שהוא הרהור הלב, וכיון ששומרו גם בהרהור שהוא בהסתר אז כדאי הוא לכפר אפילו על עוון עבודה זרה.

"אפילו עבד עבודה זרה מוחלים לו" - הטעם לכך, הנה שמירת השבת היא הראיה הברורה שהאדם מאמין בבורא אשר יצר הכל בששת ימים, ולכן אפילו אם נכשל בחטא אינו כופר בבוראו ולכן מתקבלת תשובתו ומוחלים לו כל עוונותיו. והנה המאמין בבורא בודאי רוצה לקיים את כל המצוות ולכן על ידי שמירת שבת המראה את אמונת האדם בבורא יחשב הדבר כאילו קיים את כל התורה.

השבת אינה שלי שאוכל להרשות לך לחלל אותה?

מספרים על יהודי עשיר שהיה רחוק מתורה ומצוות, שהיו לו מפעלים רבים

אשר עבדו גם בשבת. לימים נזדמן לעשיר זה להיפגש עם סוחר גדול שהיה ירא שמים ומדקדק במצוות, ובאותה הזדמנות תינה לפניו את צערו, כי מצבו בכי רע, וכי כל הממון הרב שיש לו אינו שווה מאומה בו בזמן שכל משפחתו סובלת ייסורים קשים ומרים ומיני מחלות שונות שאין להן תרופה.

הסוחר הציע לעשיר לגשת אל ה"חפץ חיים" ולבקש את ברכתו, אולם העשיר, שהיה רחוק מחיי תורה ומצוות, דחה כלאחר יד הצעה זו באומרו: וכי הרב הוא מלאך שתהיה באפשרותו לשנות הטבע? אך הסוחר הפציר בו מאד עד ששכנעו לגשת לצדיק.

כשנכנס הלה לבית הרב פרץ בבכי מר, ובתוך כך ספר על הייסורים והמחלות שלו ושל בני ביתו, ובקש והתחנן מהרב שיואיל בטובו לברכו. אך הרב במקום לברכו, אמר לו: תן לי את ידך, ואז לחץ הרב את ידי העשיר ואמר: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה" – אם ברצונך בברכה, תתחיל לשמור שבת ואז הברכה תבוא מאליה.

התנצל העשיר בפני הרב ואמר: אדוני הרב! וכי סבור אתה שיכול אני בקלות לשמור שבת, והרי יש תחת ידי עשרות מפעלים וסגירתם ביום שבת תגרום לי הפסד של הון עצום?

כשמוע הרב את דברי העשיר, שוב לחץ את ידו באומרו: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה, והרי כבר אמרתי לך שהשבת היא – ורק היא – הברכה, ואם תשמור את השבת – הברכה תבוא מאליה".

העשיר לא ידע נפשו מרוב צער ולא היה מענה בפיו, אך לאחר זמן מה התעורר כאילו ממחשבתו ואמר: אדוני הרב, חשבתי ברגע זה על פתרון נפלא, הרי בעוד כעשרים יום תסתיים השנה הנוכחית, ואז אסכם את ההכנסות וההוצאות של כל המפעלים והחנויות, ולאחר מכן אתחיל לשמור את השבת, ואם כן, תרשה לי, אדוני הרב, לחלל רק עוד שלוש שבתות...

כששמע הצדיק דברים אלו, התפרץ בבכי ואמר: "**בני, בני, וכי חושב אתה שהשבת היא שלי שאוכל להרשות לך לחלל אותה?! אילו השבת היתה שלי באופן פרטי לא היה אכפת לי להרשות לך לחלל כמה וכמה שבתות, אולם השבת היא של הקדוש ברוך הוא בורא כל העולמות, ואם כן איך אוכל להעז להרשות לך לחלל שלוש שבתות?!**"

התרגש העשיר מדבריו של החפץ חיים האמיתיים והמאלפים, ובקול חנוק מדמעות אמר: "אדוני הרב, אילו הייתי יודע ששמירת השבת היא כל כך

חמורה, לא הייתי מעז לחלל אפילו שבת אחת, ומקבל אני בלב שלם להתחיל לשמור שבת". ואז ברכו הצדיק בברכת רפואה שלמה לו ולכל בני משפחתו. ואכן לא עברו ימים מועטים, וכולם התרפאו רפואה שלמה, ומני אז שקד על שמירת השבת ושאר מצות.

השפעות קדושת השבת

השפעת השבת בכל הרבדים

השפעת השבת על הרוחניות: בכוחה של קדושת השבת להביא את האדם למעלות רוחניות גבוהות, וכפי שכתב ה"ראשית חכמה", שכשתשרה על האדם קדושת השבת כראוי, תביאהו לענווה, ליראת חטא וחסידות ולרוח הקדש, כי הגורם שלא יהיה האדם עניו, ירא חטא וחסיד, הוא מפני שאין לו נשמה שתגבר על יצרו, ובשבת כשתבוא לו נשמה קדושה, בוודאי יתגבר על יצרו ויהיה עניו וירא חטא.

השפעה על המצוות: רבי אהרן קוטלר ז"ל מוכיח שקדושת השבת נותנת חשיבות מיוחדת לכל המעשים הנעשים בה, מדברי הגמרא במסכת זבחים (צ): שקדושת השבת מועילה גם לקרבן התמיד שקרב בה שנחשב מקודש יותר. כל שכן שלימוד התורה בשבת עולה למעלה ראש.

השפעה על האדם: ויתרה מכך מצינו בדברי חז"ל, שאף על עמי הארץ משפיעה קדושת השבת, שאמרו בירושלמי (דמאי ד, א): שבהשפעת קדושת היום "עם הארץ אימת שבת עליו" ומתיירא לעבור עברה ולשקר בשבת יותר מביום חול, ועל כן הלוקח פירות מעם הארץ [שאינו נאמן לומר שעושה פירותיו] ושכח לעשרן, שואל הוא את העם הארץ בשבת האם עישרן, וסומך על דבריו שעם הארץ אינו משקר בשבת.

קדושת השבת משפיעה כמו כן על מאור פניו של האדם, כפי שלימדונו חז"ל: שה' "בירך" את יום השבת באור פניו של אדם ו"קידשו" באור פניו של אדם, שאין אור פניו של אדם כל ימות השבת דומה לאור פניו בשבת (בראשית רבה פרשה יא, ב).

ובזוהר הקדוש מפרט: ופניה מאירים באור עליון ומתעטרת למטה ביום הקדוש וכולם מתעטרים בנשמות חדשות כמו התחלת התפילה לברך אותה בחדווה במאור פנים. ויותר מזה, הוסיף בזוהר הקדוש: "האי יומא דנשמתין ולא יומא דגופא כלל". כלומר, שיום השבת הוא יום רוחני מופשט מכל גשמיות.

רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל במתק לשונו מסביר את מה שקדושת השבת ניכרת במאור הפנים: הוד מאור פניו של אדם תלוי במצב הרוח ובהלך נפש, משאת נפשו של איש ניכרת בזיו דיוקנו, הלא הרוח מושל בגבורתו בכל תופעות החומר, והרגשה שכלית פנימית מתגלה גם בחושים החיצוניים. כשאדם שקוע במחשבתו בעניינים נשגבים, ולא בהרהורי יום יום של בשר ודם, אז חזותו מעוררת כבוד, וקרן אור פניו, בהילו נר עליון על ראשו.

השפעת השבת בעולם: רוח של רגיעה ומנוחה עוברת בעולם ביום השבת, אשר רק שומר שבת כהלכתה חש בה בסתר לבבו, שהרי השבת ניתנה בצנעה במסתרי הנפש. וביום כזה של שלווה ונופש, מסוגל האדם להתרומם להתרכזות רוחנית בבריאת העולם, להתבונן מי ברא כל אלה ומי מקיימם, כי בורא שמים וארץ הוא הנותן נשמה לכל יצורי תבל, ורוח חיים לכל כוחות הטבע, והוא נגיד ומצווה על כל משטרי הבריאה ואדון על כל המעשים, ואין זולתו. ובהיותו תפוש בחזיונות נאצלים שיש בהם קרבת אלוקים, הוד קדושת השבת עליו תראה, כאמור "ברכו באור פניו של אדם" (הקדמה לספר חזון יחזקאל על מסכת שבת).

השפעת השבת על כלל הנבראים

השבת קדמה ליצירת עם ישראל, על כן ברכתה וקדושתה אינה מיוחדת רק לישראל, אלא משפיעה גם על שאר האומות. קדושתה של השבת מתבטאת גם בדוממים הנמצאים בעולם, וכפי שמספרת הגמרא (סנהדרין סה:): שהוכיח רבי עקיבא לטורנוסרופוס את השפעת ברכת יום השבת וקדושתו על כל הבריאה בשלוש הוכחות:

- **הוכחה ראשונה** - מנהר סמבטיון [זהו נהר אחד של אבנים], שבכל ימות השבת שוטף והולך, וביום השבת שוקט ונח.
- **הוכחה שנייה** - מבעל אוב [עושה כשוף בעצמות המת, שלוקח גולגולת של מת לאחר שנתאכל הבשר ומקטיר לה ושואל ממנה עתידות והיא משיבה, ויש שעושים שישיב המת דרך בית השחי], שאין המת עולה בשבת. ברור הדבר שמעשים אלו אסורים לחלוטין.
- **הוכחה שלישית** - מקברו של אביו של טורנוסרופוס, שהיה רשע, בכל ימות

השנה היה מעלה עשן שהיה נידון ונשרף, ובשבת לא היה מעלה עשן, מפני שבשבת פושעי גיהנום שובתים.

המדרש מספר (מדרש רבה יא, ו): פעם אחת הוצרך טורנוסרופוס לשאול באוב ובדק באביו, כל ימות השבוע עלה לו וביום השבת לא עלה לו. למחרת השבת העלהו ושאלו: אבא, האם לאחר מיתתך נעשית יהודי, שאתה שומר שבת? ענה לו אביו: כל מי שאינו משמר את השבת אצלכם בעולם הזה מרצונו, סופו שמשמרה בעולם הבא בעל כורחו. שוב שאלו: וכי אתם בעולם הבא עמלים כל השבוע שיש לכם לשמור את השבת? וענהו אביו: כל ימות השבוע אנו נידונים בגיהנום ובשבת אנו נחים.

שינויים נוספים שחלים בבריאה בשבת

- אין הרימה שולטת במתים בשבת (בעל הטורים שמות טז, כ"ד).
- במכת ארבה שהביא הקב"ה על המצרים, אף על פי שהארבה נח בכל הגבול, "וינח ביום השביעי" (בעל הטורים שמות י, י"ד).
- רבי יעקב עמדין ז"ל כתב: שמעתי אומרים שיש עוד אות ליום השבת, מן היונה שאינה אוכלת מהנתלש מן המחובר בשבת, משום שכנסת ישראל נמשלה ליונה.
- יש הר שמוציאים מעפרו כסף, ובשבת לא ימצאו בעפרו כסף (שם, בשם ספר התגין).
- יש דג ששובת על שפת הים עד מוצאי שבת, ושם הדג הזה "שבת" לפי ששובת בשבת (שם). ובפירוש ה"קרקט" על ספר "מורה נבוכים" כתב, שבערב שבת כבוא השמש הדג הזה מתקרב ליבשה ואינו שט ואינו זז ממקומו, ואף אם יפצוהו בחרבות וברמחים, אינו נעתק מאותו המקום (ח"ב, ההקדמה השתים עשרה, וכן בח"א פ"ב).

אוכלי המן מעידים על קדושת השבת

חכמינו ז"ל (מדרש רבה שם) הוסיפו עוד הוכחה: שאוכלי המן מעידים על קדושת וברכת השבת, וכפי מה שדרשו על מה שנאמר בתורה: "ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו":

בירכו במן - שבהיות עם ישראל במדבר אחר שיצאו ממצרים, ירד להם מדי יום

מה היא נשמה יתרה

(הרב יוסף קרסיק שליט"א)

במשמעות "נשמה יתרה" נכתבו הרבה ביאורים, הן מהפן של הפשט והן מהפן של הקבלה, להלן כמה דעות:

שיטת רש"י

"נשמה יתירה" - רוחב לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרווחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו, מנוחת מרגוע ולא מנוחת ארעי, כי רק בגשם הנפש קצה בריבוי, ואפילו הדברים הטעימים והנעימים ביותר הריבוי בהם מביא לידי גועל נפש. מה שאין כן דברים רוחניים, ככל שמשיג יותר כך הנאתו גדולה יותר, ולכן בשבת שהיא עצמה מעין עולם הבא הכל נעשה רוחני, גם האוכל, ויכול לאכול הרבה ואין נפשו קצה.

כלומר לפי שיטת רש"י נשמה יתירה היא מנוחה ושלווה, ולא נשמה נוספת. מנוחת ימי החול אינה מנוחת מרגוע כי עדיין טרודים בענייני הפרנסה ותוכניות עשייה, בכעסים ומחלוקות. אבל מנוחת מרגוע פירושה שהאדם שוכח לחלוטין את כל עיסוקי החולין, הוא מצוי ברוגע ושלווה פנימי מושלם בכל כוחותיו - במעשה, דיבור, מחשבה ועד למעמקי הנפש.

שיטה נוספת - חכמה יתירה

"אבן עזרא" מסביר: שנשמה יתירה היא במוח ובשכל: "היום זימנו לקבל תוספת חכמה יותר מכל הימים".

וכן כותב ה"מטה משה": שעל ידי נשמה יתירה "משיגים חכמה יתירה בשבת", "אור חכמה ושכל התווספו ביום הזה".

מסביר המאירי: כי השכל פועל בשני מישורים: א) "שכל מעשי" - תכנון איך לעבוד ולבצע מלאכות מעשיות גשמיות. ב) "שכל עיוני" - התעמקות ברעיונות שכליים וחכמות שונות. בימי חול השכל טרוד ושקוע במלאכות השונות ואינו פנוי להתרכז היטב לעיון וההעמקה. אבל בשבת כיון שהיא מיוחדת כולה לה'... יגדל הכוח העיוני... ונמצא שיש לו ולתועלתו נפש יתירה ביום השבת.

כן כתב האדמו"ר הזקן: "לכל איש ישראל נתחדש בשבת שכל חדש, והוא נקרא 'דעת הפנימי'. בכל השבוע הוא נקרא 'דעת החיצון' שנותן שכלו בדברים

חיצונים, ובשבת נקרא דעת הפנימי כי כל-אחד רוצה לאהוב ולדבק עצמו לפנימיות".

וביאר שיטה זו: המחשבה והשכל שבשבת הוא בעיקר בלימוד תורה, "הבנה יתירה לעבודת הא-ל יתברך" (ספורנו), שבשבת מצליחים להבין ולהתעמק "אלף פעמים יותר .. מבימות חול" (הבן איש חי), כי בשבת "חל שפע אלוקי ושכל יותר לעסוק בתורה ולעיין במעשה ה'" (שיטה מקובצת).

שיטה המדרש – קדושה יתירה

מדרש הנעלם (יז, א) מסביר: שהכוונה לקדושה יתירה שיהודי מתקדש בשבת: "אמר רב נחמן: נפש יתירה נוספת באדם ביום השבת. אמר לו רבי: מהי נפש יתירה זו? אמר לו: רוח הקודש ששורה עליו, ומכתיר לאדם בכתר קדוש בכתרי המלאכים (והוא מאותו רוח שעתיד לשרות על הצדיקים לעתיד לבוא).

מסביר החתם סופר: מדובר על הכתרים שנתן הקב"ה לבני ישראל בעת ההתגלות האלוהית הגבוהה והנעלית ביותר שהיתה מאז ומעולם - מתן תורה, וזכה בהם משה בגלל חטא העגל.

מידי שבת בשבתו מחזיר משה את הכתרים לבני ישראל (והיהודי משיב לו אותם חזרה במוצאי-שבת), וזה הפירוש בנשמה היתירה שניתנת ליהודי בשבת, שבשבת היהודי מתעטר בכתר קדושה עליונה.

בספר הליקוטים מסביר שיש חמשה כוחות רוחניים באדם: נפש, רוח, נשמה, חיה ויחידה. רק שלושת הכוחות הראשונים: נפש, רוח ונשמה מחוברים ושורים בגוף האדם, ואילו שני הכוחות העליונים: חיה ויחידה אינם שורים בתוכו, אלא הם מקיפים ומכתרים את הגוף, בחינת כתר. והם הם שני הכתרים שנלקחו מבני ישראל לאחר חטא העגל, שלקחה זו עניינה, שהם ניטלו מפנימיותם, והם רק מקיפים וחופפים סביב האדם.

ובבוא יום השבת זוכה היהודי שישרו בגופו שני הכוחות-כתרים הנעלים הללו. לכתרים אלו כוחות עצומים ובלתי מוגבלים, הנקראים "נשמה יתרה".

שיטת הזוהר – נשמה נוספת

הזוהר הקדוש (ב, פח) אומר: שבשבת נותנים לאדם נשמה אחרת, נשמה עליונה, נשמה שיש בה את כל השלמויות, כדוגמת העולם הבא. נשמה זו היא בדרגה גבוהה מאוד, כפי שכותב אור החיים הקדוש, שהיא חצובה מגנזי המלך

שבעולם העליון.

מוסיף בזוהר הקדוש (ויקהל רד ע"א): ואז נוסף רוח הנשמה בישראל על כל אחד ואחד, ובנשמה היתרה הזאת שוכחים כל עצב וחימה, ולא נמצא למעלה ולמטה (כלומר, בעליונים ובתחתונים) מלבד השמחה.

ועוד מובא בזוהר הקדוש (יתרו פט ע"א): ורוח אחת מהעונג של מעלה מתפשטת בכל העולמות, ועולה ויורדת ומתפשטת לכל הבנים הקדושים לכל שומרי התורה, ונחים במנוחה שלמה, ונשכחים מכולם כעסים וכל הדינים וכולי. **הרמ"ק מפרט:** שמדובר על נשמה מעולם הכתר, מהיכל קודש הקדשים. מעלתה גבוהה מאוד עד שאמרו שכוחה רב וגבוה מגילוי אליהו ורוח הקודש, ועוד שהיא הנשמה שהקב"ה בעצמו נפח באפיו של אדם הראשון, וזה ניתן ליהודי בשבת.

הקבלה בין השיטות

לסיכום - ארבע שיטות בנשמה היתירה השבתית:

(א) שיטת רש"י - מנוחה ומרגוע של הגוף. (ב) שיטת המפרשים - תוספת חכמה ושכל. (ג) שיטת המדרש - תוספת קדושה וכוחות נשמה. (ד) שיטת הזוהר - השראת נשמה עליונה קדושה ונעלית מאוד.

תורת החסידות מלמדת שאין מחלוקת בין השיטות, שכן כולן נובעות מרעיון יסודי אחד, אלא שכל אחד מסתכל על הנושא מזווית הראיה שלו, אף פי ארבע שיטות של פירוש התורה - פרד"ס:

(א) פשט - שיטת רש"י, מדברת על הגוף. (ב) רמז - שיטת המפרשים, מדברת על החכמה והשכל. (ג) דרוש - שיטת המדרש, מדברת על קדושה וכוחות נשמה. (ד) סוד - שיטת הזוהר, מדברת על כוחות אלוקיים-נשמתיים נעלים.

לפני שנפרט יש לדעת עוד: שבשבת היהודי מתעלה ודבק בכוחות הנשמה האלוקיים שבעולמות העליונים - וארבע השיטות בנשמה היתירה, הם כנגד ארבע רמות ושלבים בהתעלות להיכלות העליונים, לארבעה עולמות: עשייה, יצירה, בריאה ואצילות.

א. הפשט - המכוון כנגד העולם הגשמי (הנתפס בעין פשוטה וגלויה) - מדבר על השלב הראשוני והמקדמי בו מתחילה תוספת קדושה בעולם "עשייה" שבעולם הזה, לכן הוא מדבר על עניני הגוף הגשמי.

ב. הרמז - מדבר על השלב השני בו היהודי מתעלה לעולם עליון הקרוי

- "יצירה", לכן הוא מדבר על השכל.
ג. הדרש - מדבר על ההתעלות לעולם יותר עליון "בריאה", לכן הוא מדבר על כוחות קדושה.
ד. הסוד - לעולם הנעלה ביותר "אצילות", לכן הוא מדבר על השפעת נשמה חדשה עליונה ביותר.

שלבי קבלת הנשמה היתרה

- כותב בספר פרי עץ החיים על פי הזוהר:** כי הנשמה היתירה שורה בשבת, כל חלק מחלקי הנשמה האמורים נכנס ויוצא בזמן אחר. כדלקמן:
(א) ערב שבת אחר חצות היום - מתחילה נשמה יתירה ברובד הגשמי.
(ב) בתפילת קבלת שבת - מתחילה נשמה יתירה בבחינת השכל.
(ג) בשחרית של שבת - קדושת הנשמה העליונה חוברת לגוף, לכן אומרים בשחרית תפילת "נשמת כל חי".
(ד) בסעודה שלישית - נשמה עליונה חדשה יורדת לגוף (היא דרגת "נחלה בלי מצרים", "מעין לעתיד לבוא").
(הרב יוסף קרסיק שליט"א).

השפעת הנשמה היתרה

מקור הנשמה היתרה

ביאר בספר אור החיים: ענין נשמה זו היתירה, מקורה ממקום הנקרא "גנזי המלך", שהוא בחינת עולם עליון, ונשמה זו מחצבה (מקורה) שם היא, ולזה תקרא הנשמה יתירה, בשם שבת, שהעולם שממנו הנשמה היתירה נקראת עולם שכולו שבת. עולם זה אין בו עיצבון, ולא בא בו אלא עונג ושמחה. ולזה ציוה ה' להרחיק ביום שבת כל אותם בחינות החול המלאכה והעינוי כי באחת מהנה תגעל הנשמה מלשבת בקרב האיש.
כיון שהנשמה היתרה באה מעולם שכולו שבת, צריך לעשות לפניה כסדר העולם שממנו באה. ולזה תמצא שעיקר איסור אזהרת מלאכות שבת במחשבה, כמו שארז"ל (ביצה יג): מלאכת מחשבת אסרה תורה, ואפילו דבור של חול אסור, כמו שכתוב (ישעיה נח, יג) "ממצוא חפצך ודבר דבר".

עמדו והציתו את היער, שהפך למאכולת אש.
כך התרושש היהודי שהזדרז לקנות את היער מהפריץ בעצם ראש-השנה, וירד מנכסיו באופן פתאומי. מחוסר ביטחון מלא בקדוש ברוך הוא עמד ושלח יד בנפשו. טרם מותו כתב צוואה ובה הודה כי לפני זמן מה, בהיות אברהם עשיר, גנב ממנו חמשת אלפים רובלים, סכום ניכר בימים ההם, ושמרם במקום סתר. וביקש להחזיר את כסף הגניבה לבעליו תוך בקשת סליחה ומחילה.
בכסף זה שקיבל אברהם באופן בלתי צפוי, פתח חנות חדשה למסחר בעצים. ה' שלח הצלחה במעשה ידיו ותוך תקופה קצרה שגשג מסחרו והוא החל לעלות מעלה-מעלה, והצליח לחתן בניו ובנותיו (מסע אל האמת).

השבת תובעת עלבונה

החפץ חיים (בספר שם עולם): עומד על התמיהה, כיצד יתכן שיטנם מחללי שבת ומצליחים? אל ייפלא בעיניך שהשעה משחקת להם, יראה שלבסוף תשולח מארה בנכסיהם ויהיו כלים לגמרי כאשר תמלא סאתם. ואפילו יראה שהיו מצליחים כל ימיהם – גם כן לא יהיה פלא.

משל למה הדבר דומה: אחד משרי המלך מרד בן, ונפסק דינו להושיבו בהיכל של זכוכית לפי כבודו בכיכר המרכזית, אך ימנעו ממנו מאכל ומשתה עד שיגווע וימות כך. פרסמו הדבר שיבואו כולם לראות את עונשו למען יראו וייראו.

לאחר כמה ימים כשהרעב גבר מאוד, התחיל השר לנשוך בשיניו את בשרו מעליו כדי להשיב את נפשו אליו מעט. בתוך כך בא איש אחד לראות את אשר נעשה לשר, והנה השר לועס בשר, ויתמה האיש ההוא, וכי לזה תקראו רעב? ויענו אותו: אוי ואבוי על אכילת בשר שכזו, הרי את בשר עצמו הוא אוכל מרוב רעבוננו.

כן הדבר ממש: כשנותן ה' יתברך השפעה לכלל ישראל לכלכלם הוא רק מהפירות, אבל קרן המצוות נשמרת לעולם הבא, כמו שכתוב במשנה "אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא...".
לא כן האנשים שסרו מדרכי ה' לגמרי וממילא מסולקים הם מעולם הבא, אם

התבוננות קלה בהבדל האדיר שבין הבורא לנברא, בין אל-עליון לאדם, מגמדת מיד את כל השיקולים העומדים בניגוד למצוות הבורא, ומוחקת אותם לגמרי. שהרי מאחר והוא אשר בראני בתוך אין ספור פרטי היקום, ואני וכל אשר לי - שלו, והוראתו אודות רכושי בריאותי וחיי, מתבצעת ללא עוררין, וקביעתו מכרעת בכל היקום האדיר, אם הוא מצווני לשבות ממלאכה ביום מסוים, אין ספק שאציית לדבריו. ובפרט שהוא הכריז והודיע לכולנו שהמרוויח היחיד ממעשה המצוות הוא האדם עצמו, ורק לשם כך, להיטיב לאדם, נועדה הבריאה כולה.

ג. משמירת שבת אף-פעם לא מפסידים.

מלבד השכר הרב והעונג האמיתי בחיי הנצח השמור לשומר השבת, ובפרט אם היה עליו להקריב למענה וכאמור לעיל, הוכח אין ספור פעמים שגם בעולם-הזה לא מפסידים משמירת השבת (ראה לעיל סיפורים בעין זה: פרק 'שמירת שבת' בנושא 'משמירת שבת לא מפסידים').

פיטורין בגלל שמירת שבת

זוג, בעל ואישה, שחזרו זה עתה בתשובה, הבעל עבד בחברת החשמל כבר עשרים ושתיים שנה, בין השאר, בשבתות. ברור היה לו כי אם יודיע על כוונתו להפסיק לעבוד בשבתות, הוא יפוטר, ומבחינתו הוא חש כי מדבר ב"פיקוח נפש".

מספר הבחור: פנינו אשתי ואני לרב יגן זצ"ל בשאלה: "לא לעבוד בשבת, אני לא יכול, ואני מקווה שתוכל לוותר לי על כך!". ענה לי הרב: "וכי אני יושב במזכירות בית דין של מעלה ויכול לוותר על המצוות כאלו ואחרות? עדיף שיפטרו אותך מהעבודה, מאשר שהקב"ה יפטר אותך!! אתה מאמין בה' באמת, אל תלך לעבודה בשבת, ויהי מה!!" "ומה עם פיצויים של עשרים ושתיים שנה שאפסיד בשל כך?", המשכתי להקשות. ענה לי הרב בשאלה: "ומה עם אלפי שנים של גן עדן? את זה אתה מוכן להפסיד?"

לאחר התייעצות עם אשתי אמרה לי אשתי: "האם אתה מתלבט מי נותן פרנסה, הקב"ה או חברת חשמל"? מאחר ולא היה לי ספק כי הפרנסה ממנו יתברך, ומידו הפתוחה והרחבה, לא היתה לי ברירה כי אם להסיק את המסקנות: כבר למחרת היום הודעתי למנהל העבודה שלא אעבוד יותר בשבתות.

מכאן ואילך התקדמו הדברים בדיוק כפי שצפיתי, או ליתר דיוק: כפי

שחשתי... מנהל העבודה הודיע כי אם לא אגיע לעבודה כרגיל אפוסטר, אני לא הגעתי, פוטרתי, והפסדתי פיצויים של עשרים ושתיים שנה, כחמש עשר אלף דולר במצטבר.

לאחר שקבלתי את מכתב הפיטורין, יצאתי לרחוב, והנה את מי אני פוגש? חבר מרוסיה אותו לא פגשתי שנים רבות...לאחר שיחה נרגשת על הא ועל דא, שאלתי אותו למעשיו, והוא השיב כי הנו עובד במפעל מתכת גדול, לשאלתו, סיפרתי כי עבדתי עד זה לא מכבר כמהנדס בחברת החשמל, וכי זה עתה פוטרתי מעבודתי בשל חסר נכונותי להמשיך ולעבוד בשבתות.

"הפלא ופלא!" הגיב הידיד, "במפעל שלי, מחפשים בדיוק כעת מהנדס חשמל בעל ניסיון, וסבורני כי אתה תתאים בדיוק לתפקיד".

ואכן, עוד באותו היום הוזמנתי לראיון אצל מנהל המפעל והתקבלתי לעבודה בת חמשה ימים בלבד-תמורת משכורת כפולה מזו לה זכיתי בחברת החשמל!! את הפיצויים-קיבלתי בכפל כפלים!! "משמירת שבת לא מפסידים (הרב יגן זצ"ל).

סירוב לשחק בשבת

בובי פיישר, אלוף העולם בשחמט, חולל סערה בינלאומית בשנת 1967 כשסירב לשחק בשבת באולימפיאדת השחמט שנערכה בהוואנה. הרוסים לא הסכימו להיענות לבקשה האמריקנית לדחות את התחרות בשעתיים. האמריקנים בתגובה העדיפו לשמור על הסולידאריות עם פיישר ולא החליפו אותו בשחקן אחר.

פיישר זכה לתגובה ישראלית הולמת: "הננו מברכים אותך על סירובך לשחק בשבת", כתבה לו המועצה למען השבת שליד משרד הדתות בירושלים. "קידשת שם שמים ושם ישראל בעולם, עלה והצלח" (מהעיתונות).

הקרבת מקום עבודה

מספר שחקן כדור רגל: עד לא מזמן הייתי שחקן כדור רגל באשקלון. יום אחד, איני יודע אפילו למה ומדוע, גמלה בלבי החלטה: די! לא בשבילי לגרום חלול שבת המוני לתושבי אשקלון והסביבה על ידי משחק הכדורגל. אמרתי זאת לאשתי, ויאמר לזכותה, כי תשובתה היתה: 'אתה מחליט! ובאשר תחליט - אלך! פניתי להנהלה והודעתי על התפטרותי בזמן האפשרי הקרוב ביותר, לא יאוחר מחודשיים.

ומה אומר! יצר הרע "שיחק לי אותה" פשוטו כמשמעו. במשך חדשים אלו שנותרו לי בעל כורחי להמשיך במשחק הכדורגל, כאילו והשטן נכנס ברגלי ושיחק עבורי את משחק הכדורגל. "הצלחה" לאין שעור, בעיטות כדור לגובה 20-30 מטר, הבקעות שערים וכדומה, שכפי שאני הכרתי את עצמי זה לא היה אני.

מאמן הקבוצה פנה להנהלה: 'לתת לו ככל אשר יבקש, ניצחון הקבוצה תלוי בו, הוא המוביל!' במשך חודשיים אלו פנו אלי מהנהלת הקבוצה בהצעות של תוספות משכורת, דירה במתנה, נסיעות לחו"ל, ובפרט שהייתי בתהליך של קניית דירה שהיה נחוץ לי הכסף מאד.

בהגיע היום האחרון ואני בעוצמת המלחמה הפנימית - ברגע האחרון גברתי על יצרי וחתמתי על התפטרות. חזרתי לביתי ושמחה בלבי על שניצחתי את יצרי ולא התפתיתי, אולם דאגתי בפני מה יהיה? מה עושים עם פרנסה? **הלכתי** ללשכת העבודה באשקלון ובקשתי מהם להציע לי עבודה כיוון שחתמתי התפטרות מטעמי דת. ברחמנות שרחמו עלי הציעו לי להיות גנן! לשתול ולסדר פרחים... ולא די בכך, אלא גם מקום הצעת העבודה היה לא במקום אחר מאשר האצטדיון בו הייתי שחקן כדור רגל. ובכן, מעתה אני וחברי למשחק היינו מגיעים מדי יום לאצטדיון. חברי למגרש הכדור רגל - ואני לשתול פרחים ולעשות ערוגות לגפנים.

מעתה משכורתי כגנן במשך חודש היתה כמשכורת שעה וחצי של זמן היותי שחקן כדור רגל. אולם, אני לא מתחרט, חס וחלילה. אני גאה ושמח, זכיתי להקים משפחה יהודית כשרה (מפי הרב לוגאסי שליט"א).

שמירת שבת מול הפסד ממון

"וְאֶהְבֶּתְ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" (דברים ו, ה).
רבי אליעזר אומר: אם נאמר "בכל נפשך" למה הוצרך לומר "בכל מאדך"? ואם נאמר "בכל מאדך" למה נאמר בכל נפשך?
אם יש לך אדם שגופו חביב עליו יותר מממונו לכך נאמר "בכל נפשך", אפילו נפשך ניטלת על ייחודו, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר

"בכל מאדך" אפילו ממונך ניטל (סנהדרין עד.). ואכן עם ישראל במשך על ההיסטוריה מסר עצמו על קיום התורה והמצוות, ובעיקר על שמירת שבת.

לפנינו כמה וכמה דוגמאות של מסירות נפש, שכל סיפור נוסף מחמם את הלב לשמירת השבת הקדושה.

השריפה בשבת

יוסף בן סימאי היה אדם נכבד ומפורסם. הוא היה ממונה בין השאר על נכסים השייכים למלך, ומשום כך כיבדו אותו אף הגויים. והנה באחת השבתות פרצה שריפה בחצרו של יוסף בן סימאי, ואיימה לשרוף את כל ביתו. להבות האש עלו וגבהו ונראו למרחוק.

במרחק מה מן הבית ניצב מבצר של חיל הרומאים. כשראו החיילים את האש, אמרו זה לזה: "יוסף הוא אדם השומר על מצוות דתו, ובודאי לא יכבה את השריפה. הבה נרוץ ונכבה אנו את האש, שאם לא כן, ישרף כל ביתו".

מיהרו החיילים ורצו אל חצרו של יוסף בן סימאי. "מה לכם כי נזעקתם אל חצרי?" שאל אותם בעל הבית, "מובן מאליו שבאנו לכבות את הדלקה," השיבו לו, "כי הלא ידענו שאתה לא תכבה אש בשבת". "גם לכם אסור לכבות בשבילי", אמר יוסף (אומנם על פי ההלכה גוי שבא לכבות מעצמו אין צריך למונעו) "מעדיף אני שיישרף כל רכושי ולא יחללו שבת עלי". נדהמו החיילים, אך לא ניסו להתווכח עמו, כי ידעו שבענייני מצוות היהדות יעמוד הוא על דעתו.

והנה, לפתע התקדרו השמים בעבים וגשם עז ניתך ארצה. הגשם החזק, שירד על הלהבות, כיבה אותן תוך דקות מספר, והאש שככה.

כשנודע בבית המדרש על הנס הגדול שנעשה ליוסף בן סימאי, אמרו החכמים: אמנם זוהי דרגה גבוהה, אבל אילו למד יוסף בן סימאי הלכות שבת, לא היה צריך להטריח כלפי שמים לעשות לו נס, שהלא כך ההלכה: נכרי הבא מעצמו לכבות דליקה של יהודי, אין אומרים לו 'כבה', ואין אומרים לו 'אל תכבה' (מסכת שבת קכא).

החנות עולה באש

הרב יעקב יוסף הרמן ישב עם בני ביתו בשבת, כשלפתע דפקו בדלת. ניגש הרב לפתוח והנה שוטר עומד בפתח, סיפר השוטר שחנות הפרוות של רבי יעקב יוסף עולה באש, ועליו להתלוות אליו לעיר הסמוכה מקום החנות, כדי לאמוד

את הנזקים, והסביר הרב לשוטר שהיום שבת ולא יוכל לבוא עכשיו רק במוצאי שבת. השוטר יצא המום.

במוצאי שבת נסע רבי יעקב יוסף למקום, וראה זה פלא, החנות הסמוכה עלתה באש והכל נשרף כליל, ואילו החנות שלו נשארה שלמה (ספר 'על שולחן של שבת').

איסור משא ומתן בשבת

בספר "זכרון יעקב" מעיד הרב יעקב ליפשיץ ז"ל: קיבלתי מאנשי אמת **סיפור** נכבד ואמיתי, וכך היה המעשה בעיר דאטנו שבמחוז קובנה:

אחרי המרד בשנת תקצ"א, כששבו צבאות רוסיה מוורשה, עבר גנרל אחד עם גדודיו דרך העיר ההיא, והגיע לשם בערב שבת קודש. בהיות הגנרל הזה עייף ויגע מעמל הדרך ובשמעו כי בעיר נמצא בית מרזח עם מרתף יין, שלח את אחד מחייליו עם כסף אל היהודי הזה, לקנות ממנו בקבוק יין טוב. ויען היהודי "שבת היום, ובית מסחרי סגור בשבת, ומשא ומתן בשבת קודש אסור עלינו. אם לב הגנרל טוב, זאת אוכל לעשות, למסור לו את המפתח של החנות, ויקח מעצמו כל אשר לבו חפץ, אבל אני, אסור לי למכור בשבת קודש".

כששמע זאת הגנרל, רגשי התפעלות החלו להתנוסס בקרב לבו. ויחליט בנפשו ללכת בעצמו אל היהודי הזה, ולהתחקות על מהותו. ואם באמת רק חצוף הוא אכנו נפש, איש יהודי יעז להשיב פנים ריקם?! אך אולי באמת טעם נכון איתו, כי הלא מוכן הוא למסור את המפתח והחנות כולה לרשות!

בבואו אל בית היהודי, התפעל והתרגש לראות בית נאה ומואר בכל פינותיו, קדושת השבת נישאת באוויר. ושאל בנחת: מדוע לא תמכור לי יין? היודע אתה כי הנני גנרל גדול בתוארי כבוד מרובים? ויען היהודי: יודע אני, אדוני הנכבד. אבל הלא ישנו בעולם מי שהוא גדול ונכבד ומרומם ממך, גם מהמרוממים והנעלים אשר עליך, הלא הוא הקב"ה שגם המה חייבים לשמוע לו, והוא מצווה עלינו לא לישא וליתן בשבת קודש מאומה ומה יכולתי עשות? אבל ישמעני אדוני, אחרי שזכיתי עתה לכבוד הגדול הזה, אשר אורח נעלה ומרומם כמוך בא בצל קורתך, הנני מאושר מאד שאזכה לכבודך בתור אורח נעלה אבל לא בתור קונה. הגנרל השתומם על תומת לבב האיש וישרת נפשו, וייעתר לו, ויביאו לו יין טוב וישת, ויכבדהו גם במאכלי שבת של היהודים, בדגים ממולאים וינעם לו מאד, ויהי שבע רצון.

לפני היפרדו לקח מטבע זהב גדולה, ויבקש כי יתן לו העודף ממחיר היין אשר

שתה. ויען בעל הבית ויאמר "חלילה לי מלקחת כסף מכירה בשבת קודש. מראש הלא אמרתי שדי לי כל הכבוד, אשר אורח נעלה כמותך כבדני להתארח אצל". השר לקח פנקסו הקטן וירשום שמו, ויפרד מאתו בהדרת הכבוד.

אחרי מספר שנים, כאשר נתפס ראש המורדים הפולנים קאנארסקי נערכו חיפושים בניירות שלו, נמצא כתוב בהם שהיה נוהג להתאסף עם אצילים בבית המרזח של היהודי בעיר. והנה פתאום באו ז'נדרמים עם עגלה מכוסה, ויקחו את האיש הזה בעל בית המרזח, ויבילוהו לוויילנה, ויושם במאסר מובדל מאנשים, כאחד האסירים היותר חמורים.

במשך השנים האלה, נעשה הגנרל שספרנו אודותיו, לשר הממונה על כל בתי הסוהר במדינה. וייסע לבקר את בתי הסוהר, והנה כאשר בא לבית הסוהר שבוויילנה, הכיר את היהודי בעל האכסניה וישתומם וישאלהו בתימהון: "מה לך פה יהודי נכבד?" ויען "כמוך אדוני כמוני, לא אדע. גם חקירה ודרישה לא נעשתה עדיין ולא אדע על מה יאשימוני". "הרגע יהודי נכבד, אני אזרז לעשות בדיקה, ואקווה כי לא ימצאו בך עוון וחופשה תנתן לך".

השר הזדרז ובדק והנה התברר כי נתפס בעוון קשר עם ראש המורדים קאנארסקי. ויאסוף השר את שרי המועצה ויאמר: על היהודי הזה אני ערב שנקי הוא מעוון מרד. בעל אכסניה הוא, ומאין לו לדעת מזימת אורחיו ומבקריו?! אני מכירו לצדיק תמים. ויספר להם את כל המאורע שקרה אתו. חברי המועצה התפלאו לשמע הסיפור הזה, ומיהרו להוציאו לחופשי (הדברות).

שמירת שבת בכל מצב

שבת ראשונה בצבא הרוסי

זמן רב ניסה הבחור יעקב ישראל קנייבסקי, מי שהתפרסם לימים כהגאון הסטייפלער זצ"ל, להתחמק מחובת הגיוס לצבא הרוסי אך לא עלתה בידו. **ערב** שבת הראשון הגיע. מיד לאחר מסדר הבוקר, פנה אל מפקדו וביקש ממנו להשתחרר מכל עבודה בשבת. המפקד הנדהם מהחוצפה לקח אותו הצידה, והחל להפליא בו מכותיו, "נראה לך שאתה בבית או בגן ילדים? פה עושים את מה שדורשים ממך בלי להתחמק!".

ואז עלה חיוך שטני על פניו של המפקד, "אני מוכן לתת לך לשמור שבת בתנאי אחד...", הסטייפלער הזדקף, קטע את דבריו של המפקד ואמר כי מוכן הוא לכל תנאי ובלבד שיוכל לשמור שבת. המפקד הרשע חיך חיוך זדוני ואמר כי הוא מוכן לתת לו לשמור שבת בתנאי שיעמדו שתי שורות ארוכות של חיילים, ביניהם יעבור הסטייפלער, והרשות תהיה לכל חייל להכותו מכה חזקה אחת. הסטייפלער הסכים מיד. המפקד התלהב ומיד אסף כמה עשרות קוזקים שהתנדבו למשימה בשמחה.

את המעשה הזה שעבר עליו סיפר הסטייפלער בפגישותיו עם מי שהיתה לימים רעייתו הרבנית. הוא אמר לה כי הוא מבקש ממנה לעכל את מה שעבר עליו באותם רגעים: "באותם רגעים בהם עברתי בין החיילים, וחטפתי מכות איומות ונוראות מהחיילים צמאי הדם - למרות הכאב העצום, הרגשתי הרגשת התעלות גבוהה ביותר. התחושה של מסירות הנפש לשמירת השבת הקדושה גרמה לי להתעלות רוחנית שלא זכיתי לכמותה שוב. בכדי שאוכל לשאת אותך לאשה חשוב לי שתביני ותזדהי עם הרגשת העונג שהיתה לי אז".

שמירה בלי מעיל השומרים

עוד מספרים כשנלקח הסטייפלער (רבי יעקב ישראל קנייבסקי) לצבא הרוסי, עמד בגבורת נפש עילאית בניסיונות השונים.

הקור העז במקום בו היה צריך להיות השומר, היה קור שרק רוסיה יכולה לייצר... את זה לפחות הבינו הממונים ולכן היתה במקום מערכת שכללה מעיל כובע מחמם וכפפות, בלעדיהן ממש לא היה ניתן לשרוד.

באחת השבתות, הסטייפלער הגיע למקום השמירה, ואיש המשמרת הקודמת כשרק ראה אותו מרחוק מיד פשט את הבגדים, הניח על עץ סמוך ומיהר לעזוב המקום. הסטייפלער ניגש לעמדה ורצה ללבוש את הבגדים המחממים אך נוכח לראות שהם מונחים על העץ ואסור להשתמש בעץ בשבת. נשאר הסטייפלער כך בקור העז והקור שנשב באוזניו הקפואות גרם לבעיית שמיעה רצינית ממנה סבל עד סוף ימיו, ובכל זאת לא אבה לקחת את הבגדים ולגרום לחילול שבת.

לאחר שנים כששאלו איך יכול להחזיק מעמד בקור עז במשך כל המשמרת, ענה הרב: אמרתי לעצמי, הרי 5 דקות אני יכול להחזיק מעמד. לאחר 5 דקות שוב אמרתי לעצמי עוד 5 דקות, ובכך עברתי את כל המשמרת.

מוטב לרעוב יומיים מלגרום לחילול שבת

תשעה באב תש"ד. מחנה ברגן-בלזן. מיום ליום החיים במחנה נעשים קשים יותר, והמשמר הגרמני מחמיר את עונשיו. באותה עת היו במחנה כמה אלפי אסירים, שקיבלו מנת מזון קבועה של פרוסת לחם או תפוח אדמה ליום וחצי ליטר מים.

בערב תשעה באב אירע דבר 'חמור' במיוחד, לטעמם של הגרמנים: אחד האסירים שרף את המזרן שלו, בטענה כי המזרן מעופש ומלא כינים. הגרמנים הודיעו כי האסיר גרם נזק לרכוש המחנה וזה פשע בל-יכופר. בערב הודיע הכרוז כי מחר לא יהיה אוכל, לא למבוגרים, לא לנשים, לא לזקנים ולא לילדים. זו היתה הפעם הראשונה שהוטל עונש על כל אנשי המחנה, ללא יוצא מן הכלל, ולמרבית האירונים הוטל העונש בדיוק בתשעה באב...

על אירוע שקרה בעקבות זאת מספר ר' יונה עמנואל ז"ל:

הייתי אז נער צעיר במחנה הגברים, ובמחנה הנשים היו אימי ואחותי בת הארבע. אימי לא יכלה לשאת את מראה בתה הקטנה, ששפתיה יבשות וכולה חיוורת. היא חיפשה דבר-מה כדי לבשל לילדה תבשיל כלשהו. גיבבה מעט קש, הציתה אש קטנה בסתר ובעמל רב הכינה דייסה. זו היתה דייסה ללא חלב, אולם היה בה להחזיר את הצבע ללחייה של הילדה.

אך למרות מאמציה להסתיר את מעשיה, נתפסה בשעת מעשה בידי אנשי השמירה היהודית של המחנה. סיפורה של אימא נמסר למשמר הגרמני.

אחת התופעות הקשות במיוחד היתה הציניות האכזרית שבה אילצו הגרמנים את היהודים להעניש את אחיהם. לשם כך נקבעו ממונים, הן לתפיסת העוברים על ה'חוק' הן לשפיטתם הן לביצוע גזר-דינם. הנאה מיוחדת גרמה לגרמנים העובדה שיהודים מענישים את אחיהם, ולכן הקפידו שייערך משפט 'פנימי' בכל אירוע כזה.

גם הפעם הוטל על הממונים היהודים לערוך משפט לאימי. המשפט נקבע ליום שישי בערב, ליל שבת נחמו. בדרך כלל היה המשפט נמשך זמן ארוך. הוא היה נפתח בדברי התובע, לאחר מכן הושמעו דברי העדים, דברי הנאשם, הגנת הסנגור, ולבסוף היו השופטים חורצים את פסק-הדין.

ליל שבת. אימא הלכה באומץ אל מקום המשפט. בברגן-בלזן לא היתה הפרדה מוחלטת בין מחנה הנשים למחנה הגברים, והיה אפשר להיפגש לעתים

כמעיד על עצמו שאין עוד נשמתו נשמה יהודית. כי נשמה זו פנתה ונסעה מזה, כאותו בעל עסק שנטש את חנותו. וזה שאמרו חז"ל: "כל המחלל את השבת כאילו כפר בכל התורה כולה, ודינו כגוי לכל דבריו" (ילקוט לקח טוב).

שבת קודש - הקשר בין עם ישראל לקב"ה

השבת היא אות וסימן על הקשר שלנו להקב"ה, שנאמר: "כי אות היא ביני וביניכם".

יש שלוש אותות לכך שאנחנו יהודים:

- א. אות של שבת קודש, "... כי אות היא ביני וביניכם".
- ב. אות התפילין - "וקשרתם לאות על ירך".
- ג. אות ברית מילה, "ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם".

אישה נשואה יש לה טבעת באצבע והוא סימן שהיא נשואה לבעלה, כך השבת היא אות לקשר שלנו להקב"ה.

נתאר לעצמנו אישה בליל חופתה, כשבעלה נותן לה את הטבעת ואומר לה: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל", להפתעת כולם מוציאה הכלה את הטבעת וזורקת אותה חזרה לבעלה. איזו בושה ואיזו כלימה.

כך גם שבת קודש הוא אות, סימן, שאנחנו עם ישראל נשואים לקב"ה, מחוברים אליו, ככתוב: "ואתה דבר אל בני ישראל לאמור אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם".

אם כן כשהאדם מחלל את השבת, הוא כמו האישה שזורקת את טבעת הנישואין, שמגלה דעתה שאינה רוצה יותר להיות נשואה לבעלה. אדם זה שמחלל את השבת הרי הוא מפר את הברית בינו לבין הקב"ה.

בשבת אין צריך אות אחרת

הקיסר האוסטרי פרנץ יוסף (1830-1916) ערך פעם ביקור ממלכתי בכמה מערי גאליציה (המחוז הצפוני בממלכה האוסטרו-הונגארית של הימים ההם), והגיע עם פמלייתו לקראקא שבמערב גאליציה, למחרת היום רצה "הקיסר" (הקיסר ירום הודו) לבקר בבית הכנסת הגדול שבעיר. מה עשו כמה משונאי ישראל שבמקום, הלכו והסירו בשעות הלילה את תמונת הקיסר, שהיתה תלויה בקביעות בפרוזדור בית הכנסת. בשעה שהאורח הנכבד נכנס בשערי בית-הכנסת, לחשו לו שונאי

ישראל על אוזנו, שראשי הקהילה הם שציוו להסיר את תמונתו מתחומי בית-הכנסת, כדי להפגין בכך את איבתם לשליט הנכרי.

כששמע הקיסר דברי שטנה אלה, פנה אל רבי שמעון סופר, רבה של קראקא, שהיה גם ציר בבית המחוקקים האוסטרי - ואמר לו: כלום יש אמת בדבר, שתמונתי היתה תלויה כאן ימים רבים, ורק הבוקר הורידו אותה כצעד הפגנתי נגדי?

רבי שמעון נדהם לרגע קט, כי רק עתה נודע לו על התעלול הגס של שונאי ישראל שבמקום. אך לא איבד את עשתונותיו ומיד השיב לקיסר האורח: אמת הדבר, שתמונת הוד מלכותו תלויה כאן בקביעות, והיום הזה הסירו אותה לקראת הביקור הקיסרי. ויש טעם לדבר: לפי חוקי אמונתנו, נצטוונו להניח תפילין בכל יום כ"אות ברית" בינינו לבין הבורא. אולם השבת-קודש אסורה עלינו הנחת תפילין, כי על השבת נאמר בתורתנו: "כי אות היא ביני וביניכם". ביום שבת הננו חשים את השכינה המרחפת מעלינו, ולכן איננו זקוקים לאותות ולסמלים אחרים, שיקשרו אותנו עם ה' יתברך.

כיוצא בכך נהגנו באירוע החגיגי, שפקד אותנו היום הזה. כל הימים תלויה כאן תמונת הוד מלכותו כאות-ברית בין הקיסר ירום הודו לקהילה היהודית שבעירנו, אולם היום, נוכח הביקור המלכותי בבית-תפילתנו, תהא זו פחיתות-כבוד אם נביט בתמונת הקיסר הדוממת, שבשעה שאנו זוכים לראות את הוד מלכותו פנים אל פנים.. (מתוך פרפראות לתורה).

הקב"ה, שבת וישראל - חד הוא

אחד הדברים המורים על הקשר בין בורא עולם לעמו, ובין ישראל לאביו שבשמים, היא השבת! "ושמרו בני ישראל את השבת... ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם" (שמות לא, יז). האות והסימן המייצג את הקשר שבין העם לבוראו, היא השבת.

דברים אלו מפורשים במדרש (המובא בתוספות במקום, ד"ה ומי כעמך ישראל): "שלשה מעידים זה על זה, ישראל ושבת והקדוש ברוך-הוא. ישראל והקב"ה מעידים על השבת שהוא יום מנוחה. ישראל והשבת מעידים על הקב"ה שהוא אחד. הקב"ה ושבת על ישראל שהם יחידים באומות".

מכאן אנו למדים יסוד חשוב ונפלא, השבת שעליה מכריזים הן הקב"ה והן עם ישראל כיום מנוחה, היא נותנת את הגושפנקא הרשמית ומעידה על ה' ועל

עמו כיחידים. זה יחיד בעולמו ואלו יחידים שבאומות.

מדוע נבחרה דווקא השבת, ולא מצווה אחרת?

התשובה לכך טמונה במהותה של המנוחה בשבת. המנוחה ביום השבת אינה כשאר המנוחות הנוהגות בסתם יום-של-חול. אין הכוונה למנוחה, לבטלה, "להתאוורר", אין הכוונה למנוחה שהעתיקו האומות מן השבת. הנוצרים קבעו לעצמם יום מנוחה ביום ראשון בשבוע, המוסלמים לעומתם בחרו את יום שישי, אך כלום דומה "מנוחתם" למנוחת השבת? אין לזה דמיון, שכן אצלם, אצל שאר האומות, מתבטאת המנוחה, בסגירת העסקים פחות או יותר, ביציאה לבילוי לחיק הטבע ולנופש.

כלום מצווים הם לכבול את עצמם באיסורים וסייגים? האם מי מהם נצטווה להקריב מהנאתו ומחומריותו על מזבח המנוחה? התשובה שלילית, ודאי שלא, המנוחה שלהם נוצרה בכדי להגביר את החומריות. לנפוש, ליהנות, לבלות. אצל העם היהודי, להבדיל אלף אלפי הבדלות, השבת נקבעה כמנוחה, בתור מנוף להתעלות רוחנית. הוא המסייע להידוק הקשר בין היהודי לקונו. משום כך, אנו מצווים ומוכנים בנפש חפצה להקריב מהנאותינו הגשמיות למען מטרה נעלה זו.

לשם כך, אנו מונעים עצמנו מעשיית ל"ט אבות מלאכות, תולדותיהם וסייגיהם, אשר נדמים בעיני כל בן נכר לפלא ואף לשיגעון. היעלה על הדעת, שאדם מרצונו החופשי יסכים לא להבעיר אש בשבת? לא לנסוע במכונית? וכי לזאת - מנוחה יקרא!?

אנו, כיהודים, מבינים ומשכילים כי רק כך, אך ורק בצורה כזו, על-ידי הקרבת השאיפות החומריות והרצונות הגשמיים, ניתן להתקרב לאבינו שבשמים, זו הסיבה, שהשבת היא החוט המקשר, היא המעידה על הקב"ה וישראל שהם יחידים. שכן שום אומה בעולם לא תשכיל ולא תקבל תופעה מוזרה שכזו, הפוגעת באיכות חייהם ובמנעמי הגוף, ועוד ביום שנקרא "יום מנוחה". **על כן** זהו החוט המשולש בו פותח המדרש: "שלשה מעידים זה על זה, ישראל ושבת והקב"ה..." (הרב ישראל מאיר לאו שליט"א).

השומר שבת נעשה שותף להקב"ה – מדוע?

אמר רב המנונא: כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכולו' מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (שבת קי"ט).

סיפורי שבת בתלמוד

אשת רבי חנינא וחלות השבת

כל ערב שבת היתה רגילה אשת רבי חנינא בן דוסא לחמם את התנור שיעלה עשן, שיראה כאילו היא אופה לכבוד שבת, משום בושה, שלא ידעו השכנות גודל עוניים.

היתה לה שכנה רעה. אמרה השכנה: הרי אני יודעת שאין לה כלום, אלא ואראה מה היא אופה. דפקה על הדלת, התביישה אשת רבי חנינא ועלתה לקומה השנייה. נעשה לה נס והתמלא התנור בלחמים, והכלי מלא בבצק. קראה השכנה לאשת רבי חנינא: הלחמים עומדים להישרף. אמרה אשתו: אף אני עליתי להביא את המרדה, מפני שמלומדת בניסים היתה. הגמרא ממשיכה: אמרה לו אשתו לרבי חנינא שיתפלל שיתנו לו ממה שגנוז

לצדיקים לעולם הבא. התפלל יצאה כמין פס יד ונתנו לו רגל של שולחן מזהב. ראה בחלומו שכל הצדיקים אוכלים בעולם האמת על שולחן של שלוש רגלים ורק הם עם שולחן של שתי רגליים. אמר לאשתו: "נוח לך בכך"? אמרה לו: "תתפלל שיקבלו זאת חזרה". התפלל ולקחו חזרה.

הגמרא מסכמת: תנא - נס גדול היה האחרון מן הראשון, שידוע לנו שמשמים נותנים ולא מקבלים חזרה (מסכת תענית כד:).

ומבאר ה"שפת אמת": אף היא להביא מרדה נכנסה מפני שמלומדת בניסים – נראה לפרש שמה שאמרה: "הרי להביא את המרדה נכנסתי", לא שיקרה אותה הצדקת אלא כיון שהתביישה ידעה שבודאי יעשה לה נס (שלא תתבייש) ונכנסה להביא מרדה ואמרה האמת.

החסיד וכרם הגפנים

תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרצה בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה. נזכר ששבת הוא ונמנע אותו חסיד ולא גדרה לעולם. נעשה לו נס ועלתה בו צלף וממנו היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו (שבת קנ:).

פירש בספר בן יהודע (בעל ה"בן איש חי"): נמלך עליה לגודרה – שאם תישאר פרוצה יכנסו בה בני אדם או בהמות ויאכלו הזרעים של ירקות שבה, ואחר שחשב עליה לגדרה החמיר על עצמו שלא לגדרה מפני שבאה לו מחשבה זו בשבת שהיה מחשב בענין הגדר שלה איך יעשהו. ונעשה לו נס ועלה בה צלף במקום הפרצה, שהוא אילן חשוב שיש בו שלשה מיני פירות.

בספר "ליקוטי הש"ס" המיוחס לאר"י ז"ל נמצא כתוב: שאותו חסיד היה רבי יהודה ברבי אלעאי, שהתנוצצה בו נשמת צלפחד אשר חטא "וַיִּהְיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר וַיִּמָּצְאוּ אִישׁ מִקֵּשׁ עֵצִים בַּיּוֹם הַשֶּׁבִּית". ועל ידי מעשה החסידות שלא גדר הפרצה תיקן מעשה צלפחד.

וזה **מרומוז** בגמרא שאמרו: "יצא לו צלף חד וממנו היתה פרנסתו": צלף חד – אותיות צלפחד. ממנו היתה פרנסתו – כלומר על ידי זה שתיקן חטאו בתשובה מעולה נעשו זדונות לזכויות, פרנסה גדולה.

ואם נתבונן נראה, כי העונש והתיקון נעשו במידה כנגד מידה: חטאו של צלפחד היה בזה שקושש **עצים**. ועונשו, שנסקל **באבנים**. גם התיקון היה באותו אופן: שלא גדר הפרצה בגדר **אבנים**, ועל ידי זה נעשו לו נס שצמח בו

עץ צלף (אור השבת).

ולפי דברי התוספות שהביאו ממדרש רז"ל: שמקושש לשם שמים נתכוון (שרצה שיראו ישראל עונשו של מחלל שבת, וישמרו על השבת היטב), לכן מחשבתו הראשונה שהיתה לטובה, הועילה לו עתה לשמור את השבת גם בקדושת המחשבה, ונמצא עתה שומר שבת במעשה ודבור ומחשבה, לכך עלה לו צלף בנס שיש בו שלשה מיני אוכל.

פרה שומרת שבת

"לא תעשה כל-מלאכה אתה ובנך-ובתך ועבדך-ואמתך ושורך וחמך וכל-בהמתך, וגרך אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמתך, כמוך".

מסופר במדרש: מעשה בחסיד אחד שהיתה לו פרה אחת והיה חורש בה בכל יום ויום, וביום השבת היתה נחה. לימים ירד אותו צדיק מנכסיו ומכרה לגוי. כל ימי השבוע עבדה הפרה בחריצות, אך הגיע השבת ורבעה תחת העול, ולא רצתה לעשות מלאכה ביום השבת, והיה הגוי מכה אותה ולא הועיל כלום. כיון שראה הגוי כך, הלך אצל אותו צדיק שמכרה לו, ואמר לו: בוא וטול פרתך, ששת ימים עבדתי בה, וביום השבת רבעה תחת העול ולא רצתה לעשות שום מלאכה בעולם, והייתי מכה אותה ולא הועיל כלום.

אמר לו אותו הצדיק: בוא עמי ואני מעמידה לך. הלך עמו ולחש באוזני הפרה: "פרה פרה, כשהיית בידי היית נחה בשבת, ועתה עוונותיי גרמו ומכרתי אותך לזה האיש, בבקשה ממך קומי וחרשי". כיון שאמר לה כך עמדה והתחילה לחרוש.

אמר לו הגוי: הגד לי, שמא כישפת אותה? לא אניח אותך עד שתגיד לי מה עשית לה או מה אמרת לה באוזניה! אמר לו אותו צדיק: כך וכך אמרתי לה... כיון ששמע הגוי כך, נבהל ונזדעזע ונשא קל וחומר בעצמו ואמר: מה פרה זאת, שאין לה לא דעת ולא תבונה הכירה את בוראה, ואני שבראני הקדוש ברוך הוא בצלמו ובדמותו, ונתן לי דעה ובינה, לא יהיה ראוי לי להכיר את בוראי? מיד הלך ונתגייר וזכה ללמוד תורה ונקרא רבי יוחנן בן תורתא (מדרש עשרת הדברות).

חומץ וידלוק

באחד מזמני בין השמשות של שבת ראה רבי חנינא בן דוסא את בתו עצבה. שאל אותה: "למה את עצבה"? אמרה לו: "הדלקתי נרות שבת בחומץ במקום

שמן". אמר לה: "בתי, מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק". תנא: היה דולק והולך כל היום כולו עד שהביאו ממנו אור להבדלה (מסכת תענית כה.).

כתב בספר בניהו בן יהודע: יש לדקדק במאמר זה כמה דקדוקים. ברור הדבר שלא נזכרה מיד, שאם כן יכלה להחליף מיד את החומץ בשמן. אלא ודאי עבר זמן עד שנזכרה וכבר נכנסה השבת ועדיין הנרות דלקו, הרי שהתחיל הנס, ולמה היתה עצובה?

ועוד יש להקשות למה האריך להזכיר "מי שאמר לשמן וידלוק", די לומר מאי אכפת לך הקב"ה יאמר לחומץ וידליק? **ועוד** למה הוצרך הנס להיות גדול כל כך, שיישאר דולק עד מוצאי שבת? **ועוד** הלא הם היו מלומדים בניסים, אם כן למה נעצבה?

ונראה לי בס"ד שאמרו רז"ל: אם עושים לאדם נס מנכים לו מזכיותיו, ובודאי לפי גודל הנס כן יהיה ניכוי הזכיות יותר.

וידוע ששם הו-יה ברוך הוא פועל למעלה מן הטבע, ומצידו אין הפרש בין דבר טבעי לדבר שאינו טבעי, וכמו שכתב הרב בינה לעיתים על פסוק [תהלים ק"ח כ"ג] "מאת ה' היתה זאת", כלומר דבר הווה ורגיל אף על פי שהוא הפך הטבע, ורק "היא נפלאה בעינינו", אנחנו התחתונים. אבל שם אלוקים הוא פועל בטבע דווקא, לכן אלוקים עולה מספר הטבע, וכנזכר בספרי המפרשים ז"ל.

אותם צדיקים שהקב"ה מתנהג עימם בשם הו-יה, שם, אין הפרש בין טבע ללא טבע, והכל חשוב כדבר ההווה ורגיל, ולכן אין מנכים מזכויותיהם כלום, דאין זה חשוב לגבי דידם נס אלא כדבר טבעי ורגיל, אבל אותם שהקב"ה מתנהג עימם בשם אלוקים כאשר נעשה להם נס מנכים מזכיותיו, שאז כל דבר שהוא הפך הטבע חשוב נס.

ולפי זה הכל מתבאר בצורה נפלאה: בתו של ר' חנינא בן דוסא היתה עצבה, כי היא ראתה שכבר נעשה הנס שהדליק החומץ, ונעצבה כי אמרה מי יודע כמה זכויות ינכו לי בעבור נס פלאי כזה. אמר לה: מאי אכפת לך, אצלנו אין ניכוי זכות, כי הנהגותינו היא על ידי שם הו-יה ברוך הוא, ששם אין הפרש בין טבע ללא טבע, כי כלפינו מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק, שהדלקת החומץ חשבה כמו הדלקת השמן, מאחר שהנהגתו יתברך עמנו היא באותיות שם הו-יה דווקא, ולא בשם אלוקים, ואם כן מאי אכפת לך ממעשה נסים הכל שוה.

ולכן דלק הנר עד מוצאי שבת, אף שהוא לא צורך, להורות מן השמים שאין כאן ניכוי זכויות, ואין הפסד במה שהוא ממשיך לדלוק.

השבת לפי הסוד

בשבת אנו מצווים לקיים מצוות השבת (כגון קידוש, תפילות ועוד) ובנוסף אנו מצווים על מניעת חילול שבת, ואכן אנו מתפללים, מקדשים, מקיימים ג' סעודות ומשתדלים לשמור אותה כהלכתה.

עלינו לדעת שמעבר לרובד הגשמי בקיום המצוות, יש רבדים בסוד על כל פעולה ופעולה שאנו עושים בשבת, הן לטוב והן למוטב. בשבת משתנים מאוד הדברים הרוחניים, שהאדם הפשוט אינו מודע להם.

ננסה בפרק זה להביא מעט מזעיר על השבת בפן הסוד.

יום השבת מרומם מהחומר

לפי פנימיות התורה המספר שש מסמל כל דבר חומרי. ואכן, לכל דבר חומרי ששה צדדים. מזרח, מערב, צפון, דרום, מעלה ומטה. ונמצא שהמספר המרומם מהחומר הוא שבע. משום כך השמיטה - בשנה השביעית, היובל - לאחר שבע

שמיטות (7*7), ימי חג הסוכות וחג הפסח - שבעה, ספירת העומר - שבעה שבועות (7*7), ששת אלפי שנים הוקצבו לעולם החומרי. גם יום השבת הוא לאחר ששת ימי בריאת החומר, נמצא שיום השבת מרומם מהחומר.
כותב המהר"ל: שששת ימים הראשונים מסמלים את העולם הפיזי והיום השביעי מסמלת את העולם הרוחני.

פניני זוהר

כדי לחמם את הלב לעבודת היום הקדוש, מובאים בזה כמה מאמרי הזוהר על היום הגדול הזה.

רחיצה לכבוד שבת

כשמגיעה השבת צריכים כל עם ישראל לרחוץ עצמם משימוש החול, שבחול רוח אחרת שולטת על העם, וכשרוצה האדם לצאת מאותה רוח ולהיכנס לרוח קודש העליון צריך לרחוץ עצמו ולהתקדש (זוהר פרשת משפטים דף רד א).

השמחה בעליונים ביום השבת

רב המנונא סבא, כשהיה עולה מהנהר בערב שבת קודש לאחר הטבילה, היה יושב רגע אחד ומביט למעלה ושמח. והיה אומר שרואה שמחה גדולה במלאכי מעלה, עולים ויורדים. וביום שבת בבוקר יש התעלות של שמחה בכל העולמות, ועל זה נאמר "השמים מספרים כבוד אל" וגו' (תהילים יט, ב), ולכן תיקנו החברים להוסיף בשירות ותשבחות בשחרית של שבת "רננו צדיקים" (שם, לג, א) (זוהר פרשת משפטים דף קלו ב).

שמחת השבת – שמחת העולם הבא

אותו רוח העליון השורה על האדם והוא שמח ומתענג בו, כך יהיה שמח לעולם הבא. כי כמו שבעולם הזה קדושה עליונה השורה עליו ביום שבת קודש, כך אותה הקדושה העליונה תועיל לו ותשמח אותו לעולם הבא. וכשמשלים את כבוד השבת כפי הצורך, הקדוש ברוך הוא אומר עליו את הפסוק "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט, ג) (זוהר פרשת

משפטים דף רט א).

קבלת שבת בשמחה

מי שמקבל את האורח - דהיינו נשמה יתירה הבאה בערב שבת קודש - בפנים שמחים בגוף מאיר ובשמחה ובתענוג בעולם הזה, כשתצא מגופו בעולם הזה, יקבלו נשמתו רוחו ונפשו בעולם הבא כפי שקיבל את השבת בעולם הזה. ועליו נאמר "גם ציפור מצאה בית" (תהלים פד, ד). אשריו מי שמקבל את האורח הזה בלב שלם, כאילו קיבל את פני השכינה, שבמידה שאדם מודד כך מודדים לו (תיקוני הזוהר דף כג ב).

כל המוסיף לכבוד שבת מוסיפים לו

הפסוק "גן נעול אחותי כלה" (שיר השירים ד, יב), נאמר על ששת ימי המעשה, אבל בשבת קודש שכתוב: "לוו עלי ואני פורע", ושלא יהיה כנועל דלת בפני לווים, היא פתוחה בשבת שיש נשמה יתירה. וכל המוסיף מוסיפים לו וכל הגורע גורעים ממנו נשמה יתירה - ונשאר עני, ואם חכם הוא חכמתו מסתלקת, ואם עשיר הוא ממונו יסתלק ממנו ויהיה עני יבש. כמו שהוא מונע מלמעלה נשמה יתירה שהיא נשמת כל חי ומשאיר את יום השבת עני ושכינה יבשה, כך ימנע הברכה ממנו, מדה כנגד מדה. וכל מי שמוסיף בשבת, יצמחו לו טובות הרבה כמו זרעים שבגן ותהיה לו שמחה גדולה (תיקוני הזוהר דף לח א).

המענג את השבת זוכה למנוחה בלי טרחה

כל מי ששומר שבת ומכבד ומענג לכבוד ה' יתברך, ה' יתברך יתן לו מקום למעלה במנוחה בלי טרחה, וינוח שם מכל טורח העולם הזה שטורח בו בכמה גלגולים וכמה מעשים (תיקוני הזוהר דף קלא א).

מחול לצדיקים בשבת

אמר רב: כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה את השבת שהיא מנוחה וקדושה והכינה לדורות. ואין לך כל שבת ושבת שאין הקדוש ברוך הוא עושה מחול עם הצדיקים בגן עדן, וניזונים מאספקלריא המאירה. **ואמר רב הונא:** אפילו הרשעים שבגיהנום מוכתרים ביום השבת ושקטים

ונחים, כי אין לך רשע שאין לו מעשים טובים. כי יום שבת נקרא שלם, ולפיכך אינו נגרע מהטוב וההנאה שבו, בין לצדיקים בין לרשעים.
ואמר רבי יהודה אין לך שבח וקילוס לפני הקדוש ברוך הוא כמו שבחו של שבת, ואפילו יום השבת משבח לו שנאמר "מזמור שיר ליום השבת" (תיקוני הזוהר דף יז א).

השמחה בליל שבת

כשחוזר מבית הכנסת הולכים עמו מלאכים קדושים מצד זה ומלאכים אחרים מצד זה, והשכינה עליהם כאמא על בניה. כשרואים המלאכים נרות מאירים ושולחן מתוקן ואיש ואישה שמחים, באותה שעה השכינה אומרת זה שלי הוא "ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מט, ג).
ואם לאו, השכינה מסתלקת והמלאכים הולכים, ויצר הרע וחיילותיו מתחברים עם אותה משפחה, ואומר שלי הוא ושורה עליו טומאתו. ומסתלק שם "יה" מהאיש והאישה ונשאר "אש" עם "אש" (תיקוני הזוהר דף מח א).

הסתלקות כוחות הטומאה בשבת

כשמתקדש היום בערב שבת קודש סוכת שלום מגיעה ומתפשטת בעולם, וסוכת שלום זוהי השבת. בשבת רוחות רעות, מזיקים וכוחות הטומאה מחביאים ומצניעים את עצמם. כיון שמתעוררת קדושה בעולם, רוח טומאה מנועה להגיע, והעולם בשמירה גדולה, עד שאין צריך להתפלל ולומר "שומר את עמו ישראל" הנאמר בימי החול בלבד.
כשמזכירים "סוכת שלום" בתפילה, שהיא השבת, קדושה עליונה פורשת כנפיה על ישראל ומכסה אותם כאמא על בניה, ועל ידי זה יש נשמה חדשה לכל אחד ואחד, ושמחה זו מסלקת מהם כל ענייני החול וצרות ודחקות (זוהר פרשת מקץ דף קצז:).

עריכת שולחן השבת

צריך להקפיד מאוד לסדר את השולחן לכבוד שבת קודש, כי בזה שורה ברכה מלמעלה, לפי שהברכה אינה מצויה על שולחן ריק. השבת הוא היסוד של ששה ימים וממנו מתברכים (זוהר פרשת בראשית דף סג ב).

סוד הנשמות הבאות בשבת

"אם אחרת יקח לך" (שמות כא, י). יש כאן סוד הסודות, כשמגיע זמן של שבת קודש ומתקדש היום, יוצאות נשמות מגן עדן ובאות הנשמות הקדושות לעולם הזה ונמצאות כאן כל יום השבת למי שראוי לכך, ובצאת השבת עולות למעלה. וזוהי נשמה אחרת המתווספת לו בשבת קודש בלבד (זוהר פרשת משפטים דף צח א).

שפע בזכות סעודות שבת

על ידי שמענג ואוכל סעודות שבת יהיה מצוי בשפע שובע ועונג בעולם. ומי שגורע סעודה אחת מהן, הפגם עולה למעלה. צריך לענג ולשמוח בכל הסעודות לפי שיש בהן אמונה שלימה. חכמי ישראל היו מזמינים בפה את עצמם לסעודה באמירת "אתקינו סעודתא דמלכא" (זוהר פרשת יתרו דף פח א).

ברכה למענגי שבת מהשמים

יש ארבעה מלאכים בארבע קצוות העולם הממונים להשגיח על אלה שהם שומרי שבת, ומענגים את השבת כראוי. כשנכנסת שבת קודש, הם רואים את כל השולחנות של שומרי השבת שהרי הם בני היכל המלך ואלפי אלפים מלאכים איתם על אותם השולחנות, וכשרואים שמענגים את השבת כראוי מברכים אותם וכל המלאכים עונים אמן (זוהר פרשת משפטים דף רנב ב). יש גם נגע העליון שהוא ממונה על כל שולחנות של שבת, שאם נכנסה השבת ולא סידרו בשולחן עונג שבת כפי מה שצריך ומבזים את עונג שבת, אותו הנגע לוקח לעצמו את השולחן ושולט עליו, ואז כולם פותחים את פיהם ואומרים דברים לא טובים (זוהר פרשת משפטים דף רסה ב).

סוד ג' סעודות

ג' סעודות השבת הם סוד הספירות העליונות של עולם האצילות שהן שייכות רק לעם ישראל שמקבלים שפע מהן, ולא לגויים המקבלים שפע מכוחות הטומאה (קליפות תתאין). ולכן אומר הקב"ה "ושמרו בני ישראל את השבת... ביני וביניכם אות היא", פירושו שהשבת אות ואין לאומות העולם חלק בשבת.

השבת נגד המקטרגים

כשיצאו בני ישראל ממצרים והגיעו למרה, מדת הדין קטרגה לפני ה' ואמרה:

מאחר שמכרו את אחיהם (במכירת יוסף) ועשו פרצה גדולה הרי שצריכים לסבול עוד ואיך יוצאים מהגלות?

אמר הקדוש ברוך הוא: יש לי בתורה מתנה טובה ו**שבת** שמה ואם ישמרו את השבת תיסגר הפרצה ההיא שהשבת מכפרת על אותו עוון. ולכן קבלו שבת במרה כדי שיקבלו על עצמם לשמור שבת ומדת הדין אין לה רשות לקטרג, שנאמר "שם שם לו חוק ומשפט" (שמות טו, כה). ומכאן שיכולה השבת לרחם עלינו ולקבץ אותנו מגלויותינו (תיקוני הזוהר דף כט א).

דין הרשעים בשבת

הרשעים שבגיהנום יש להם מנוחה כשמגיעה שבת קודש, ובזמן יציאת שבת קודש צריכים אנחנו לעורר שמחה עליונה עלינו כדי להינצל מהעונש של הרשעים שדנים אותם מאותה שעה והלאה, ולכן יש להתעורר ולומר "ויהי נועם" וגו' (זוהר פרשת בראשית דף מח א).

איסור צער בשבת

משל למלך שעשה משתה לבנו יחידו ושם לו עטרה ומינהו על הכל ויש שמחה לכולם, והיה אחד משוטרי העיר שהיה ממונה על הוצאה לפועל להרוג או להלקות כפי החוק, וביום הזה לכבוד שמחת המלך ביטל ודחה את הדין. כך ביום השבת יש שמחה לכולם ושמחה למלך אין להצטער ביום זה (זוהר פרשת אמור דף צב ב).

זמן המנחה

"ואני תפילתי לך ה' עת רצון" (תהלים טו, ד) – בזמן מנחה בשבת. בימי חול בזמן מנחה יש דינים בעולם ואין זו עת רצון, אבל בשבת קודש אין רוגז מצוי, והדינים המתעוררים מתחברים עם הרחמים ונכללים בו ויש שמחה לכל... והוא זמן ועת רצון לבקש משאלות לבנו, שנאמר "ענני באמת ישעך" (שם) (זוהר פרשת משפטים דף קנה ב).

השבת עם ישראל אף בגלות

בזמן שהשכינה בגלות נאמר עליה: "ולא מצאה היונה מנוח" (בראשית ח, ט), אלא

בשבת וימים טובים, ואז השכינה נמצאת עם עם ישראל ודורה איתם שנאמר:
"ושמרו בני ישראל את השבת וגו' לדורותם" (שמות לא, טז). אשריו מי שיעשה
לשבת דירה נאה בליבו, וכלים נאים באיבריו, ואישה נאה בנשמתו, שבזכות זה
השכינה שורה עליו שהיא נשמת כל חי (תיקוני הזוהר דף כב ב).

שלבי ההכנה לשבת לפי הסוד

(הרב יוסף קרסיק שליט"א)

יום שישי אחר חצות על פי הזוהר והחסידות

התנוצצות קדושת השבת: כתוב בשולחן ערוך - שמחצות יום שישי אין אומרים תחנון, בנוסף - חצי שעה לאחר חצות "אסרו חכמים לעשות מלאכה... וכל העושה אינו רואה סימן ברכה לעולם מאותה מלאכה" (שמה שמרוויח בה - מפסיד כנגדה ממקום אחר).

השל"ה הקדוש אומר: שמדת חסידות להיות מוכנים לצורך שבת במלאכות כבודות מחצות היום, ומאז יהיה העסק - בקדושת שבת, היינו בתשובה ובתיקוני מעשים ובלימוד התורה.

ומסופר על אדמו"ר הזקן שבחצות היום לא היה מוכן להמשיך לנסוע במרכבה, אפילו לא לעיר סמוכה, למרות שבגין כך הוא שובת את השבת באמצע הדרך ולא במקום יישוב.

סיבת הדבר: כי כבר בחצות יום שישי מתחילה התנוצצות מקדושת השבת. כדברי האריז"ל - שכוחות הקליפה והטומאה שבימות החול נפרדים מהעולם בחצות יום שישי, והנשמה היתירה השבתית כבר מתחילה להתגלות באדם. מסופר על הבעל שם טוב שבערב שבת בצהריים "היה לבו מתחיל לפעום בעוז כל כך, עד שכולנו ששהינו אצלו - שמענוהו", לכן כבר בחצות יום שישי ראוי להימנע ממלאכות החול ואין לומר תחנון כמו בשבת.

יום שישי הוא יום המעבר, בצורה הדרגתית העולם פורש מהחולין ומתעלה ומתקדש. עיקר המהפך מתחיל בחצות יום שישי, כדברי האריז"ל: "מחצי יום השישי... מתחילים העולמות להתעלות למעלה... עליה אחר עליה... מתוספת הקדושה בעולמות".

כוחות הפועלים בעולם:

"וְאֵלֶּיךָ יְהוָה רִיחַ סַעֲרָה בָּאָה מִן הַצִּפּוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מְתַלַּקֶתת וְנִגְהָ לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כָּעֵין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת אֲרֵבַע חַיּוֹת..." (יחזקאל פרק א).

השל"ה מתאר על פי נבואת יחזקאל את הכוחות שעליהם צריכה הנשמה

- להתגבר כדי שתזכה להגיע לכסא הכבוד ולראות בזיו השכינה. והם ג' כוחות:
 א. כוחות הקדושה האלוניים.
 ב. כוחות הטומאה הגרועים ביותר - "שלוש קליפות הטמאות" ("רוח סערה, ענן גדול ואש מתלקחת").
 ג. וכוח טומאה חלש יותר, שיש בו גם טוב וגם רע - "קליפת נוגה" ("נוגה לו סביב").

שנים מקרא ואחד תרגום לפי הפשט

אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום אפילו "עטרות ודיבון", שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו (מסכת ברכות ח.).
 וכן פסק בשולחן ערוך (או"ח סימן רפה): מידי שבוע חייב כל אדם לקרוא שתי פעמים כל פסוק מפרשת השבוע ופעם אחת תרגום אונקלוס.
 הלבוש מביא על זה רמז יפה: במילים הראשונות של ספר שמות - "ואלה שמות" ראשי-תיבות: "וחייב אדם לקרות הפרשה, שנים מקרא ואחד תרגום".
 מנהג האר"י ז"ל: לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום ביום שישי בבוקר בטעמי המקרא ומתוך ספר-תורה. נוסף על-זה, בחמשת הימים הראשונים של השבוע אמר את עשרים ושהה הפסוקים הראשונים (כך מתאר את מנהגו תלמידו הגדול רבי חיים ויטאל).

הסיבות לקריאה על פי הפשט:

- סיבות ומעלות רבות יש לקריאת שנים מקרא ואחד תרגום מידי שבוע:
 1. כיון שחייב כל אחד לדעת את כל התורה שבכתב, שתהא שגורה בפיו, חקוקה במוחו וזיכרונו - קוראים שנים מקרא ואחד תרגום מידי שבוע, שכך לומדים במשך השנה כולה את כל התורה, וקונים בקיאות בכל התורה שבכתב.
 2. ועוד שיש חיוב מיוחד ללמוד מידי שנה את כל התורה שבכתב (תרומת הדשן).

למה ג' פעמים שנים מקרא ואחד תרגום?

דבר הנלמד שלוש פעמים נחקק היטב בזיכרון ואינו נשכח, כדברי שלמה המלך: "החוט המשולש, לא במהרה ינתק". ואף כשהקב"ה לימד את משה רבנו, הוא לימדו את התורה שלש פעמים.
 זאת ועוד: על-ידי קריאת זו של שנים מקרא ואחד תרגום יוצא שכל אחד עובר על הפרשה מידי שבוע ארבע פעמים (שנים מקרא, אחד תרגום, ושמיעת קריאת התורה

בציבור), כפי שהקב"ה כשביקש לומר תורה לישראל, אמרה ארבע פעמים (מדרש שמות רבה). וחז"ל חייבו ללמד את התלמידים כל דבר ארבע פעמים כדי שיזכרו היטב (עתיים לבינה). ובתורת הסוד מבואר שבלימוד ארבע פעמים מתחברים לארבעה חלקי התורה - פשט, רמז דרוש וסוד.

ועוד טעם לג' פעמים: התורה ניתנה שלוש פעמים: בהר סיני, באוהל מועד ובערבות מואב, לכן לומדים את התורה שלוש פעמים. וכשם שבפעם השלישית משה באר את התורה היטב בשפות אחרות, כך גם בפעם השלישית אנו קוראים תרגום (מטה משה).

ועוד: אמרו חז"ל שהתורה משולשת (תורה, נביאים וכתובים), ניתנה לעם משולש (כהן, לוי וישראל), על ידי שלישי (משה רבנו שנולד שלישי להוריו: מרים, אהרן ומשה), ביום שלישי (להכנת ישראל למעמד הר סיני) ובחודש השלישי (סיון) (רוח חיים).
ועוד: כנגד שלוש שמות להר סיני – הר אלוקים, הר בשן, הר גבנונים (רוח חיים).
ועוד: כנגד שלושת האבות - אברהם יצחק ויעקב (של"ה).

שנים מקרא ואחד תרגום על פי הקבלה והחסידות

על פי הקבלה קריאת שנים מקרא ואחד תרגום פועלת פעולה רוחנית עמוקה ופנימית על התורה שהאדם לומד במשך כל השבוע. זאת ועוד קריאה זו מכינה את האדם לקלוט בתוכו את קדושת השבת (בנוסף לקדושת התורה). בעת הקריאה לפני שבת, מתחילה כניסת הנשמה היתירה השבתית (ילקוט ראובני). כדי שהדבר יקרה צריך לומר כל פסוק פעמיים ומיד אחר-כך התרגום.
כאמור על פי הקבלה קריאת שנים מקרא ואחד תרגום פועלת פעולות נשגבות, ויש בזה ג' שיטות:

א. שיטת מהרי"ל:

מקור ושורש התורה הקדושה הוא בעולם אלוקי עליון וגבוה מאוד - "עולם אצילות". "ומשם נסעה וירדה התורה ממדרגה למדרגה" ל"עולם הבריאה", ול"עולם היצירה", עד ל"עולם העשייה" שבו אנו נמצאים.
למעלה בעולם אצילות, מושגי התורה אלוקיים רוחניים נשגבים ועמוקים ואינם ניתנים להבנת ותפיסת השכל האנושי. רק למטה בעולמנו, התורה התלבשה במושגים גשמיים פשוטים - אז האדם יכול להבין ולהשכיל בחכמת התורה.

ירידת התורה מלמעלה למטה מתבצעת בשלושה שלבים:

1. תחילה התורה יורדת לעולם הבריאה - אך גם שם היא עדיין בעלת מושגים אלוקיים.
2. בשלב הבא היא יורדת לעולם יצירה - שם היא קרובה יותר לתפיסה האנושית, אך היא עדיין בבחינת "חכמת הנסתר", שרק גדולי התורה, חכמים ונבונים בעלי הבנה והעמקה יכולים להבין אותה.
3. בשלב הסופי והאחרון התורה באה לעולם שלנו, עולם העשייה הגשמי.

ירידת הנשמה לעולם הגשמי:

במקביל להליך ירידת התורה, גם בנשמת היהודי מתבצעת ירידה: נשמת היהודי נמצאת בדרגה אלוקית גבוהה - "חלק אלוה ממעל", לכן הגוף הגשמי אינו מסוגל להכיל ולקלוט בתוכו כוח כה קדוש ונעלה, אין סופי ובלתי-גבולי. לכן הנשמה עוברת כמה "צמצומים" ועוברת שלושה שלבים (כמו התורה):

1. תחילה היא יורדת ומתלבשת בדרגת עולם בריאה - אך עדיין יש בה כוחות אדירים שבאין-ערוך מהגוף.
2. אחר כך היא יורדת ומתלבשת בדרגת עולם יצירה - שם צדיקים קדושים וטהורים, חכמי תורת הקבלה והחסידות ותורת הנסתר, מסוגלים להתחבר עמה.
3. אחר כך ירדה הנשמה לעולם שאז הגוף הגשמי של כל יהודי יכול לקלוט בתוכו את הנשמה.

קריאת שנים מקרא ואחד תרגום באה לקרב ולהעלות את האדם בסולם המדרגות מלמטה למעלה, עד לדרגות הקדושה הכי עליונות של התורה והנשמה, בסדר זה:

- בלימוד מקרא פעם ראשונה - מתחברים לפשט התורה וכוחות הנשמה, כפי שהיא בעולמנו.
- בלימוד מקרא פעם שנייה - מתחברים לתורת הנסתר, התורה והנשמה כפי שהם בעולם יצירה.
- ובלימוד תרגום - מתחברים בקדושת התורה העליונה, ובכוח הנשמה העליון שבעולם הבריאה

ב. שיטת השל"ה:

גישה שונה, מצאנו בתורתו של רבי ישעיה הלוי הורוביץ בספרו הקדוש של"ה שקריאת שנים מקרא ואחד תרגום מעלה ומרוממת את הגוף הגשמי של

האדם:

כאמור שלושה כוחות פועלים ביקום:

1. **כוחות הקדושה האלוקיים** - מהם נובעים כל המעשים והדברים הטובים והאמיתיים, לימוד התורה וקיום המצוות.
2. **כוחות הקרויים "שלוש קליפות הטמאות"** - הם המקור והשורש לכל המעשים והדברים הרעים.
3. **קליפת "נוגה"**, תחום ביניים וניטרלי של דברים ומעשים שאינם מצווה וקדושה. תחום כולל בתוכו את שני הכוחות, הטוב והרע, ואפשר לפנות ממנו לטוב או לרע: אפשר לשחוט ולהכשיר את הבהמה הכשרה ולאכול אותה בכשרות בסעודת מצווה ואז היא הופכת לקדושה, ואפשר להטריף אותה ולאכול אותה באיסור חלילה ואז היא הופכת לטומאה.

חלוקת ימי השבוע: גם שבעת ימי השבוע מחולקים לשלוש דרגות:

- 1) **שבת** הוא יום שיש בו אווירה של קדושה אלוקית, יום ששורים בו אך ורק כוחות הקדושה, ובו היהודי מתעלה ונכנס אל הארמון וההיכל העליון של המלך.
 - 2) **בששת ימי החול פועלים בעולם כוחות הטומאה** (ג' קליפות הטומאה), המנסים לצוד ברשתם את היהודי בעת עיסוקו בדברי החול והחולין, ולא מאפשרים לו להיכנס לארמון העליון.
 - 3) **ביום שישי אחר חצות**, שלוש קליפות הטמאות מגורשות מסביבת הארמון (כדברי השלי"ה: "הקליפה נפרדה מהקדושה"), והם אינם מפריעות ליהודי להתקרב לארמון המלך.
- אך "קליפת נוגה" עדיין נותרה סביב הארמון, וגם כוחות הקדושה עדיין לא שורים בהתגלות, כלומר: עדיין לא נפתחו דלתות הארמון בפני כל יהודי כמו שזה קורה בשבת.
- נמצא שחצות יום השישי** הוא זמן מיוחד בכך שבו מתחילה התנתקות מכוחות הטומאה האיומים והתקרבות לכוחות הקדושה ולהתעלות השבתית, אך עדיין "קליפת נוגה" שורה בעולם. בכניסת השבת היהודי מתעלה מעלה אל כוחות הקדושה העליונים (והוא שווה שם עד סוף השבת).
- השל"ה מסביר:** שכאשר "רואים בקליפות האחרות שקליפת נוגה עלתה בקדושה, רוצים גם הם ליכנס בקדושה אחריה", אך השבת מנתקת אותם וזורקת אותם לתהום, כמו שכתוב ב"מזמור שיר ליום השבת" "יתפרדו כל

פועלי און להשמדם עדי עד", השבת מנתקת והופכת את הכוחות הנוגה לקדושה ואת הקליפות לטומאה, והם נאבדות ונשמדות "בעומק תהום רבה (הרב יוסף קרטיק שליט"א).

ג. שיטת רבי משה מקורדאוורו:

המקובל האלוקי רבי משה קורדאוורו (הרמ"ק) מסביר את הדברים על-פי רזי תורת הסוד:

ישנן עשר כוחות קדושה הקרויים "עשר ספירות", ומעליהם כוח גבוה יותר הקרוי "עולם הכתר העליון", כשקוראים שנים מקרא ואחד תרגום מתחברים עם כל הכוחות העליונים הללו.

על ידי קריאת "התרגום" מתחברים לכוח התחתון שבעשר הספירות (ספירת המלכות). על-ידי "שנים מקרא" מתחברים לתשע הדרגות העליונות שבעשר הספירות (מחכמה עד יסוד), ועל-ידי "טעמי המקרא" לעולם הכתר.

מכאן אנו רואים את הפעולה הרוחנית האדירה של קריאה זו - כוחות הקדושה העצומים בהם האדם זוכה באמירה זו.

הכנות רוחניות לשבת

ההכנות לשבת אינן רק הכנות גשמיות, רכישת מזון וכו', אלא גם הכנות רוחניות.

כתב האדמו"ר הזקן על פי האריז"ל: "יום השבת כולו ברשותכם להוסיף או לגרוע ממנו, כי כפי ערך עבודתכם במעשה המצוות בימות החול, כן הוא גילוי עונג העליון בשבת".

כדי להיות זכאי וראוי לקדושה יש להתכונן לקראתה, כדברי ראשית חכמה: "קדושת שבת היא קדושה עליונה מאוד ואי-אפשר לאדם להשיגה... ולכן צריך שבכל יום יקדש עצמו... כדי שכאשר יבוא יום שבת יוכל לקבל קדושתו... ואם אין הימים מתוקנים 'שימצא בהם פגם חס-וחלילה...', חיסר מקדושת יום השבת".

כן כתב בליקוטי שיחות: בששת ימי החול יש לעבוד בתיקון המידות והנפש, אז בחינת הקודש שבשבת תאיר בנפשו.

לפי ההכנה יזכה לקדושת השבת:

למרות שכל יהודי ובכל מצב רוחני שהוא נמצא, גם מי שלא עשה כל הכנה

רוחנית זוכה להתעלות קדושת השבת, אך הבדל עצום יש בינו לבין מי שהתכוון רוחנית לשבת: כשאין הכנה רוחנית אין תחושה פנימית של קדושת שבת, אבל מי שמכין עצמו מהבחינה הרוחנית יחוש את הקדושה הרוחנית. משל לאדם שנכנס לארמון המלכות ועיניו מכוסות. כך אינו יכול לחזות במלך וביופי ובהדר שבארמון, הוא אומנם יזכה להימצא בארמון, אך הוא לא נהנה וחש במלוא הפאר.

כך גם במובן הרוחני: השבת הינה התעלות לארמון של הקב"ה, "עולם האצילות", ומי שלא התכוון רוחנית עיניו אטומות מראות ומלחוש את הקדושה האלוקית העליונה, אבל מי שהתכוון עיניו יזונו ונפשו תשבע מאור זיו השכינה, ונפשו וגופו ישבעו וינוחו ויארזו בהשראת והארת קדושת השבת.

ההכנה מוסיפה תוספת קדושה לשבת:

זאת ועוד במאמץ רוחני חזק של עבודת ההכנה לשבת גורם היהודי לתוספת קדושה שבתית שלא היתה ללא עבודתו, כי למרות שהשבת מצד עצמה בעלת כוחות אלוקיים נעלים, הרי היות שבכל יהודי גנוזים כוחות עצומים מאוד, לכן כאשר הוא מתעסק בהכנה רוחנית לשבת בכוחותיו, הרי הוא מוסיף קדושה עליונה בשבת הרבה יותר ממנת הקדושה הקבועה בשבת מצד עצמה.

אופני ההכנה: בדרכים שונות צריכה להיות ההכנה הרוחנית לשבת:

א. **בכל מרכיבי האישיות:** הבעל שם טוב מסביר - לא לחינם ההכנות לשבת נעשות ששה ימים משום שהן צריכות לחדור בכל מרכיבי אישיות האדם, שהם שש מידות ותכונות-יסוד שבלב: אהבה, יראה, רחמים, נצח, הוד ויסוד. כל יום מימות השבוע היהודי מוסיף ומכין תכונה נפשית נוספת לקראת ההתעלות האלוקית שבשבת.

ב. **בכל רובדי האדם:** האריז"ל אומר - שההכנה צריכה להיות בכל רובדי האדם במחשבה דיבור ומעשה. ומסביר הבן איש חי: במחשבה - להתכוון לקבל אור תוספת השבת, בדיבור - לומר שנים מקרא ואחד תרגום, ובמעשה - לקנות את צרכי השבת ונרות שבת, רחיצה וטבילה במקווה.

ג. **בתשובה שלמה:** עוד מורה האריז"ל דרך מדוקדקת ומפורטת להכנות - המילה "שבת" בסדר אותיות שונה היא "בשת" מלשון בושה ו"תשב" מלשון תשובה. לכבוד שבת יש להיות ב"מורא ובושת פנים .. כי ראוי להתבושש מקדושת השבת". צריך לשבור לבו בקרבו ולקבל עליו עול מלכות שמים,

ולעזוב פשעיו וכל חטאיו.

הבושת מהמחשבות הדיבורים והמעשים הלא טובים "שלא לה' המה", שנעשו בימות השבוע, מובילה לעשיית תשובה שלימה מעומק לבו ונפשו, אז האדם נעשה זך וטהור וראוי שישרה עליו זיו השבת וקדושתה המבהיקה בכל העולמות.

ד. **בלימוד תורה:** לימוד תורה לא בתחושת עצב ויגיעה, שהרי "לא ניתנו שבתות אלא לעסוק בהם בדברי תורה", ומי שרגיל להתמיד ולהתייגע בלימודו בששת ימות החול, לימודו בשבת יהיה מתוך שמחה ותענוג. וכן היה מנהגו של האר"י, כדברי תלמידו הגדול רבי חיים ויטאל, שלמרות שהוא "היה מהיר וקל העיון בתכלית, רוב הפעמים היה מעיין בכל הלכה והלכה שש דרכים של פלפול כנגד ששת ימי החול, ואחר-כך היה מעיין דרך שביעי, על דרך הסוד, כנגד יום השבת שאין בו קליפות".

ה. **בתפילה:** עוד אומר הבעל שם טוב - ההכנה לשבת נעשית בתפילה, כשהודי מתפלל כראוי, תוך התבוננות בגדולת ה' ושפלות האדם, בהשתפכות הנפש ומרירות ולא כ"מצוות אנשים מלומדה", אז הוא זוכה בשבת להתעלות רוחנית אמיתית ולהכרה אמיתית בגדלות ה'.

(הרב יוסף קרסיק שליט"א).

ערב שבת בין השמשות

דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן: באר, מן, וקשת, כתב, ומכתב, ולוחות, וקברו של משה, ומערה שעמד בה משה ואליהו, ופתיחת פי האתון, ופתיחת פי הארץ לבלע את הרשעים. רבי נחמיה אומר בשם אביו: אף האור והפרד. רבי יאשיה אומר משום אביו: אף האיל ושמיר. רבי יהודה אומר: אף הצבת" (פסחים, נד). ויש אומרים אף המזיקים (בתי מדרשות חלק א).

ערב שבת בין השמשות: ששת ימי החול כבר כמעט הסתיימו, השבת הקדושה ממש בפתח, ניצוצי רוחניות נעלים יורדים לעולם הגשמי ומתחילים להעלותו לרמות רוחניות גבוהות.

עשרה דברים לא טבעיים נבראו בערב שבת בין השמשות, במהלך ששת ימי הבריאה, ברא הקב"ה בעולמו את כל הדברים הכפופים לחוקי הטבע, את כל הדברים שהם גשמיים בלבד, אולם בזמן של ערב שבת בין השמשות, כשעדיין שולט החומר אולם כבר יש נגיעה של רוחניות, נבראו כל הברואים שהם אומנם גשמיים אבל במהותם הם פלאיים ומעל חוקי הטבע.

הבאר: סלע המים "בארה של מרים" ממנו הוציא משה מים לעם ישראל במדבר, לאחר מכן ליוה הסלע את בני ישראל בכל נדודיהם במדבר, כמות מים אדירה ששפעה מהסלע הספיקה לכ-שלושה מליון אנשים, ולכל משק החי שלהם, הבאר ליוותה את העם כל עוד מרים היתה בחיים, משנפטרה הצדקת נעלמה הבאר.

על פי פירוש המהר"ל: הבאר עצמה לא זזה ממקומה אלא העבירה את המים בזרמים תת קרקעיים לכל מקום בו נחו בני ישראל ממסעיהם.

המז: מזונם של מלאכי מרום, "לחם אבירים", המזון שירד משמים לכלכל את עם ישראל. מזון מזוקק, בריא ומזין ביותר עד כדי כך שלא נוצרה פסולת בגוף כתוצאה מאכילתו. כל הטעמים בעולם היו במן, מי שרצה חש בו טעם של בשר, מי שרצה חש בו טעם של דגים וכו'. בני ישראל חשדו במן שאינו יוצר פסולת בגופם, ובשלב מסוים אף מאסו במזון שאומנם נמצאים בו כל הטעמים בעולם אבל תמיד נראה אותו דבר.

הקשת בענן: לאחר שנגמר המבול, הבטיח הקב"ה כי לעולם לא יביא עוד מבול להשמיד בו את העולם, אות להבטחתו היא הקשת, צורתה שמזכירה קשת מלחמה אבל מוחזקת בדרך הפוכה, רומזת על שביתת נשק. **הופעתה** של הקשת בשמים בזמן גשמים היא אומנם סימן טוב להבטחת הקב"ה לא להשמיד את העולם, אבל גם מרמזת שמפאת חטאי האדם יש מקום לגזור על כליון האנושות ורק הקשת המהווה אות להבטחתו של הקב"ה מצילה את העולם.

הכתב: אין הכוונה לכתב הרגיל המשמש אותנו לצרכים יום יומיים, אלא לכתב שבו היו חקוקות עשרת הדיברות על לוחות הברית. הפלא הגדול של כתב זה - שמשני צידי הלוחות ניתן היה לקרוא את עשרת הדיברות בצורה רגילה, והאותיות ס ו-ס על אף היותן אותיות סגורות, חלקן הפנימי ריחף באויר בתוך הלוחות ולא נפל. המדרש מספר שכשירד משה מהר-סיני וראה את העגל נפלו

האותיות מהלוחות ומשה הבין שזוהי עת דין קשה לעם ישראל ועל כן ניפץ את הלוחות.

המכתב: רש"י מפרש – כתב זו היא חקיקת צורתן, והמכתב הוא העט וחרט שנכתב בו חקיקת הלוחות.

ויש מבארים: תכונת האותיות של לוחות הברית, שמשני צידי הלוחות ניתן היה לקרוא את האותיות בצורה רגילה, היא הנקראת המכתב, חכמים הציעו אפשרות נוספת - שמדובר במכתב של אליהו הנביא שהגיע למלך יורם, לאחר שאלהו הנביא כבר לא היה חי.

לוחות הברית: הלוחות שקיבל משה מהקב"ה, כשעלה בפעם הראשונה על הר-סיני, נבראו עוד בששת ימי הבריאה, החומר שמהם נעשו הלוחות נקרא "ספירנון" המורכב מאותם חומרי הגלם ששימשו את הקב"ה לברוא את השמש.

אחד הפלאים בלוחות שלמרות היותם עשויות מחומר קשיח, ניתן היה לגלול אותם כמו ספר תורה.

קברו של משה רבנו: אף על פי שהתורה מפרטת בדיוק את מקום קבורתו של משה, לא ניתן למצוא את הקבר. המדרש מספר על ניסיונות של גויים למצוא אותו על פי ציוני המקום שנתנה התורה אולם לטעם, בכל פעם שנדמה היה להם שהם רואים את הקבר וכשהגיעו לאותה נקודה, הוא לא נמצא שם.

המערה שבה נגלה הקב"ה למשה: מערה מיוחדת שנבראה בערב שבת בין השמשות, מקום סגולה להתגלות השם, הנביאים שהגיעו לשם יכלו להתעלות במראות נבואה.

תחילה היה זה משה רבנו שביקש מהקב"ה: "הראני נא את כבודך" (שמות לג, כב), משה ביקש לראות את כבוד השם בדרגת נבואה גבוהה ("אספקריא מאירה" - דרגת הנבואה הכי גבוהה שאלה הגיע בן אנוש אי פעם, אף נביא אחר למעט משה לא הצליח להגיע למדרגת נבואה כל כך גבוהה). ומשה זכה שבקשתו תענה במערה - "נקרת הצור" המערה שלא נבראה באופן רגיל עם שאר פני הקרקע.

מאות שנים לאחר מכן זכה אליהו הנביא להגיע לאותה המערה וזכה גם הוא לגילוי נבואה גבוהה.

פתיחת פי אתונו של בלעם: לאחר שהכה בעלם את אתונו כתוב: "וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֲתוֹן וַתֹּאמֶר לְבָלָעַם מֶה עָשִׂיתִי לָךְ כִּי הִכִּיתָנִי זֶה שְׁלֹשׁ רָגְלִים". אותה

תכונה מופלאה שניתנה לבהמה לפתוח את פיה ולהטיף מוסר לבעליה, היא תכונה מופלאה שאינה כפופה לחוקי הטבע הרגילים, ולכן נבראה בזמן הסגולה בין השמשות של ערב שבת.

פתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים: קורח ועדתו הרשעים שקמו נגד משה רבנו לערער על סמכותו כמנהיג הנבחר של העם, הם וכל רכושם נבלעו בארץ, "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם, ואת כל האדם אשר לקורח, ואת כל הרכוש וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה ותכם עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל" (במדבר, טז, לב).

לא מדובר ברעידת אדמה רגילה שבה נפער בור בקרקע, אלא כעין משפך ענקי שרדף אחרי כל אנשי קורח ורכושם עד שנבלעו בתוכו. שוב תופעה שאין לה הסבר טבעי ולמעשה נוגדת את חוקי הטבע.

בנוסף לעשרת הדברים המפורטים לעיל, הוסיפו חכמים עוד חמישה דברים שנבראו בזמן שבין השמשות בערב שבת, גם הם מופלאים ואינם כפופים לחוקי הטבע, כאשר גשמיות מעורבת ברוחניות ופועלת מעל הטבע:

האש: סוג מסוים של אש, ולא זה המוכר לנו. ויש המבארים אש של גיהינום נבראה בזמן שבין השמשות של ערב שבת.

פרד: חיה מיוחדת שמוצאה מהכלאת סוס וחמור, אולם הפרד בעצמו הוא עקר ואינו יכול להתרבות, ולכן פרד הוא הכלאה נפרדת, על מנת שתתאפשר הכלאה כזאת, היה צריך לברוא פרד אחד ראשון שיאפשר את הדפוס של יצירת שאר הפרדים.

האיל הקדמון: אותו איל שהקריב אברהם אבינו על המזבח במקום יצחק בנו, "וישא אברהם את עיניו, וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו, וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו" (בראשית, כב, יג).

האיל הזה הוא אבי האבות של האילים בעולם, הוא נכנס לתיבת נח וזכה לאריכות ימים כה מופלגת מאז בריאת העולם ועד עקידת יצחק - 2085 שנים, אריכות ימים מופלאה זו נקבעה בערב שבת בין השמשות על מנת שיישאר צעיר ובריא ומתאים להיות קורבן לקב"ה.

תולעת השמיר: בריאה מדהימה ומופלאה, תולעת קטנה ודקה כשערה, ביכולתה לבקע אבנים ולחרוץ חריצים באבנים הקשות ביותר. אחד ההסברים ליכולתה, היא הפרשת חומצה בריכוז מדהים שאין לו אח ורע בטבע. השתמשו

בה כדי לחרות את שמות השבטים על אבני החושן. מאוחר יותר במהלך השנים השתמש בה שלמה המלך על מנת לחתוך את אבני הגזית שמהם נבנה בית המקדש.

הצבת הראשונה: "צבתא - בצבתא מתעבדא", רבי יהודה אומר שאת הצבת הראשונה ברא הקב"ה בזמן שבין השמשות בערב שבת.

מדוע היה צריך לברוא "כלי עבודה" בזמן סגולה? רבי יהודה מספק הסבר הגיוני לטענתו, שאם מתבוננים בתהליך יצירה של צבת מבינים שחייבים צבת אחרת על מנת לייצרה. ואם כן מי עשה את הצבת הראשונה? מכאן מוכרח שהיא נבראה בידי שמים.

המזיקים: המזיקים נבראו בערב שבת בין השמשות, ולא נשלמו רק בנפש וחיה ומיד קדש היום, ולא ברא להם גופות, כמו שכתוב במדרש ילמדנו פרשת בראשית (ישן יח), וזה סוד (בראשית ג, א) "והנחש היה ערום", כי בשביל בריאת אדם נשארו ערומים.

ואם תאמר וכי לא היה אפשר שיעכב הקב"ה קידוש היום עד שיברא להם גופות וילבישם?

ומשיב רשב"י (זוהר ח"א יד, א פקודא ארביסר): מזיקים אלו היו מעץ הדעת מצד הרע שבו, ולפי שראה הקב"ה שרצונם היה להשתרש ולהיבנות בעולם ואילו היה כן לא היה לעולם קיום מפניהם לרוב תקפם [שהמזיקים קבלו את שלוש היסודות: אש, רוח ומים, ולא קיבלו את יסוד העפר, הגוף, שאם היו מקבלים גם את יסוד העפר הרי היתה להם שליטה בעולם הזה ולא היה קיום לעולם].

לכן הקדים ה' יתברך צד הרחמים והקדושה וקידש היום, ומה שחשב הצד ההוא (המזיקים) להיבנות בעולם, נבנה צד הקדושה באותו לילה בבניין כמה גופות ורוחות קדושות סוד הנשמות הנוספות בעם הקדש, כי אין נאה בניין כזה אלא מצד הטוב שבעץ הדעת ולא מצד הרע, וכשראה בעל הדין (כוח המזיק) שלא נשלמה כוונתו חלף הלך לו, "והעיר שושן צהלה ושמחה" (פסר תולעת יעקב).

הפעולות האלוניות המתרחשות בשבת

(הרב יוסף קרסיק שליט"א)

בנוסח ספרד בתפילת קבלת-שבת לפני אמירת "ברכו", אומרים קטע מתוך ספר הזוהר (בפרשת תרומה, דף קלה עמוד א), המתחיל במילים "כגוונא דאינון וכו'". הזוהר מגלה את סוד הפעולות האלוניות המתרחשות בשבת - שהן באופן כללי חמש:

- א. בשונה מימות חול שכל יום פועל רק כוח אלוני אחד (ton או גבורה וכו'), הרי בשבת כל הכוחות האלוניים פועלים ביקום.
- ב. העולם הגשמי מתעלה ומתרומם בשבת ונכנס לתחום הקדושה ("עליית העולמות").
- ג. הקב"ה יורד ומתקרב לעולם.
- ד. כוחות הדין והטומאה מסתלקים מהעולם.
- ה. בני-ישראל זוכים בנשמה חדשה (נשמה יתירה).

חמשת העניינים הללו מתפרשים בקטע מופלא זה של הזוהר הקדוש - לכן אומרים אותו בתפילת קבלת שבת (לנוסח ספרד והאר"ז ל), עם כניסת היום הקדוש.

"כְּגוֹנָא דְאִינוּן מְתִיחְדִין לְעֵלָא בְּאַחַד. אוֹף הָכִי אִיהִי אֲתִיחְדָת לְתַתָּא בְּרָזָא דְאַחַד לְמַהּוֹי עֲמָהוֹן לְעֵלָא חַד לְקַבֵּל חַד. קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲחַד. לְעֵלָא לָא יְתִיב עַל כּוּרְסִיָּא דִיקְרִיָּה עַד דְאֲתַעְבְּדָת אִיהִי בְּרָזָא דְאַחַד. כְּגוֹנָא דִילִיָּה לְמַהּוֹי אֲחַד בְּאַחַד. וְהָא אוּקִימָנָא רָזָא דְד' אֲחַד וּשְׁמוֹ אֲחַד.

רָזָא דְשַׁבָּת אִיהִי שַׁבָּת דְאֲתַאחְדָת בְּרָזָא דְאַחַד. לְמִשְׁרֵי עֲלָה רָזָא דְאַחַד. צְלוּתָא דְמַעְלֵי שַׁבָּתָא דְהָא אֲתַאחְדָת כּוּרְסִיָּא יְקִירָא קְדִישָׁא בְּרָזָא דְאַחַד. וְאֲתַתְקַנָּת לְמִשְׁרֵי עֲלָה מְלָכָא קְדִישָׁא עֲלָהָ. כִּד עִיל שַׁבָּתָא אִיהִי אֲתִיחְדָת וְאֲתַפְרָשֶׁת מִסְטָרָא אַחְרָא. וְכָל דִּינִין מְתַעְבְּרִין מִנָּה וְאִיהִי אֲשַׁתְּאָרֶת בִּיחּוּדָא דְנִהֲרֵי קְדִישָׁא. וְאֲתַעְטָרֶת בְּכִמָּה עֶטְרִין לְגַבֵּי מְלָכָא קְדִישָׁא. וְכָל שׁוּלְטָנֵי רוּגְזִין וּמַאֲרֵי דְדִינָא כְּלָהוּ עֶרְקִין וְאֲתַעְבְּרוּ מִנָּה. וְלִית שׁוּלְטָנָא אַחְרָא בְּכָלְהוּ עֲלָמִין (בַּר מִנָּה).

וְאַנְפָּהָא נִהֲרִין בְּנִהֲרֵי עֲלָהָ וְאֲתַעְטָרֶת לְתַתָּא בְּעֲמָא קְדִישָׁא. וְכָלְהוּן מְתַעְטְרִין

בְּנִשְׁמָתִין חֲדָתִין כְּדִין שִׁירֹתָא דְצְלוּתָא. לְבָרְכָא לָהּ בְּחֻדְנָה בְּנִהִירוֹ דְאַנְפִּין" (זהר, תרומה).

ולהלן התרגום:

"כמות שהם מתייחדים למעלה באחד, אף כאן היא מתייחדת למטה בסוד של אחד, להיות עימהם למעלה אחד כנגד אחד. הקב"ה אחד, למעלה אינו יושב על כסא כבוד, עד שגם היא נעשית בסוד אחד כמוהו, להיות אחד באחד. והרי העמדנו הסוד של ד' אחד ושמו אחד.

סוד של שבת, היא השבת שנתייחדה בסוד אחד, שישרה עליה הסוד של אחד. התפלה של כניסת השבת, שהרי נתייחד כסא הכבוד הקדוש בסוד של אחד, וניתקן שישרה עליה מלך הקדוש העליון.

כשנכנסת השבת היא מתייחדת ונפרשת מסטרא אחרא וכל הדינים עוברים ממנה, והיא נשארת ביחוד האור הקדוש, ומתעטרת בכמה עיטורין לגבי המלך הקדוש. וכל ממשלות הרוגז ובעלי הדין כולם בורחים ועוברין ממנה, ואין שלטון אחר בכל העולמות. ופניה מאירים באור עליון ומתעטרת למטה בעם הקדוש, וכולם מתעטרים בנשמות חדשות, כמו התחלת התפילה לברך אותה בחדווה ובמאור פנים" (סידור רינת ישראל, קבלת שבת).

להלן פירוט הפעולות המתרחשות בשבת:

א. בשבת מתאחדים כל הכוחות

מעשה חסד ואהבה ומעשה גבורה וכעס, מנוגדים והפוכים בתכלית. כשגומלים חסד אין מקום לכעס, וכן להפך כשכועסים לא נוהגים בחסד וברחמים. אבל בשורש התכונות והמידות, במוח ובלב, שתיהן - החסד והגבורה - שוכנות "יחד" ויש ביניהם הרמוניה מלאה ואחת משפיעה על זולתה, והניגודיות מתעוררת ומתגלית רק כשהם באים לעולם המעשה שמחוץ למוח וללב (בעולם הזה).

בימי החול בכל יום פועל ומתגלה כוח רוחני אחר: בראשון - חסד, בשני - גבורה וכו', כי החסד והגבורה אינם יכולים לשכון בצוותא אחת. גם בחגים, בכל חג פועל כוח אחר: ראש השנה - גבורה. יום כיפור - תפארת. סוכות - הוד. פסח - חסד. שבועות - יסוד. ט"ו באב - נצח.

אחדות בעולם הגשמי : חידוש מיוחד ויוצא-דופן יש באחדות זו שבשבת, שהיא מתבצעת לא רק למעלה בשורש הרוחני שבעולם המחשבה והרעיון, אלא גם

למטה, בעולם המעשה.

אומנם, אין כאן אחדות ודבקות מוחלטת ומושלמת כמו שיש בעולם הרוחני העליון. לכן על אחדות זו נאמר שהיא "בסוד אחד" ולא "אחד" ממש, כי "אחד ממש" קיים רק בעולמות העליונים, אבל בעולמנו האחדות מוסתרת ומכוסה.

לא רק הכוחות האלוניים מתאחדים בשבת אלא גם בני ישראל: בלבם של כל יהודי טמונה נקודה סמויה הקרויה "סוד" ובבוא יום השבת מתקבצות ומתאספות הנקודות שבכל בני ישראל ל"נקודה אחת", "נשמה אחת" (בסוד אחד. ברזא דאחד). האחדות קיימת לא רק בנשמות (למעלה) אלא גם בגופים (למטה), למרות שבימי החול יש חילוקי דעות ולבבות וחילוקי מלאכות, הרי בשבת "מניחים כל המלאכות הגשמיות" וכולם מתאחדים ומתקבצים בדעה אחת ובלב אחד, לעבודה אחת - עבודת ה'.

ב. עליית העולמות

בגלל האחדות (של מידותיו של הקב"ה למטה בעולם בשבת) זוכים הכוחות שלמטה להיות עם הכוחות שלמעלה, להתעלות (בחינת "עליית העולמות") למקור ולשורש האלוני העליון ולדרגה אלונית גבוהה ונעלית מאוד (עולם האצילות).

כיון שנתעלו נעשים כולם אחד ממש ולא רק "בסוד אחד", משום שלמעלה ניתן להגיע לרמת אחדות והרמוניה מושלמת. שם, במקום עלייתם מעלה, הם זוכים לקבל אחד לדבוק פנים-בפנים בה' אחד.

אם כן, בשבת יש שתי פעולות רוחניות מיוחדות ויוצאות-דופן:
(א) נוצרת אחדות המאפשרת לכל הכוחות הרוחניים לפעול בצוותא בעולם.
(ב) זוכים להתעלות למעלה לדרגה ועולם אלוני עליון.

ג. הקב"ה יורד ומתקרב לעולם

שני אופנים בהתקרבות לה':

יוצא, שעל-ידי שהכוחות שלמטה נמצאים באחדות, הם זוכים להתקרב ולדבוק בהקב"ה - ושתי צורות להתקרבות זו.

אופן אחד: שהקב"ה שהוא בחינת 'אחד' יורד אליהם למטה ועל ידי זה הכוחות שלמטה, יהיו בסוד אחד כמו שהוא.

האופן השני: שהם מתעלים - כאמור שבשבת, העולם הגשמי מתעלה מעלה להיכלות הקדושה העליונים, ואז הם זוכים להיות אחד באחד, שהחיבור שלהם

עם הקב"ה יהיה כייחוד פנימי (פנים בפנים) ומושלם כחיבור זכר ונקבה.

שני זמנים בהתקרבות לה':

שני אופני ההתקרבות להקב"ה (או שעולים אליו או שהוא יורד למטה) מתקיימים בזמנים שונים:

- **בליל שבת** מתקיימת ההתעלות מעלה להקב"ה - סוד הנעלם והכמוס של שורש השבת, היא השבת העולה מעלה ומתאחדת בסוד אחד, שזה מתרחש כאמור בליל שבת.

- **ביום השבת**, הקב"ה יורד לעולם כדי לשרות עליה, על השבת, בסוד אחד, (היות שהכוונה האלוקית אינה שיברחו מהעולם, אלא שיביאו את הקדושה לעולם הגשמי, לכן בבוקר מתבצעת הירידה וההשפעה מטה).

ד. שתי הכנות להתקרבות לה':

כדי להכין את העולם להתקרב להקב"ה בשבת (שהעולם יתעלה להקב"ה ושהוא ירד אליו), מתבצעים שני דברים:

(א). ניקיון העולם מהדברים השלילים.

(ב). תוספת כוחות קדושה בעולם.

(א). **ניקיון העולם מהדברים השליליים** – התהליך מתחיל עוד לפני צאת הכוכבים של ליל שבת, ברגע שהאדם מקבל על עצמו תוספת שבת אז מתחילה אחדות הכוחות האלוקיים.

סרים מהעולם כל בחינת לכלוך וטינוף, ודברים מחשיכים ומסתירים, "הסיטרא אחרא" מסתלק וכל הדינים נפרדים ממנו, כל העניינים הבלתי רצויים המחלישים את עניני הקדושה והברכה בימות החול בטלים ומבוטלים בשבת. וכשהכוחות המתנגדים עוזבים, העולם נשאר זך וטהור והוא מתחיל להתעלות ולהתקרב להקב"ה, והוא, הכוח האלוקי שבעולם נשאר בייחוד האור הקדוש, כלומר הוא מתעלה מתקרב ומתייחד עם הקב"ה.

(ב). **מתווספים בעולם עוד כוחות קדושה** - השבת מתעטרת, מתקשטת בכמה עטרות, בכמה קישוטים של תוספת קדושה, בשביל לזכות באהבת ותאוות המלך הקדוש, בשביל להתקרב למלך.

נמצא שבשביל להתקרב לה' ולעורר את אהבתו וחיבתו צריך: (א) לסלק את הדברים המכוערים והשליליים והמידות המגונות, כוחות הדין והסיטרא-אחרא, (ב) להתקשט בקישוטים, להתייפות ולהתנאות, ואז העולם נעשה זכאי וראוי

להתעלות ולהתקרב לה'.

משל למה הדבר דומה למי שנכנס לבית המלך שהוא צריך לנקות עצמו מכל מיני לכלוך וטינוף וגם צריכה להיות בו תוספת יופי והידור, כמו אשה הנכנסת לבעלה, שהיא צריכה להוריד ממנה כל מיני כיעור וגם עליה להתקשט בקישוטים הרבה .. מאבנים טובות ומרגליות .. כדי ליתן בה תוספת הארה והידור הפנים, כדי שיתן בעלה דעתו עליה, כך גם כדי לזכות באהבת הקב"ה יש צורך גם לסלק את כוחות הטומאה וגם להתייפות ולהתקשט במובן הרוחני.

שני מיני קישוטים לשבת:

(א) קישוט שהיהודי עצמו מכין - מניצוצות הקדושה החבויים בעולם הגשמי, על-ידי מעשיו בששת ימי המעשה לקדש את העולם ולהעלותו לקדושה, אז בשבת מתגלים ניצוצות הקדושה והם נעשים לו 'עטרות'.

(ב) קישוט שהקב"ה מעניק במתנה ליהודי - הארת פנים עליונה שהיהודי זוכה לה, נשמה יתירה, "המשכת כוח מיוחד כו' ואור חדש כו' מלמעלה" (ולא בגין עבודתו ומעשיו).

ה. התקדשות לשבת

א. בזכות מה ישראל מקבלים את העטרות? קישוט העטרה נעשה למטה, על-ידי, בזכות, "מעשה המצוות והתשובה והתפילה" של עם הקודש, ולא רק כמתנה משמים, זו העטרה הראשונה האמורה לעיל, שהיהודי עצמו מכין.
ב. מה הם העטרות שכל ישראל מתעטרין בהם? בנשמות חדשות הבאות לאדם בשבת, זו העטרה השנייה האמורה לעיל, שהקב"ה מעניק ליהודי.
(הרב יוסף קרסיק שליט"א).

תוצאות קריאת התורה בשבת

הקב"ה מנה כל פרשה ופרשה ואמר את בשבת פלוני ואת בשבת פלוני, ומנה ליופיא"ל (שם מלאך) ולחמישים ושלוש מרכבות קדושות שתחת ידו בשימוש התורה מרכבה פלונית על שבת פלונית, וכל אחת משמשת לתורה באותה שבת, ואסור לערב אלה עם אלה.

כשמשלימים ישראל הפרשה למטה אותם הדברים עולים למעלה ונוטלת אותם המרכבה ההיא הממונה עליהם ומעלה אותם לפני הקב"ה, והדברים ההם עומדים לפניו ומתעטרים בכסא הכבוד, והכלה עולה בהם להתחבר למעלה והכל נעשה כלל אחד. לפיכך אשרי המשלים פרשיותיו (פס' תולעת יעקב על פי

הזוהר).

חילול שבת לפי הסוד

חז"ל מכנים את העובר על איסורי שבת "מחלל שבת" - תואר השמור בדרך-כלל רק לפוגע בענייני קדושה ושם-שמים ולא לעובר על המצוות חוץ משבת. מטבע לשון זה, "מחלל", מהווה מפתח להבנת המהות הפנימית של השבת, כפי שמגלה תורת הסוד:

כיוון שבשבת היהודי עוזב את העולם הזה ומתעלה לעולמות עליונים, ממילא נוצר מעין "חלל" ריק ופנוי בהוויה הגשמית חומרית של העולם הזה בו נותרו רק מלאכות ו"איסורי שבת" (שהם לא מתעלים מעלה) והעובר על אותם איסורים צונח אליהם מטה, לכן הוא נקרא "מחלל" שכן הוא מאבד את הקדושה השבתית והוא נופל מטה לחלל התחתון.

ועוד כאשר היהודי מחלל את השבת וצונח למטה הוא "סוחב" איתו מטה גם את אותם כוחות נשגבים עליונים, הוא פוגע ומחלל (מפיל לחלל) גם אותם. ועוד "מחלל" מלשון "חול" שבמעשיו האסורים הוא מסלק את הקדושה מהשבת והוא הופך את השבת ליום של חול (הרב יוסף קרטיק שליט"א).

ההתעלות בשבת

התעלות האדם בשבת

אמרו חז"ל (מדרש בראשית רבה יא, ג): "אינו דומה מאור פניו של אדם בכל ימות השבוע למאור פניו בשבת".

וכתב בזוהר הקדוש (שמות) "ואנפהא נהירין וגו' " **פירוש**: ופניה מאירים באור עליון, ומתעטרת למטה ביום הקדוש, וכולם מתעטרים בנשמות חדשות, כמו התחלת התפילה לברך אותה בחדווה ובמאור פנים.

ויותר מזה, הוסיף בזוהר הקדוש "האי יומא דנשמתין ולא יומא דגופא כלל" (פירוש אותו היום הוא יום הנשמות ולא יום הגוף כלל). כלומר, שיום השבת הוא יום רוחני מופשט מכל גשמיות.

ולפי זה נוכל להבין, למה היה צריך אזהרה מיוחדת, שלמרות שעסוקים במלאכת בניית המשכן, מחויבים לשמור את השבת ולא לעסוק בה במלאכת המשכן. מפני, שיכלו לחשוב האנשים, שרק דברי חול אסור לעשות בשבת, אבל, מלאכת קודש, ועל אחת כמה וכמה במלאכת קודש קודשים, משכן העדות, מותר לעסוק אפילו בשבת. לכן, באה אזהרה מיוחדת שקדושת השבת גבוהה מכל הקדושות, כיוון שהיא אות ברית בין הקב"ה לישראל.

אלפי שנים, שעם ישראל קיים בלי בית מקדש, אבל עם ישראל לא יוכל להתקיים ולו יום אחד, בלי שבת קודש, באשר היא יסוד פנימיותו ומהותו של עם ישראל ושורש קיומם של העולמות כולם.

מעלת קיום מצווה בשבת

עולם הזה הינו אחד מני עולמות רבים שיצר בורא העולם, וכולם רוחניים ובעלי כוחות קדושה אלוקיים עצומים ונשגבים חוץ מהעולם הזה, בו אנו קיימים, שהוא העולם הנחות והרחוק ביותר מן הקדושה האלוקית.

בעת שיהודי מקיים תורה ומצוות בעולמנו, הוא זוכה להשפעה של כוחות קדושה מהעולמות העליונים - בנקודה זו קיים הבדל מהותי בין כל המצוות למצוות השבת. שאר המצוות **ממשיכות** כוחות קדושה מהעולמות עליונים אל היהודי שבעולמנו. אבל השבת **מעלה** ומרוממת את היהודי מלמטה למעלה, היא מוציאה אותו מהעולם הזה ומעלה אותו לעולמות עליונים.

ושתי מעלות במצוות השבת משאר המצוות:

א. בקיום שאר המצוות יורדת קדושה מעולמות הרוחניים, קדושה זו מתכסה ונחלשת בדרכה לעולם הזה. מה שאין כן במצוות השבת שאנו מתעלים לעולמות העליונים עצמם וזוכים להתחבר בכוחות קדושה הרבה יותר נעלים. מבאר האדמו"ר הזקן בתורה אור: שהכוונה היא שהעולם הזה מקבל מימד יותר גבוה, מימד של העולמות העליונים, וזהו מה שמזכיר האר"י: "שבשבת ישנה עליית עולמות", אין הכוונה שהעולם שלנו טס לחלל, אלא העולם שלנו מזדכך יותר, מקבל דרגה, מימד של עולמות גבוהים יותר (יצירה בריאה אצילות).
ב. כל מצווה מקדשת אבר אחד בגוף ולא את כל הגוף (לדוגמא על-ידי נתינת צדקה ביד מקדשים את היד), אבל שבת מקדשת את כל הגוף, שכולו נכנס ובא בעולמות הקדושים העליונים (הרב יוסף קרטיק שליט"א).

דרגות בשלושה זמני השבת

כתב המהר"ל: השבת מחולקת לשלושה זמנים, (א) ליל שבת. (ב) בוקר השבת, (ג) שבת אחר הצהרים.

אופן חלוקת הזמנים לפי רשב"י כפי שמופיע בזהר היא:

(א) ליל שבת - עיקר הדגש לפעולה בגשמיות, התנתקות מחולין ומלאכות חול וקבלת קדושת שבת במצוות ופעולות הנעשות בגוף.

מעשה קידוש הגשמיות דורש עוצמה וכוח אדיר, כי זה משנה והופך סדרי-טבע וגבולות בין גשמיות ורוחניות ומחדיר קדושה בגשמיות ובחולין ואכן בספירת המלכות כוח רוחני מאוד נעלה.

(ב) בוקר השבת - לאחר שהגוף והגשמיות פרשו ממלאכות החול וקלטו והסתגלו לקדושה השבתית, מגיע זמנה של התעלות הנשמה, וזה נעשה בבוקר השבת, כפי שאנו אומרים בשחרית "נשמת כל חי", שאז הנשמה מתעלה לעולמות העליונים, עד עולם "הכתר הקדוש העליון" (עתיק יומין), לכן אנו אומרים לפני הקידוש בבוקר "דא היא סעודתא דעתיקא קדישא" (זו סעודת עתיק, הכתר).

בבוקר השבת מוסיפים ומחברים גם את רובד הדיבור לקדושת שבת (על-ידי מצוות השבתיות שבדיבור: קריאת התורה, תפילה, אמירת הקידוש בדיבור, ועוד). ואז נמשכת הנשמה היתירה בכוח הנשמתי הקרוי "נשמה".

בקידוש הבוקר אנו מזכירים את הפסוק: "אז תתענג על ה'", מפרש הזהר:

שהפסוק מלמד על התגלות כוחות אלוקיים נעלים ונשגבים מאוד, בחינת "על ה'" - כוחות שמעל הקב"ה, שהם מתגלים רק ביום השבת.

ג) שבת אחר הצהרים - לאחר שהנשמה זכתה בעונג השבת בדרגות הרוחניות העליונות בבוקר השבת וגם הגוף זכה בעונג השבת והתקדש כבר בליל שבת, מגיע זמן לחבר ולאחד ביניהם, בין הנשמה שעלתה לדרגה עליונה לבין הגוף שספג מקדושת השבת.

ומחברים גם את רובד המחשבה (לכן אין מצווה לומר קידוש בסעודה זו כי הקידוש נפעל על-ידי המחשבה ולא על ידי דיבור). ואז נמשכת נשמה יתירה בשני החלקים העליונים של הנשמה, הקרויים "חיה" ו"יחידה" המחברים את הנשמה והגוף.

מטרה נוספת לחיבור - הכנה לחזרה מטה לעולם החומרי של ששת ימי המעשה, אשר כדי שזה יתבצע בשלום, ולא יהיה 'ריסוק' מעצמת הנחיתה, נמשך כוח אלוקי נמוך מ"עולם הכתר העליון" (המתגלה בבוקר), דרגת בינים וממוצעת בין הכוחות העליונים לכוחות התחתונים, בין הנשמה לגוף, והיא מחברת ביניהם ומכשירה את האדם לירידה לעולם המעשה שתהיה במוצאי שבת, כלומר שהנשמה תשוב ותתחבר בגוף הגשמי שבששת ימי המעשה ("אור חוזר").

לכן סעודה שלישית נקראת בתלמוד "נחלה בלי מצרים" (נחלה בלי גבולות, כוח הבל-גבול האמיתי), כי אז ניתנים כוחות מאוד נעלים ובלתי מוגבלים המסוגלים "לפרוץ" גבולות ותחומים, ומאפשרים ליהודי לשוב לעולם החומרי של ששת ימי המעשה. כוחות אלו הם "מעין לעתיד לבוא"! שגם אז הקדושה תמשך לעולם הגשמי. ובתפילת מנחה אנו אומרים "יעקב ובניו ינוחו בך", ש"בר" רומז על הקב"ה עצמו (הדרגה העליונה ביותר שמעל כל הכוחות), וזה קיים רק במנחת השבת.

הזיכרון בשלושה הזמנים:

כאמור שלוש סיבות למצוות השבת: (א) זכר לבריאת העולם – "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש". (ב) זכר למתן תורה. (ג) זכר לימות המשיח – "יום שכולו שבת ומנוחה".

כל "זכר" נעשה בזמן אחר בשבת בהתאם למהות הזמן:

א) הזכרת הבריאה נעשית בליל שבת, כפי שאומרים בליל שבת (שלוש פעמים): "ויכל אלוקים מלאכתו אשר עשה, וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה", "... זכר למעשה בראשית" - כיוון שבלייל שבת הפעולה היא בהחדרת קדושה בעולם הגשמי.

ב) הזכרת מתן תורה נעשית בבוקר השבת, כפי שאומרים בשחרית "בעמדו לפניך על הר סיני, ושני לוחות אבנים הוריד בידו, וכתוב בהם שמירת שבת", כמו כן בשחרית אנו קוראים בספר תורה כיון שזה הזמן של עונג הנשמה בדרגות אלוקיות עליונות, משם ניתנה תורת ה'.

ג) הזכרת ימות המשיח נעשית בשבת אחר הצהריים, כפי שאומרים בתפילת מנחה "אתה אחד וכו'", שהרי "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" - כיון שאז נמשך "מעייך" הכוח האלוקי העליון שיתגלה בימות המשיח (פנימיות עתיקא קדישא המחברת לעולם בזעיר אנפין), שהקדושה האלוקית מתחברת עם הגשמיות, ככתוב "וראו כל בשר (הגשמיות) פי ה' (הרוחניות)".

הצלה משלוש פורענויות:

אמרו בתלמוד: כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלוש פורענויות: א.) חבלו של משיח, ב.) דינה של גיהנום ג.) וממלחמת גוג ומגוג", ההצלה מהפורענויות נובעת משלוש כוחות הקדושה השבתיים שבשלושת זמני השבת: א.) חבלי משיח הם מאורעות כואבים העתידיים לפקוד את טבע העולם הגשמי בהתגלות המשיח, כמו חבלי וצירי לידה הפוקדים את האם בלידת התינוק, והפעולה המונעת אותם היא ליל שבת, שאז מוחדרת קדושה אלוקית. בעולם הגשמי, שהיא מביאה את טבע העולם למצב של לידה (גאולה) ללא כאב.

ב.) אש הגיהנום שורפת ומזיקה את נשמת האדם, והגנה והצלה ממנה היא על-ידי התורה ("תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן"), שקוראים בשבת בבוקר וכוחות הקדושה העליונים, "הכתר העליון", אליהם מתעלים בבוקר השבת ומהם זוכה הנשמה בהגנה מהגיהנום (ולפי השיטה שסעודת הבוקר כנגד אברהם, הרי "זכות אברהם סבא חסידא מצילה מדינה של גיהנום, שהוא עומד על הפתח להציל את ניניו שומרי הברית").

ג.) ממלחמת גוג ומגוג האמורה להיות לפני ימות המשיח, והצלה ממנה נעשה בכוח לעתיד לבוא - בעת שניתנת דרגת פנימיות הכתר, במנחת שבת (סעודה זו כנגד יעקב "אביהם של שבעים נפש", ואף "גוג ומגוג" בגימטריא שבעים, לכן בזכותו ניצלים מהמלחמה).

על פי זה מסביר המהר"ל את התיקון לפגמים כך:

בליל שבת - מתקנים את הפגמים בגשמיות, המסמל את מצב החושך והלילה, גיהנום ואבדון, כיון שאז נמשכת הקדושה בעולם הגשמי, בבחינת החושך. בבוקר השבת - מתקנים את הפגמים שיהיו ביום - בנשמה, מלחמת גוג ומגוג